

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Elvégeztetett.

János XIX. 30.

Jézus hat kiáltása közül a keresztfán e szó a legrövidebb, de a legtartalmasabb, mert magában foglalja Krisztus életét, az egész emberiség élettörténetét, időt és örökkelvalóságot. E szó kimeríthetetlen. A ki megmagyarázni próbálná, úgy járna, mint Augustinus, a midőn az Isten lényegén gondolkozva, a tengerparton sétált és egy gyermeket látott, a mint a tenger vizét markával akarta kimeríteni.

Mi végeztetett el? Egy élet, melynek párja nincsen. Egy élet telve fáradsággal, nélkülözéssel, kísértéssel, telve száma nélküli szenvedéssel, élet, a milyent nem élt azelőtt és azóta ember soha. Egyetlen ember sem ismerte az emberi rendeltetés teljes nemességét, isteni dicsőségét úgy, mint Krisztus és egyetlen ember sem érezte annyira az ember leirhatatlan aljasságát és nem szenvedett miatta annyit, mint ő. Egész élete szánalom, mély szomorúság volt embertársai nyomorán. Az egész világ jajját, szenvedését csendesesen hordozta keblében. A mily nagy volt a bűn tévelygése, embertársainak Isten előtt való elvetettségé, ép' oly nagy volt Krisztus szánalma, irgalma. He-lyökre lépett, bűneiket akarta magára venni és elhordozni az ítéletet helyettök és érettök, pedig tudta, hogy rettenetes ez az ítélet. Az ő élete tiszta, nemes, felséges, szent volt, de mindennekfelett a szeretetnek, a könyörületnek, a megváltónak élete, melyet a szegényeknek, nyomorultaknak, elesetteknek, az elhagyottaknak és betegeknek szentelt. A test szükségét megenyhíteni, a lélek gondját elvenni, a szomorkodóknak vigasztalást nyújtani, a siróknak könnyeit letörölni: ez volt életének célja. És a jutalom? Az emberiség hálája? A gonosztevők halála a keresztfán. A mit a világ kitalálhat gyűlöletben, üldözésben, gyalázatban, kínzásban, azt mind alkalmazta a Jézusra. Az angyalok örvendek az ő születésén az emberiségért, ez pedig kiszegte őt főiskoronával, megkoronázva a gyalázat fájára. És ő mégis tovább szerette az embert, haldokolva is bocsánatért könyörgött számára. Bizony a leirhatatlan isteni élet „elvégeztetett“.

Ha a földön egy nagy ember, aki az emberiség vagy csak egy nemzet javára szentelte életét, szomorú véget ér, a gonoszság áldozata lesz: részvét, megindultság hatja át népek és nemzetek sorait. Itt pedig olyan emberről van szó, a ki a történelemben a legnagyobb; életről, a melynek minden ember testileg és lelkileg le van kötelezve; halálról a melynél szomorubb nem gondolható. És ıme a legtöbb ember ezt az embert, ezt az életet, ezt a halált nem méltányolja. Igaz, hogy az Ur sok szeretetet, odaadást, hálát tapasztalt 19 század óta. De egy ily egyedülálló életnek mindig kiváló, általános és egyetemes érdeket kellene költenie minden ember lelkében.

„Elvégeztetett“: egy világraszóló munka, egy isten-emberi feladat, az elesett emberi nemzet megváltása. „Elvégeztetett“: a tökéletes áldozat az egész emberiségért. „Elvégeztetett“: az Isten törvényei iránt tökéletes engedelmesség. „Elvégeztetett“: a mi istenfiúságunk! „Elvégeztetett“! E szónak alapján az isteni kegyelem járja be az egész világot. „Fordulatok hozzám és boldogok lesz-

tek a világnak végezetéig, mert én vagyok az Isten és rajtam kívül több Isten nincsen. Az istentelen távozzék el utjától és térjen az Urhoz és irgalmaz néki, és térjen a mi Istenünkhöz, mert nála sok a kegyelem.“ Teljes szabad megváltást hirdet e szó minden embernek. És hangsúlyoznunk kell, hogy a mi üdvösségünk kegyelemajándék, Istennek szabad kegyelmi ténye, hogy mi azt nem érdemeljük és nem érdemelhetjük ki. Sok ember szívében fészkelő tévedés az a hit, hogy a mi jóságunk nyitja meg az eget. Sok derék ember nem képes felfogni azt, hogy életünknek az üdvösség elnyerésére nincsen becse. Az emberek saját igazságosságukra hivatkoznak, ez kinozza őket s ezért nem találak békét. 10 haldokló közül, akik boldog halált óhajtanak, átlag 9 megvallja a lelkésznek, hogy az üdvösséget azért reméli, mert derék, becsületes ember volt. Szeretlenség volna ezeket a farizeusokhoz hasonlítani. Ez a tudatlanság nem annyira az ők hibájok, mint inkább tanítóiké, lelkészeiké, akik azt így tanították. Az evangéliumnak nagy alaptanításait a bűnről és kegyelemről kell komolyan és irgalommal hirdetni. Soha sem járt és nem fog járni soha ember e földön Krisztuson kívül, a ki saját cselekedetei alapján tarthatna számot a kegyelemre. Egyedül a Krisztus követése, tanításainak megértése, megtartása biztosítja az üdvösséget Isten kegyelméből. Szívünkben e meggyőződéssel hívünk kell az eltévedteket és intenünk könyörülettel: Béküljétek meg Isten-
nel! Ezzel az örömmzenettel kell a csüggedőket, a kishitűket, a betegeket fölemelnünk, megerősítenünk: „Egyedül én törölöm el bűneidet kegyelemből.“ Hígyj az Ur Jézus Krisztusban és idvezülsz mind te, mind a te házad népe! Ha vérvörös a te bűnöd, hófehér lesz mégis! Ti megmosattattak, megszenteltettetek és igazak lettetek az Ur Jézus Krisztus nevéért, a mi Isterünk lelke által. Ti vagytok a kiválasztott nemzet, királyi papság, szent nép, a birtoklás népe, hogy hirdessétek erényeiket, gyönyörű tulajdonságait annak, a ki elhívott titeket a sötétségből csodálatos világoságra.“ Elvégeztetett!

Természetes, hogy a mi Urunk szavában „elvégeztetett“, ránk nézve valami egyéb is van, mint pusztán az említett vigasztalások és intések. Példánykép is az. „Elvégeztem a művet, melyet rám bízál, hogy elvégezzek. Nekünk is megvan feladatunk ebben a világban. A földműves, a kertész nem ápolja a növényt, a fát cél nélkül. Az egyiktől gyümölcsöt vár, a másiktól virágot vagy legalább árnyékot remél. Hát vajjon az Isten birodalma bármely lényének életet adna, azt ápolná cél nélkül? Balgaság volna azt hinnünk, hogy csak a mi üdvösségünket akarná. Ezt akarja mindennekfelett, de nem cél nélkül. Minden embernek megvan tehetsége és e tehetség szerint feladata. E tehetséget, e feladatot Isten dicsőségére, saját és embertársainak hasznára, boldogítására fel kell használnia, ki kell művelnie, el kell végeznie, ha haszontalan szolga nem akar lenni. Hány ember nem is kérdi, mi legyen életének feladata és milyen kevés ember mondhatná el csak megközelítőleg is haldokolva: A harcot megharcoltam, pályafutásomat bevégeztem, életfeladatomat megoldottam. Ezt a feladatot felismerni, teljes hűséggel betölteni ad a szívnek megnyugvást, békét, vigasztalást, erőt, hogy az ember megtalálja önmagát.

„Elvégeztetett“ Csodálatos szó ez! Minden embert a

legközbösebbet, a leghitetlenebbet is gondolkozásra int. Abban a pillanatban, a melyben Jézus az ő életét halálra adja, felkiált: Elvégeztetett. Ellenségei a pillanatot a diadal pillanatának tartották. Azt hinné az ember, hogy ők kiáltották: Tervünk sikerült, munkánk elvégeztetett! Jézusnak pedig ezt kellett volna gondolnia: Minden elveszett! Mert ha az ember engedi, hogy őt megalázzák, elnyomják, megöljék: ez mindenütt az egész világon azt teszi, hogy elvesztette, nem azt, hogy megnyerte a csatát. Jézus pedig élvérzik nyugodtan és haldokolva ezt kiáltja: Elvégeztetett! Most már minden meg van nyerve, kiküzdve a nagy diadal! Még a bolond is be kell hogy vallja ma 19 század elmúltával, hogy Krisztus haldokolva nagy győzedelmet aratott, hatalmas országot alapított. Lehet őt ma is gyűlölni, mint akkor gyűlölték, de tagadni nem lehet, hogy országa, gyülekezete van minden nép közt, a hol őt szeretik, neki szolgálnak, benne békét, megváltást találnak. „A milyen magasan van az ég a földtől, olyan magasan vannak az én gondolataim a ti gondolataitoktól és az én utaim a ti utaitoktól.“ Az emberek azt hiszik, hogy igazságukat, jogukat kell keresni, azért küzdeni, ellenségeiket leverni, mert különben minden elveszett. De hát kinek van több joga, mint Istennek és kivel történik több igazságtalanság, mint ő vele! Követi-e, keresi-e jogát, a mint tehetné? Megfizet-e a világnak annak gonoszsága szerint? Erőszakhoz nyul-e ellenségeivel szemben? És elvesztette-e valaha ügyét? Türelemmel hordozza az embereket és megtérni engedi a bűnöst. Minden gonoszság a halál csiráját hordja magában és elvész; minden jó és igaz az Isten lelkének erejét rejt magában és győzni fog. „Azért türelemre van szükségetek, hogy tegyétek Isten akaratát és vegyétek az ígéretet.“

A Golgothán ama fenséges pillanatban arról a nagy kérdéstről volt szó, a mitől az emberiség élete vagy halála függött: Elvesztette-e az emberi nemzet teljesen és örökre az Isten és a mennyországot és elsüllyedjen, elveszen szerencsétlenségben és tisztátalanságban, tévelygésben és gonoszságban avagy le lehet még venni róla az ezeréves büntengert, hogy a sötétség és halál műveinek közepete építtessék az istenes életnek új országa? Ez utóbbinak az elvégzését vette magára Jézus. A ki látja a Golgota keresztjét körülálló embereket, kétségbeeshetnék romlottságukon és azt hihetné, hogy minden elveszett, ilyen nemzedékkel nincs mit kezdeni. De: „Elvégeztetett!“ — kiáltja Jézus halálra válva. Es az ég és a föld visszhangozzák: „Elvégeztetett.“ Amen.

Szász János,
ref. lelkész.

A zsinat negyedik ülészaka.

Rövid, de érdekességben nem szűkölködő volt ez a márcz. 27-én kezdődött s 30-án már bevégeződött negyedik ülészaka a zsinatnak. A sokak ajkán megismétlődött kérdésre, hogy igazában sürgető szükség híján miért is hívták össze mostanra a zsinatot: az elnökség egyik tagjától azt a feleletet kaptuk, hogy igaz ugyan, hogy a harmadik ülészak végén a zsinat arra utasította az elnökséget, hogy „a tavasz folyamán, alkalmas időben hívja össze“ a negyedik ülészakot, de tekintettel arra, hogy husvét után egymást érik a konventi, kerületi és egyházmegyei gyűlések: az elnökség ezt az időt tartotta legalkalmasabbnak.

A szó szorosabb értelmében vett törvényhozói munkásságot keveset s azt is csak formalisat végzett. Az I. VIII. és IX. törvénycikket fogadta el harmadik olvasásban; a melyek az egyházalkotmányt a külföldi magyar ref. hivek gondozásáról, s a zsinati törvényeknek Horvát - Szlavonország területén leendő végrehajtásáról szóló intézkedéseket foglalják magukba.

Azonban többi tárgyai közt is nem egy akadt igen-igen nagyfontosságú. Az állami egyetemeken szervezendő prot. theol. fakultások, a debreczeni egyetem, illetőleg egyelőre bölcsészeti fakultás és a diakonisszák képzésének dolga. Ezek a nagy kérdések olyan gyorsan, minden igazi mélyebb érdeklődés nélkül pergettettek le, hogy magunk is elcsodálkoztunk rajta. Hogyan? Mi ennek az oka? Hát valóban azoknak lenne igazuk, kik a zsinatot minduntalan azzal vádolják meg, hogy az anyagi érdekek elhomályosították a szellemiek iránti érzéket és érdeklődését?! Hogy csak a fizetések lehető emelése. a jogoknak lefoglalása s kötelességek szabad tetszésnek való kiszolgáltatása iránt volt érzék a tagokban?! Ezekről most nem vitatkozunk; de tény az, hogy az előbb említett kérdések fontosságukhoz méltó tárgyalásban nem részesültek. Ennek okát részben hajlandók vagyunk abban is keresni, hogy a tárgysorozat felől a tagok jóelőre nem voltak tájékozva; a tanügyi bizottság nagyfontosságú jelentése csak a tárgyalás reggelén került a tagok kezébe. De volt még egy másik oka is. A féltékenykedésből folyó taktikázás. Sok dolgunkat ez öli meg; sok helyes törekvést ez bénít meg. Szeparatistikus érdekek nem engedik az egyetemlegesek megvalósulását. Az állami egyetemeken szervezkedő prot. theol. fakultások felállításának komoly sürgetését — bár elismerjük a kérdés sokoldalú nehézségeit, de egyben valljuk, hogy nem absolut megoldhatatlannak — megbénítja pl. a debreczeni egyetem kérdése; a debreczeni egyetem kérdését pedig részben magának a dolognak óriási anyagi nehézségei, részben a két prot. felekezetnek egyet nem értése.

Nem tudjuk magunkat ezekben a kérdésekben immár komolyan, de véglegesen vagy jobbra, vagy balra elhatározni. E sorok írója ugyan a felekezeti tud. egyetemet anakhronizmusnak tartja, s a kerületek theol. szemináriumai hivatását csak a tud. egyetemek tudós theol. képzésének gyakorlati betetőzésében látja: de azért bármely megoldásba szívesen menne bele, csakhogy az a helyzet javítására szolgáljon, mert abban meg tökéletesen igaza van Bartók püspök ur bátor szókimondásának, hogy a jelenlegi helyzet — nem a személyek, hanem a rendszer miatt — nem kielégítő. Aztán tovább nagy baj az, hogy rendszeren hiányzik az őszinte álláspont is. Hát jól van; ha a magyar protestánsizmus vagy akár csak a reformátusság is úgy ítéli — de ezt aztán komolyan mérlegelje — hogy *legsürgősebb* teendője s *egyetemes* érdeke a felekezeti egyetem, vagy bár tanárképzés: akkor aztán vegye a zsinat a kezébe a dolgot s egyetemesen kötelező módon minden kerületre nézt oldja meg a kérdést; de úgy becsúztatni „az egyetemes költség“ gondolatát, mint azt a Sulyok-féle

javaslat tette, csak természetesen hívta ki az oly egyenes jellemek rektifikációját, mint gr. Tisza István is s terelte a dolgot a lehetőséggel együtt a távoli jövő ködébe.

Hasonlóan vagyunk a diakonissza-képző intézet felállításának dolgával is. Ez is kellene, ez is sürgős szükség, de egy kerület vagy pláne egy egyházközség bőren kívánnók megoldani. Nős hát világos dolog, hogy így alig lesz a dologból valami.

Ime, itt e nagy szellemi érdekek szolgáltatásánál tűnik ki igazán, hogy mily végtelen nagy baj az, hogy voltaképpen az *egységes* magyar református egyház nem létezik. Az unió igazában ma is alig több a §§-ok kényszerénél, de a kerületek féltékenysége, szét-huzása, függetlenkedése lehetetlenné teszi az egységes akciót. Szétforgácsolt erővel pedig nagyot alkotni nem lehet.

Legaktualisabb vita tárgya azonban a zsinati határozatok közül az, mely a hozott határozatoknak királyi jóváhagyásra való felterjesztését jobb időkre halasztotta el. Most foly felette a vita, hogy volt-e, van-e benne politika vagy nincs? A mint vesszük. Hogy a Darányi ideczéző javaslata nem nélkülözött minden politikai motívumot s hogy sok ember olyan benső érzéssel szavazta meg a Tisza gr. szelidített s a visszaszorított politikát legalább tárgyi okokra fektető javaslatát is: ez kétségtelen. Mi a magunk részéről egyedül helyesnek a Bánffy br. azon felfogását tartjuk, hogy minden indokolás nélkül, az elnökségre kellett volna bízni, hogy ha a bizottság az egyeztető munkával elkészül, az elnökség alkalmas időben hívja össze a zsinatot a királyi jóváhagyás ügyében való intézkedésre. A cél: az elhatalasítás így is el lett volna érve s nem lehet azt állítani, hogy a közelebbi indokolás hiánya is ne birt volna sullyai. A hallgatás sokszor a legsúlyosabb nyilatkozás. Egy előttünk is bizonyosnak látszik: az t. i. a törvény *végrehajtásának* előfeltételét képező megfelelő állami törvényhozás ok nélkül tételét a királyi jóváhagyás előfeltételévé. Sőt ebben bizonyos mérvű veszély is rejlik: autonóm törvényhozásunk függővé tétele. Hisz' így lehetséges, hogy ez a törvénycikkünk évtizedeken keresztül fog nemcsak végrehajtás, de megerősítés nélkül maradni. S akkor vele a többi is?

Az kétséget nem szenved, hogyha a zsinat egyebet nem tartott volna szemelőtt, mint csupán az anyagi sikert: — szerény véleményünk szerint — azt ezzel a kormánnyal biztosítható volna legkönnyebben és pedig nem csak ideiglenesen, hanem véglegesen, mert hogy ennek a kormánynak összes hagyatékát az első alkotmányos kormány mind át fogja venni: ez több, mint bizonyos, nemcsak a múlt példájából, hanem a kormány jellegéből következtetve is. Itt van a magyarázata annak: miért hogy a M. Sz. a protestáns papság és nép lázítására

használhatja ki e kérdést, a mit hűségesen meg is tesz. De — fájdalom — féltő, hogy a mit Marjai Péter és társai politikai lelkesedésből kiáltottak oda, hogy „400 esztendeje várunk s így még várhatunk egy kissé“ valóban be fog következni; nem a magunk jószántából, hanem kényszerüségéből s úgy, hogy a „kissé“ nagyon hosszasan fog tartani. Az bizonyos, hogy a kath. egyház minden politikai skrupulus nélkül elfogadja ügyeinek ezen kormány által való intézését s ennek előnyeit: mi azonban... — de félek, hogy politizálásba megyek át, a mit pedig kerülnöm kell. Szóval — várunk.

Mi igazán elmondhatjuk az ülésszakra, hogy ez minden fontosabb kérdésben a *várakozás* álláspontjára helyezkedett s hogy a stilszerűséget ne zavarja, így oldatott meg az énekeskönyv ügye is. Van-e ebben a sok várakozásban valami a Pató Pál-féléből is?! — Bár ne volna!

Zsinati tag.

A tömeges távozás székelyudvarhelyi kollegiumunkból.

Lapunk mult számában kifejeztük azon óhajtásunkat, hogy a különböző magyarázatokkal szemben, jó lenne a dolog felől objektív tájékoztatást nyújtani az igazgatóságnak. Az „*Udvarhelyi Híradó*“ márcz. 25-iki 13. számában *Gönczi Lajos* igazgató „a félrevezetett közönség megnyugtatására“ 6 pontban adja meg tájékoztató felvilágosítását. Az igazgató e felvilágosításával mindenkben megegyezik a „*Székely Ujság*“ márcz. 22-iki 12. számában név nélkül közreadott „Miért mentek el a fiuk?“ cz. közleménye. Miután azonban ez utóbbi közlemény a dolog történeti geneziséét követi s így igen alkalmas arra, hogy egy tanárkar teljesen korrekt eljárását szemléltesse, mint az igazgató által is érintett „idegen jogosulatlan beavatkozás“ felől is tájékoztasson ez utóbbi cikket közöljük, csekély rövidítéssel az alábbiakban:

„Február hó 24-ikén itt is tüntetés volt kossuthnótával, kurjontgatással, ablakbeveréssel... A diákok ebben való részvétel tilalmát megszegték. Nem egyenesen, nem nyíltan tették, a mint az ifju, ha hazafi heve elragadja, cselekedni szokott, hanem áluton, ravaszkodva, mintha máris prókátorok lennének. Összebeszélés folytán akként szöktek ki az internátusból, hogy elrontották a zárt.

Mikor vissza jöttek, a felügyelő tanár kérdőre vonta őket.

A fiuk először tagadtak. De hogy is rontották el ők a zárat! A kapu nyitva volt. Bátrán kísértálhattak. Minthogy azonban a „legkerekebb tagadom“ sem használt, kénytelenek voltak beismerni, hogy közös megállapodás szerint egyikük feltörte a kaput és tényleg részt vettek a tiltott tüntetésben. Azt azonban nem árulják el, hogy ki volt az ajtónyitó.

Am a tanári kar két fontos okból szerette volna tudni, ki volt a tettes, tehát a hibásabb a kalandban. Először azért, hogy az illetőnek alkalmat adjon arra, hogy magyar fiuhoz illő nyílt, bátor jelleméről bizonyosságot tegyen, másodsor meg azért, hogy a büntetés kiszabásánál a lehető legigazságosabb eljárásra tárgyi alapot kapjon.

A fiuk szolidaritása (minden ép erkölcsi érzékkel bíró ember előtt erkölcsi alap nélkül való, tehát hamis szolidaritás) az ily irányban megejtett vizsgálatot

teljesen eredménytelenné tette. A tanári kar tehát kénytelen volt a büntetést egyformán szabni ki minden fiúra.

És ki is szabta. Még pedig tekintettel ama, még eltévedésében is tiszteletreméltó motívumra, mely a fiuk vétségét okozta, a lehető legenyhébben. Még a terrorisztikus természetű szövetkezést, mely a vétség palástolására irányult, sem vette olyan súlyosbító körülménynek, mely a meghozott határozatot, a mint különben kellett volna, jelentékenyen befolyásolta volna. A tanári kar február hó 27-én tartott ülésén törvényes hatáskörében a következő tartalmú határozatot hozta:

1. A kapu feltörésért, engedelem nélkül történt kimenetelért, mint az internátus nevelési rendje ellen elkövetett vétségért minden részesnek a magaviselethől kapott fokozata egy fokkal alább szállíttatik és a nyerendő bizonyítványba beiratik.

2. A középiskola fegyelmi szabályai által tiltott politikai demonstrációban való részvétel büntetése: a részesek szabadságának megszorítása huszvéig, ami egész világosan azt jelenti, hogy az „internáltak“ az igazgató engedélye nélkül az intézeten kívül szórakozásokban részt nem vehetnek. Azaz: a szabadsággal történt visszaélés után a szabadság megszoríttatik.

3. Ezen büntetés sem most, sem a jövőben nem vonja maga után a jótétemények elvonását és nem befolyásolja azoknak adományozását, valamint a jövő tanévi felvételt sem.

Ezt a 3-ik pontot olyan komolyan vette a tanári kar, hogy ösztöndíjat adományozott a büntetés kimondása után több, egyébként érdemes tettesnek.

Mielőtt egy lépéssel is tovább mennénk, meg kell kérdeznünk minden nevelőt, minden szülőt és minden igazságot szerető embert: tulszigoru volt-e ez az ítélet; járhatott-e másként el — helyesen — a tanári kar, mint a hogy eljárta?

A fiuk a határozatot tulságosan szigorúnak vélték. A kihirdetés után (febr. 28. d. e. 10—11.) a 4-ik órára már be nem mentek az osztályba, hanem magukkal ragadva osztályuknak a fegyelmi vétségben nem részes tanulóit is, az alsó udvaron tanakodtak, azaz sztrájkoltak.

Az igazgató közéjük ment. Ismét megmagyarázta nekik a dolgot. Az ő ismert jóságos atyai modorában intette, sőt kérte őket, hogy ne tetézzék vétségüket újabb vétséggel, térjenek a kötelesség útjára; hajoljanak meg a tanári kar igazságos, egyben humánus határozata előtt.

Az igazgató e ténykedése közben az egyik tanuló olyan tiszteletlen magaviseletet tanusított vele szemben, hogy ez megtámadott nevelői, vezetői tekintélyének köteles védelme érdekében kénytelen volt az illetőt az órák látogatásától ügyének elintézéséig eltiltani.

A fiuk márcz. 1-én, mintha megnyugodtak volna a tanári kar által rájuk mért büntetésben, tényleg bementek az osztályba és hallgatták a tanítást. De a tilalom ellenére bement kitiltott társuk is, a kit az igazgató — érvényt szerezvén tilalmának — kiutasított.

A fiuk szolidaritása 23 tanuló sztrájkjában nyilvánult. 1-én délután már nem mentek iskolába. Táviratoztak Debreczenbe, Marosvásárhelyre, H.-Böszörménybe a „7-ik osztály“ aláírással. Kérdezősködtek a felvételök iránt azzal a megokolással, hogy itt nem maradhatnak, mert „hazafias tüntetésben történt részvételük miatt tulságos szigorral“ sujtja őket a tanári kar.

Ezen ellenszegülés, a büntetés kiállása helyett sztrájkba-lépés, az expiálás helyett dacz és elmeneteli szándék szükségessé tette a tanári szék másodszeri összehívását ebben az ügybeu. A határozat ilyen tartalmú: Az igazgató újból világosítsa fel a fiukat a

kimért büntetésről, figyelmeztesse őket a sztrájknak rájuk nézve válságossá válható következményeire és adja tudtukra, hogy ha a tanári szék határozatát magukra nézve sérelmesnek találják, felfolyamodhatnak az ellen az iskola előljáróságához.

Ez történt márcz. 1-én d. u. A határozat kihirdetése megtörtént ugyanazon a napon az esti órákban s a fiuk kivétel nélkül megígérték, hogy másnap a tanításon jelen lesznek az osztályban.

Az éj folyamán azonban mást gondoltak. A helyett, hogy munkába állottak volna adott szavuk szerint, vagy hogy felfolyamodtak volna a sérelmesnek vélt határozat ellen, egy 4 tagu deputációt küldtek az igazgatóhoz, azzal a megbizással, hogy a Tanári Karhoz czimzett „Nyilatkozat“-ukat adja át. A 21 tanuló által aláírt nyilatkozat tartalma: a 7-ik osztály „volt“ növendékei arra kérik a tanári kart, hogy tekintse őket az intézetből kilépetteknek attól a perctől kezdve, hogy sztrájkba léptek addig is, míg a szülői beleegyező nyilatkozat megérkezik.

A tanári kar ugyanazon a napon 3-ik ülésre jött össze. Egyebet nem tehetvén, tudomásul vette a kilépési szándékot, azzal a kijelentéssel, hogy nem zárkózik el az elől, hogy a tanulók ügyét a szülők esetleges kérésére tárgyalás alá vegye az intézet előljárósága.

Ugyancsak márczius 2-án délután tárgyalta az ügyet az előljáróság. A tanári kar határozatát mindenben igazságosnak s a lehető leghumánusabbnak ismerte el és megerősítette.

Határozatának kihirdetése előtt megkérdezett minden kilépni szándékozót, mi a sérelme s miért ment sztrájkba? Eljárásukat megindokolni vagy nem tudtak, vagy nem akarták. Hallgattak. Arra a kérésre azonban, hogy fentartják-e kilépési szándékukat, igennel feleltek.

Ezen feleletleadásra a fiuk dr. Válersik Ferencz vármegyei tisztí főügyész ur házából jöttek, a hol oszonnán voltak és észrevehető jó ellátásban részesültek.

Ezzel kapcsolatban ki kell emelnünk, hogy a fiuk erre a megvendéglésre nem voltak rászorulva, sem egyesek étel és egyéb adományára, mert az intézet őket ügyük végleges eldőltségig (vagyis a szülői beleegyező nyilatkozatok beérkezétségig) növendékeinek ismerte, tartotta s mint azelőtt, mindennel ellátta. A mártir-ellátásra tehát ráutalva nem voltak.

Az előljáróság ezen nyilatkozatok ellenére — a fiuk érdekében — felhatalmazta az igazgatót, hogy akár önkéntes, akár szülei kérésére visszalépő tanulókat ideiglenesen fogadja vissza, a végleges visszavétel az előljáróság magának tartván fenn.

A távozni szándékozók közül visszavonták kilépésüket 5-en, maradtak a távozni akarók 16-on.

Márczius 3-án Válersik Ferencz tárgyalta az igazgatóval a fiuk ügyéről, miként mondá a fiuk érdekében. Az ő befolyására-e a mult estéli oszonna után nyilvánított távozási szándék feltűnő voltának palástolására, vagy önként, nem firtatjuk, a fiuk mind a 16-on a tanári karhoz czimzett kérést adnak be, melyben bocsánatot kérnek s visszavételüket kérik; 4-nek kivételével valamennyinek a szülői is támogatják a kérelmet. Az igazgató felveszi az előljáróság megerősítése reményében ideiglenesen valamennyit és márczius 12-ikén meg is jelenik az osztályban mindegyik.

Ugyanazon a napon délután, az előljáróság is ülést tartott a felvétel dolgában és véglegesen visszafogadta mindazokat a tanulókat, a kiknek szülei a visszavételt kérték, feltételesen és ideiglenesen azt a 4-et, a kiknek szülei a visszavétel iránt még nem kérelmeztek.

A kiszabott büntetés természetesen érvényben maradt, a sztrájk csak annyiban súlyosbította azt, a

mennyiben kimondatott, hogy az elsztrájkolt órák igazolatlanok, a nélkül azonban, hogy az igazolatlan mulasztásnak az intézet fegyelmi szabályaiban megállapított következményeit maguk után vonnák.

Az előljárási határozatának kihirdetése függőben tartatott a jegyzőkönyv hitelesítéséig.

Márczius 13-án az összes tanulók megjelentek a tanításokon, 14-én azonban már elmaradt az a 4 tanuló, akiknek a szülei a visszavételt még nem kérték.

A végleges visszavételről szóló előljárási jegyzőkönyv hitelesített. 15-én a nemzeti ünnep miatt a tanítás szünetelt. Az előljárási határozat kihirdetése márczius 16-ának d. e. 9 órájára volt kitűzve.

Amde ezt megelőzőleg már 15-én este és 16-án reggel 8 óra előtt, régiebb idő óta a zsebükben horodott, tehát ütőkártyának tartogatott szülői beleegyező nyilatkozatokkal ismét kilépési nyilatkozatot tesznek a fiuk s azt az előljárási határozat kihirdetése után is fentartják.

E nyilatkozatok akkor is a zsebeikben voltak, a mikor visszavételüket kérték ők és szülei!

A tanári testület ebben az ügyben márcz. 16-án tartotta utolsó ülését; kimondotta, hogy a fiuk kilépését véglegesen elfogadja. Rendezzék tartozásaikat 12 óráig és távozhatnak. Megtörtént. Márcz. 16-án déli 12 órakor 12 hetedosztályu tanuló megvált az intézettől.

Kaptak olyan iskolalátogatási bizonyítványt, a minőt igazság szerint, a nevelés követelése szerint és az ő jövődjük szempontjából kapniok kellett. Az erkölcsi rend követelése, hogy vétségüket, bárhol vannak e magyar hazában, expiálják.

De az igazság is megköveteli a magáét. A nevelő intézet meg kell hogy adja. A fiuk azzal a hamissággal akartak innét távozni, hogy megvádolták tanáraikat a hazafiatlanság vádjával; maguknak meg mártirkoszorut fontak. Ezt a vádat a való tényállás megismertetésével az igazság érdekében vissza kellett utasítani, a hamis mártirkoszorut le kellett tépni.

Végül a fiuk jövője érdekében van, hogy az életnek csaknem a küszöbén ne tapasztalják azt, hogy hamissággal célta lehet érne, az igazságnak járó erkölcsi jót meg lehet kaparítani!

Ez a fiuk elmenetelének mindenben igaz, mindenben hű, mindenben becsületes története, melynek minden szaváért, minden forum előtt helyt áll az írója.

Érdekes és tanulságos kis történet. Igen érthetően beszél mindazok előtt, akik psychologus fülével hallják a tények beszédjét.

Szóltassuk záradékul meg ezt a beszédet, ha csak egy szóra is.

Az előadott ténykörülmények láncolatában rendkívül feltűnő az, hogy az egyenlőséget, határozottságot elveinél és hagyományainál fogva érvényesítő „magyar hit” neveltjeiben nincs semmi nyíltság, semmi őszinteség, semmi határozottság. Szánalmasan vacillálnak napról-napra, sőt óráról-órára. Ezek a fiuk vagy született jellemgyöngeségben szenvednek, vagy idegen befolyás alatt állanak! A jellem előbb említett degeneráltságát nem észlelte a tanári kar, nincs tehát más megoldása a rejtélynek, mint az, hogy idegen kezek rángatták őket ide-oda! Hazafi érzésüknek üstökét ragadták meg ezek a lelketlen kezek és rángatták a dolgokat még mérlegelni nem tudó ifjakat jobbra balra, míg végre kirántották őket a Székelyföldről, hogy aztán elsirathassák, mint mártirokat.

Ezért mentek el a fiuk!”

Idáig a cikk, az eset ismertetése. Írója becsületszárával, az igazgató hivatali reputációjával kezességig igazsága felől. Most már ítélet mindenki. Mi a magunk részéről konstataáljuk, hogy udvarhelyi kollegiumunk vezetősége most is méltó volt régi jó híréhez. Atyai szívvvel, de az erkölcsi igazságszolgáltatás sérelme nélkül nevelni az ifjúságot, ez a helyes.

Zsinati ülések.

E most lefolyt negyedik ülészak márcz 27-én, kedden nyílt meg és pénteken már véget ért.

Kedden csak formális ülés volt s a szeredai napirend megállapítása.

A szerdai, 28-iki ülésen harmadik olvasásban elfogadták az I. VIII. IX. t.-cikkeket, a melyek az egyházalkotmányt, továbbá a külföldi magyar református hívek gondozásáról és a zsinati törvényeknek Horvát-Szlavonország területén leendő végrehajtásáról szóló intézkedéseket foglalják magukban.

Az iskolaügyi bizottság jelentését *Radácsi György* referálta. A theologiai és jogakadémiák fentartása s tanáraiknak az államiakkal egyenlő javadalmozása tárgyában, miután a közös protestáns bizottságnak e tárgyban az államkormányhoz intézett emlékiratát s az arra adott miniszteri választ a zsinat már előbb megnyugvással tudomásul vette s miután a közoktatási törvényczikkben a tanári fizetéseknek az állami tanárokéval való egyenlősítését elvben kimondotta, ezuttal újabb intézkedés szüksége nem forgott fenn s a zsinat „a netalán szükséges újabb lépések megtételét” e tárgyban a konventre bizta.

Az állami egyetemeken szervezendő protestáns theol. fakultások ügyében a bizottság határozati javaslata ez volt: „mondja ki a zsinat, hogy az állami egyetemi theologiai fakultáshoz való törvényes jogunk elvi fentartása és hangsúlyozása mellett a közös prot. theol. fakultás kérdésének minden irányu figyelemmel kísérését, szükségszerű és időszerű fejlesztését egyetemes konventünkre bizza, meghatalmazván azt, mint legfőbb közoktatási hatóságot s egyszersmind zsinatelőkészítő testületet is, hogy a kedvező viszonyok között netalán megérelelhető nagy kérdést döntő határozatra kész formában juttassa majd a zsinat elé.”

A kérdéshez — fontosságához mért komolysággal *dr. Bartók* püspök szolt hozzá. Kifogásolta, hogy oly bizonytalansággal s immel-ámmal kezeltek. Pedig ennek megoldása érdek a tudomány-egyetemnek, az államnak és egyháznak egyaránt. Mai felekezeti papképzésünknek sem tudományos nivója nem elég magas, sem gyakorlati értéke nem megfelelő. Nem a személyekben, hanem a rendszerben van a hiba. 4—5 tanárral nem lehet megoldani azokat a feladatokat, melyek a theol. képzéshez fűződnek. Ezt csak egyetemi theol. fakultások és gyakorló szemináriumok együtt oldhatják meg. Azért a bizottság határozati javaslata pótlásául indítványozza: „miért is utasítatik a konvent, hogy a theologiai fakultásoknak a tudomány-egyetemi fakultások sorába leendő felvétele iránt a konvent kebeléből és az egyházkerület szakfőriaiból összeállítandó bizottságtól vegyen be véleményt és e szerint tegye meg a további lépéseket.”

Gr. Dégenfeld József méltányolja ugyan a felhozott indokokat, de elégnék tartja a bizottság határozati javaslatát. (Persze, mert az itt fenmaradó határozatlanság szükséges a debreczeni egyetem forszírozásához, a melyen theol. fakultás is lévén, nem kell sürgetni az állami egyetemek mellétiüket!)

Radácsi örömmel csatlakozik a *Bartók* felfogásához, főleg a felekezeti egyenjogúság kidomborítása érdekében, de a biz. javaslat pótlását mellőzni kéri.

Sándor József *dr. Bartók* javaslatát támogatja, reá mutatva arra, hogy ha világosan és határozottan kértük volna, már régen megvolna a prot. theol. fakultás az egyetemen.

Fejes István végre nyíltan kitárta, hogy a dolgot ily határozatlanságának oka részben a kerületek, részben a két prot. felekezet egymásra való féltékenykedése. Szomorú, hogy ez az igaz és a halasztás fő indoka. Azonban elég volt ez most is ahhoz, hogy a *dr. Bartók* püspök szelid javaslata kissebbségben maradjon.

A debreczeni prot. vagy ref. egyetem a minék érdekében fojtatik meg mindig az áll. egyetemeken alkotandó prot. theol. fakultások kérdése, hosszabb és élénkebb vitát keltett. A bizottság határozati javaslatában egy olyan passus volt, mely ily szólt: „az egyetem sürgős felállításától elállva...”, a bölcsészeti fakultás megvalósítására törekszik... Ezzel szemben Sulyok István, a mint gr. Dégenfeld később ki is mondta, a tiszántuli vezetőkkel egyetértve, oly határozati javaslatot terjesztett be, mely fentartja a teljes egyetemet, mint végcélét, de egyelőre megelégszik a bölcsészeti fakultás felállításával és pedig ennek az egyetemes egyház és kerületek kötelező anyagi hozzájárulásával. A bonyolult kérdésbe gróf Tisza felszólalása hozta meg őszinteségét. Nincs — mondja — nála nagyobb becsülje a prot. kulturának. Ebből oroszán része volt mult fejlődésünknek. Am ma az állam által képviselt egyetemes és nemzeti kulturával kell felvenni a versenyt. Ide nagy anyagi erő kell, mert inferioris kulturalis intézményt alkotnunk nem szabad. Hol egy prot. egyetemre ma anyagi erőnk? Nincs és még soká nem lesz; egyszerre nem is lehet. Szabjuk tehát a legszűkebbre az első lépést: a humán tárgyak tanárképzőjére. — Ezt lehet ma egyetemes prot. sürgős szükségnek mondani. De egyetemes hozzájárulást ennek felállításához kötelezőleg kimondani nem lehet, legfennebb optative. Egyetemes alapunk a közalap; ennek fölöslegeti nincsenek s e célra fel nem volnának használhatók. A kerületekre ráparancsolni pedig anyagi tehervállalást ismét nem lehet. Miután előbb Dóczi Imre is hatalmason argumentált a Sulyok javaslata mellett a ref. középiskolai tanárok egyházi szem pontjából határozottan nem kielégítő szelleméből (a mi, ha más vonatkozásban mást mond, már kiáltják a „feszítsd meg“-et): a zsinat a Tisza gróf javaslatát fogadta el e szövegben: „Az egyetemes egyház, habár a magyarországi református, esetleg a két protestáns egyház végső törekvései célját csak egy, Debreczenben felállítandó református vagy protestáns egyetem létesítése képezheti: mindannak daczára, a mai nehéz viszonyok és kedvezőtlen körülmények figyelembevételével, mivel az 1891-93-iki budapesti zsinat is a bölcsészeti fakultás létesítését jelölte meg az egyház elsőrendű sürgős szükséglete gyanánt: megbizsa az egyetemes konventet, hogy a debreczeni bölcsészeti fakultás ügyét újból vegye tárgyalás alá; vegye fontolóra, mely módon és mérvben volna az egyetemes egyház anyagi ereje ama nagy cél elérésénél igénybe vehető s a tiszántuli egyházkerülettel az eddig rendelkezésre álló alapokból, a nyert alapítványokból és adományokból, esetleg egyetemes egyházi segélyből s az 1848: XX. törvényczikk értelmében nyerhető államsegélyből teljes erővel törekedjék mielőbb olyan bölcsészeti fakultás felállítására, a mely, mint állami érvényességű tanárképző, szolgálja a református vagy akár a protestáns egyház magasabb érdekeit s elégítse ki a felekezeti tanárképzésnek több oldalról támasztott s egész egyházunkra nézve áldásosnak ígérkező várakozásokat.“

A zsinati gazda (Dókus Ernő) számadásainak megvizsgálására s a konventnek jelentéstételre egy bizottság küldetett ki. Elnöke: gr. Dégenfeld József, előadója: Váró Ferencz, tagjai: Antal Gábor, Merczner Béla, Mádý Lajos.

A csütörtöki ülésen a diakonissza-ügyet Garzó Gyula adta elő. Alaposan ismertette a diakonissza-ügy történetét Magyarországon, a konvent által 1903-ban kiküldött bizottság működését, Debreczennel folytatott sikertelen tárgyalásait. Végül indítványt terjesztett be, hogy a kérdést újból adják ki a konventnek. Nagy Károly, Széll Kálmán, Dombi Lajos felszólalásai után, a kik különösen azt hangsúlyozták, hogy ha Debreczennel nem lehetne a kérdést

gyorsan megoldani, nemes versenyt kell indítani s a többi vidéki nagyobb város figyelmét is fel kell hívni ez ügyre — a zsinat Garzó indítványát elfogadta.

A presbiteri szövetség keleti osztályának jelentése Londonból az elnök és titkár aláírásával ellátva jött a zsinathoz. Nagy Károly mutatta be ezt. A jelentés különféle dologról szól. Utal a francia reform. egyház újabb helyzetére s ebből eredő szigoru pénzügyi viszonyaira. Figyelembe ajánlja ezt. Elmondja, hogy a francia prot. egyház újabban három részre szakadt: az egyik szigoruan ragaszkodik a hitvalláshoz és a presbiteri szervezethez. Ezzel a szövetség fenn fogja tartani az összeköttetést. Örvend, hogy a magyar egyház is hivatalosan belépett a szövetségbe, mert ezáltal ők nyernek számban és reméli, hogy a magyarok nyerni fognak a szellemekben. Prágában július első hetében konferenciát tartanak. Kanadában a különböző hitvallásuak egyesülni törekeshnek, most készítetik a hitvallást. Az Egyesült-Államokban is így! — Végül kéri a zsinatot, hogy rendelje el a nov. 27-én kezdődő külmisziói imahét megtartását a magyar gyülekezetben. Nagy Károly a kérvényi bizottság nevében ezt az indítványt terjesztette be: „A zsinat a jelentés részleteibe nem bocsátkozik, általánosságban azonban tudomásul veszi azt; hanem az utolsó pontban kért intézkedést, a mely külmisziói imahét megtartására vonatkozik, mint egyházunk egész jellemétől idegen, methodisztikus vonást mellőzi, annál inkább, mert meg van győződve a felől, hogy az Istenországa külső és belső terjedése gyülekezeteinknek ugy egészükben, mint tagjaiban, mindennapi imáik és munkásságuk tárgya.“

Dr. Bartók György püspök e jelentés alapján konstatálja, hogy ebben olyan dolgok foglaltak, melyeket minden egyházi folyóirat szemléjéből ismerünk. Egyébként pedig az egészről oly idegen szellem árad ki, a mely miatt jobb lett volna velük továbbra is csak nem hivatalos összeköttetésben maradni s megtakarítani azt a pénzt, melyet hiába oda fizetünk.

Gróf Dégenfeld József elismeri, hogy ezeknek s általában az angoloknak némileg más szellemük van a vallásos élet megnyilatkozásaiban, mint nekünk, hanem ettől eltekinthetünk s mint egy testvér a nagy nyugati egyházi szervezettel igyekezzünk fentartani a testvéri érintkezést.

Egy pár apró ügy elintézése után s egy hosszabb bizalmas értekezlet után a felterjesztés ügyében, az Énekeskönyvi bizottság jelentése másnapra maradt. Ekkor Balthazár Dezső előadósága mellett kimondatott, hogy a további munkálkozás alapjául — mely hogy miben álljon, arról később lesznek javaslatot — a „Próbaénekeskönyv“ fogadtatott el, s mellőztetett Dégenfeld gróf azon indítványa, hogy addig e tekintetben se határozzon a Zsinat, míg a részletes javaslatot a bizottság meg nem teszi.

A törvényszakaszok utalásai elkészítésére az elnökség, jegyzői kar és előadókból egy bizottság küldetett ki; kimondatott, hogy az elkészült törvények királyi jóváhagyásának előfeltétele lévén a megfelelő állami törvényhozás az egyházi adó és segélyek rendezése tárgyában, a mire most nincs kilátás s ezért a felterjesztés ügyében határozni az elnökség a zsinatot alkalmas időben újra összehívja.

Végül az elnökség nevében br. Bánffy Dezső elnök gyönyörűen méltató szavaival a zsinat megörökítette jkvében a nagy Bocskay István és a bécsi béke 300-ados emlékezetét s Kun Bertalan püspök egyh. elnök buzgó imájával s rövid jkónyvhitelesítő üléssel a gyűlés s vele a negyedik ülészak véget ért, miután az elnökségnek Antal Gábor püspök indítványára a zsinat köszönetét fejezte ki a bölcs vezetésért.

A zsinati tagok lelkükben azon forró vággyal oszlottak el, hogy adjon isten jobb napokat hazánknak és egyházunknak.

Tudósító.

TÁRCZA.

A bukaresti ev. ref. iskola története 1815-től 1905-ig.

— Irta: Kertész József, igazgató-tanító. —

(Folyt. és vége.)

Mivel ez időben már — mint fentebb említém — két tanterem volt s a tanulók száma is folyton növekedett: a tanítók számának is szaporodnia kellett. A leánynövendékeknek már kézimunkát is tanítottak. Első tanítónő *Feller Jozefina* volt, ki a leánynövendékeknek a román nyelvet is tanította 1879-től 1880-ig. Ekkor helyére *Kosub Natália* tanítónő alkalmaztatott, ki 1880-tól 1882-ig volt állásában.

A Sűkei által épített templom 1865-ig állt fenn, ekkor az egyház nagyérdemű s fáradhatatlan munkásságu lelkészének, *Koós Ferencz*nek mozgékony-sága s a hívek áldozatkészsége által új templom létesült, mely a kívánalmaknak teljesen megfelelt. A presbiterium, illetőleg az egyházi felettes hatóság ettől kezdve úgy intézkedett, hogy a bukaresti ref. egyházban, a papi szolgálatok könnyebb végezhető-sére, segédlelkészi állást is szervez, a segéd-papok kötelességévé tevén egyszersmind az iskolában való rendszeres tanítást is. Az első ilyen paptanító *Balla Károly*, most fogarasi pap volt, ki 1880-tól 1881-ig működött Bukarestben. Utána *Kiss György* alkalmaztatott 1831—1884-ig, midőn állásáról önként lemondott. A kézimunka és románnyelv tanításra *Kosub Natália* távozása után, miniszteri engedéllyel *Vlangel Mária* (1883—1884-ig), majd újra *Kosub Natália* választatott meg.

A pap-tanítói állásra ezután a következő — ma nagyrészt az erdélyi egyházkerületünkben működő — lelkészek választattak meg, illetőleg nevezettek ki: *Beke Rafael* (1884—1886.), *Gönczi István* (1886—1888.), *Kovács János* (1888—1889.), *Jung Ferencz* (1889—1891.), *Kovács Lajos* (1891—1893.), *Solymossi Miklós* (1893-ban), *Nemes Elek* (1893—1896.), *Solymossi Lajos* (1896—1897.), *Dömötör Lajos* (1897—1898.). Ezen lelkészek népiskolai tanítóságra is képesítették lévén: eredményesen működtek iskolánkban.

Az egyház és iskola fejlődésével a két tantermű iskola is szűknek bizonyult. Új iskola létesítéséről kellett tehát gondoskodni. Így épült fel 1889-ben a mostani Stirbey-Voda-utcza 9. szám alatti emeletes iskola-épület, 3 nagy tanteremmel és tanítói lakkal. A most már nagyobb szabásúvá tett iskolához több tanerő is kellett. A fiuk és leányok külön tanteremben tanultak. Az itt alkalmazott tanítók és tanítónők követekzők voltak: A *Kosub N.* távozása után a leányosztályokban kézi munka, román és németnyelv tanításra *Barialus Jánosné*, akkori esperes-lelkész neje alkalmaztatott. Osztálytanítóságra *Csomor János* (1887—1892.), *Németh Gábor* (1892—1893-ig ideiglenes minőségben), *Kertész József* (1893—1895.), *Seier Szidónia* (1895—1896.), *Barabás Mariska* (1896—1901.), *Kövári Zoltán* (1899—1904.) és *Diószegi Erzsébet* (1899—1901.) voltak megválasztva az egyházközség presbiteriuma által.

A román vallásügyi miniszterium rendelete szerint, külön románnyelv, földrajz és történelem tanításra 1898—1904-ig *Theodoru János* egyetemi hallgató választatott meg. *Teleki Mózes* eltávazása után,

az általa betöltött állásra 1901-ben *Kertész József* szászrégeni tanítót hívta meg az egyházi közgyűlés. Megválasztattak továbbá: *Becski Hedvig* (1901—1902.), *Ferenczi Sándor*, *Vincze István* és *Kovács Róza* 1902-ben, kik jelenleg is állomásukon vannak.

1902-ben a vegyes iskola eddigi szellemi élete változáson ment át. Ugyanis a leánynövendékek részére, egyfelől a növendékek felszaporodtával a hely szűke miatt, másfelől a pedagogia követelményének megfelelően, külön iskola helyiségről kellett gondoskodni. Így került a most már teljesen külön álló leányiskola 1902-től 1905. elejéig a Stirbey-voda-utcza 36. sz. a. bérházba. 1905. tavaszán felépült aztán a modern pedagogia követelményeinek minden tekintetben megfelelő leányiskola, melynek emeletes, díszes épületében öt szép és kényelmes tanterem, tanítónői lakások, irodahelyiség, felügyelői lakás stb. van, a Sfinti Voivodi 50. szám alatt. Ezen iskola nemes hivatásának jelen év május havában adatott át.

Az 1899-ben létesült iskola csupán a fiúnövendékek befogadására szolgál jelenleg, de már a tanulók létszámának ez sem felel meg.

A most már teljesen külön álló leányiskola tanítónői *Kovács Róza* (igazgató 1902.), *Vadas Anna* (1904.) és *Holcser Irén* (1905.).

A román nyelv tanítója mindkét ref. iskolánál *Dumitru Constantinescu* bankhivatalnok.

Az alkalmazott tanítók mind oklevelesek s működhetőségüket esetről-esetre a román közoktatásügyi miniszterium engedélyezte.

Az elősorolt tanerőkön kívül az egyház rendes papja tanította — s tanítja jelenleg is — a vallást, ki a vegyes iskola fennállásáig egyszersmind igazgató is volt.

Iskoláinkban ez évben összesen 325 tanuló részesül a magyar népnevelés áldásában, kiket 6 rendes tanító, illetőleg tanítónő, a lelkész és román óraadó nevel.

Ez volna rövid története a fontos misszióra hivatott bukaresti ref. iskolának 1815-től 1905-ig. Majdnem egy hosszú évszázad telt el, mióta fennáll nemzeti mivoltunknak s hitfelekezettünknek eme végvára, hogy felrázza és ébren tartsa hozzánk tartozandóságát azon honfitársainkban, kik idegenben élni kényszerültek.

A multak küzdelemteljes helyzete után az eredmény megnyugtató a jelenben. A jövő Isten kezében van.

KÜLÖNFÉLÉK.

A „Kálvin-szövetség“ megalakulása tényleg megtörtént márcz. 27-én. A Lónyai-utcai ref. gimnázium nagytermében szép számú érdeklődő közönség — legnagyobb számmal a „Köztelek“ emberei és a theol. ifjuság, legkevesebben zsinati tagok — gyűlt össze ez alkalomból. A gyűlés *Antal Gábor* püspök imájával kezdődött; ő elnökölt *Darányi Ignác* főgondnokkal, ki bevezetésül arról szólt, hogy a gazdasági és socialis élet rendezését is be kell venni az egyháztársadalmi működés keretébe. Az általános vita során három elvi vélemény domborodott ki. *Antal Gábor* püspök a szövetséget teljesen egyházi hatóság alatt állónak kívánta volna szervezni. *Novák Lajos* az egyház számára csak az Isten igéjével való irányítást követeli, de ha a kivitelre is az egyház vállalkozik „közgazdasági, üzlet egyház“ lesz belőle, ami elvonja céljából. *Pokoly József* evangéliumi elvek által vezetett, de teljesen társadalmi s nem egyházi alakulást sürget. *Nagy Károly* afelett panaszol, hogy az egyházat ujabban úgy gyógyítgatják, hogy minden feladatára egy-egy az egyháztól független társulatot alakítanak s midőn így elvonják tőle az életerőt, sopánkodnak afelett, hogy az egyház nem „élő“ s külön „élőkeresztények“ társaságát alapítgatnak. Az egyházat, a történetileg kialakult formájában kell megeleveníteni s minél fokozottabb munkára serkenteni, hisz' ép' a prot. egyház keretei elbirnak minél gazdagabb és sokol-

dalubb feladatokat, mint szellemi hatalmakat. A „vállalkozásokat“, a megoldásokat pedig a felekezettől független „társadalmi“ egyesület által munkálni. A tervezett forma védelmére főleg Szabó Aladár és Ligárt János ny. százados szóltak, főleg azzal argumentálva, hogy midőn minden egyház mozog e téren, mi sem maradhatunk el. Az elvi vita azzal záródott, hogy ki-ki a részleteknél próbálja meg elveit érvényesíteni. Erre azonban a vezetők igen türelmetleneknek bizonyultak. Minden más álláspont elvettett s elfogadtattott a tervezet alapszabálya, kimondván, hogy felterjesztetik a belügyminiszteriumhoz megerősítésre. Ideiglenes tisztikar választott: Kovácsy Sándor elnöknek, dr. Nemes Bertalan jegyzőnek. A végleges tisztikar egy későbbi közgyűlésen fog megalakulni. A szövetséget a M. Sz. a reakcionárius szellem szüleményének bélyegezte s azóta is állandóan küzd ellene, mint a pápista „keresztényen socialismus“ protestáns utánpótlása és majmolása ellen. Perükben nem kívánunk állást foglalni egyelőre, de „Sarpedon“-nak azt a felfogását, hogy az államnak nem is kellene megengedni, hogy polgárai hitfelekezetük egyházain kívül még más vonatkozásokban is felekezeti alapon csoportosuljanak, mert minden destructiv klerikális tendenciának ezek a melegágyai: szóról-szóra aláírjuk, mert ez egyformán veszélyes az államra s a történeti egyházakra is. Különben várjuk a gyümölcsöt, hogy arról mondassunk ítéletet.

Felekezetközi viszonyok Erdélyben s különösen Székelyudvarhelyt. Nyiljék ki végre a szemük azoknak, kik még mindezeideig azzal áltatták magukat, hogy Erdélyben a Majláth-tal beköltözött jezsuitizmus csak a saját hívei hitéletének erősítésén buzgálkodik s nem „hódítás“-ra tör. Napról-napra szemérmelenebbül és leplezetlenebbül mutatja ez agitáció igazi célját. Az aknamunka állandóan foly a protestáns magyar felekezetek ellen, míg a balázsfalvi román érzékkel való csókos barátság abban jelentkezik, hogy kath. híveit magyar kath. egyház híján az oláh görög kath. egyházba és templomba utalja. A magyarok közt azonban mindenütt hintik a visszavonás magvát. Ha a hívek papjukkal összekülönböznek, mint pl. a baczkamadarasi reformátusok, azonnal megjelenik egy jóakeratu „patrona“, kezd a szegény szerencsétlenek lelke iránt érdeklődni, vallásos iratokat osztogatni s előbb-utóbb kész a „tömeges visszatérés az egyedül idvezítő egyház keblére“. A társadalmi és felekezeti béke teljes feloldására való törekvésnek egy másik syptomáját a „Közművelődés“ ez évi 13. száma mutatja. Ebben, nem valami obskurus szerzetes, de a püspöki aula szellemében működő „hunyakkerületi főesperes“ Jancsó Ernő írja a „lindzsinai ünnepek“ cz. tudósításában, hogy az eloláhosodott székely családokat meg kell menteni.

„Az Emke kellene — folytatja — hogy felfogja ügyüket jobban, mert ez a magát nemzetmentőnek nevező már gazdag egyesület, mert román. kath. vallásuk az illető családok, eddig nagyon mostohán bánt el velük; a legalázatosabb esedezés sem eredményezett semmit eddig, holott Barcsán, ahol helvét vallásuk vannak, ugyan az Emke még papi lakról is gondoskodott. Mit csudálni, hisz így van ez minden vonalon: nem tekintik azt, hogy nyelvében él a nemzet, hanem részrehajló felekezeti célokat s magán érdekeket szolgál a nemzet filléreiből összejött hatalmas tőke!“ Már több jelét láttuk, hogy az Emke száka a gyulafehérváriak szemében s megkísértették már kikezdeni, de talán csak megőriz attól az Isten, hogy ezt is benyelje a klerikális Moloch és pokoli mérgével megrontsa a jezsuitizmus. — Az alávaló, hitvány eszökkel folytatott aknamunkának legmegdöbbentőbb jeleivel azonban Székelyudvarhelyen találkozunk. E városban, melyben körülbelül egyenlő számarányban vannak protestánsok és katolikusok s éltek ott a legjobb egyetértésben a legutóbbi időkig, most a legélesebb megkülönböztetésre van kilátás. „Luther és Kálvin“ czímmel itt jelent meg egy névtelen füzetke, mely a pápás történetírás összes idevonatkozó ördögi hazugságait feltalálja egy fiaival beszélgető apa szájába adva. S e füzetkéket — ugy beszélük — az iskolás gyermekeknek osztogatják. Hogy mily pestises szellem árad ez iratkából, megítélhetik olvasóink abból a „mutatvány“-ból, melyet jövő számunkban közlünk. Az „Udvarhelyi Híradó“, de főleg a „Székely Ujság“ megérdemlett kárhóztatásban részesítik e szemtelen merényletet, mutatván, hogy — Istennek hála! — a vezető emberek és körök elítélik az ilyen hitványságot. Hát Majláth

püspök ur vesz-e tudomást az ilyenekről. Mert hogy az ilyen tüneteket neki tulajdonítják, az természetes; hisz' neki módjában van — ha akarja! — az ily aljas eljárásoknak egyszersmindenkorra útját vágni. Ha tehát ez tovább is foly, ez azt fogja bizonyítani, hogy nem akarja megakadályozni vagy tán éppen akarja, hogy így történjenek. Megtudjuk nem sokára. Mi pedig előre figyelmeztetünk mindeneket: résen legyenek!

GYÁSZROVAT.

Nagybacsoni Kustós József, a kibédi ev. ref. egyházközség énekvezére, márczius hó 30-án 76 éves korában, 54 évi hűséges szolgálat után, jobblétre szenderült.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1407—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytisztelétü esperesi Hivatalnak, a kollégiumok és theol. fakultás t. Előjáróságainak és a Szeretetház kebli tanácsának.

Az egyházkerület 1906. évi névtára elkészülvén, tisztelettel felkérjük az elől czimzett hatóságokat, hogy ezek árában darabonként 2 kor. 60 fillért s így az egyes testületek megnevezése után jelzett összegeket f. évi június hó végéig befizetni sziveskedjenek és pedig:

Hunyadi egyházmegye 72 kor. 80 fillér, gyulafehérvári em. 44.20, nagyenyedi em. 122.20, kalotaszegi em. 88.40, kolozsvári em. 72.80, szilágyszolnoki em. 169.—, dési em. 46.80, széki em. 78.—, nagysajói em. 44.20, görögényi em. 75.40, marosi em. 174.20, küküllői em. 80.60, nagyszabenyi em. 49.40, udvarhelyi em. 114.40, erdővidéki em. 39.—, sepsi em. 101.40, orbai em. 28.60, kézdi em. 41.60, romániai em. 15.60, theologiai fakultás 5.20, Szeretetház 2.60, nagyenyedi kollegium 7.80, kolozsvári kollegium 5.20, marosvásárhelyi koll. 5.20, székelyudvarhelyi koll. 5.20, zilahi koll. 5.20, szászvárosi koll. 5.20, sepsiszentgyörgyi kollegium 5 kor. 20 fillér.

Kolozsvárt, 1906. márcz. hó 26-án.

Kenessey Béla,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

368—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdély ev. ref. egyházkerületben, a küküllői ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett buzásbesenyői egyházközség lelkészi állomására ezennel pályázat hirdetik.

Javadalom díjlevél szerint: tisztességes lakás 1145 □-öl kerttel, értékelés nélkül, 4 hold szántó és 1½ hold rét 90 kor. 75 fill., készpénzül 142 kor., termény (kepe) 342 kor. 07 fill., munkabeli szolgáltatás értéke 31 kor. 67 fill., stóla 10 kor. Összes jövedelem 616 kor. 49 fillér. Engedélyezett kiadás 21 kor. 42 fill., mely után marad 595 kor. 07 fill. Állami fizetékieskiegészítés 1004 kor. 93 fill. s így az összes jövedelem 1600 korona.

Ez egyházközség a m.-vásárhelyi országuttól 1 km.-re, a legközelebbi vasuti állomástól 3 km.-re fekszik.

Pályázati határidő április 25.

Minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt kérvények nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1906. április 1.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 386—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytisztelétü Esperes aaihoz.

Felkérem a nagytisztelétü Esperes urakat, sziveskedjenek hivatalomhoz jelentést tenni arról, hogy egyházmegyéjükben van-e gyámintézet és ha van, a lelkész-özvegyeket, árvákat és a munkaképteleneket mekkora segélyben részesíti?

Kolozsvárt, 1906. április 4.

Dr. Bartók, püspök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Husvét.

Ap. csel. 15.

Megjött újból a husvétüi ünnep. Homlokán fény, tavaszi sugár, ölében virág, ajkain az életnek éneke zeng. Fenn sugárzik a magasság; itt lent megdobban a földnek szive és körülünk megzendül a lég. Im! itt az élet! Templomba jövünk; itt a szabadulás éneke, itt a győzelem szózata, itt egy szent öröm evangéliuma. Lelkünkben megújul a hit, megújul a remény, megújul a szeretet, élet!

Mi történt e napon, hogy szívünk így megtelik örömmel, étellel, diadallal? Mi történt? Megmondja ezt alapigénkben Péter apostol, ki szól Izrael fiaihoz: „*az életnek fejedelmét pedig megölték, kit az Isten feltámasztott a halálból, mely dolognak mi vaggunk bizonyágai.*” Im, ez a mai nap, ez a nagy történet. Krisztus feltámasztott. Im, üres a sir, im ott a fényes angyal, im ott a szózat: Krisztus feltámasztott!! A Golgotha sötét homloka megcsillan, fölragyog a husvétüi hajnal sugaraival. Krisztus feltámasztott és feltámasztott a tanítványokban a Jézusban való hit. Oh, szent, világot meggyőző hit! Ez az ő vallástételük, ez az ő reményük, ez az ő lelkiismeretük, innen fakad lelkesedésük, innen minden cselekedetük.

Lelkem bálmulva nézi kétezer évnek történetét, ama megnyílt sírtól a mai napig s képzeletem bejárja mától a jövődőt s a mi szép, szent, örök, ott mindenütt az élő Jézus alkotásait, szent műveit látom; értelmem nem tud tagadni, értelmem meghódol és szívem . . . oh, szívem ünnepel igazán, mert legdrágább sejtelveim, vágyaim, reményeim újulnak meg, élednek föl. Én hiszek az élő Jézusban, hiszek, nem valami külső esemény miatt, de hiszek a Jézusban, mert igéje igazság, élete szentség, szive a tiszta szeretet, halála önfeláldozás műve, országa e földön legszentebb. A mi nekem hitet ad: az nekem életet ad. És a husvétüi hitet ad. Hitet a jónak, igazságnak, a léleknek diadalában. Ezért a Husvétüi a hitnek ünnepe. Ezért a Husvétüi az életnek ünnepe. Alapigénk szerint Isten Jézust feltámasztotta. Ez ige *egy bizonyág* előttünk s *egy felhívás* hozzánk; *egy bizonyágtételre való felhívás* mindnyájunkhoz.

I.

Mit bizonyít ez ige: Isten a Jézust feltámasztotta?! Oh azt, hogy van élő Isten!! Nagypénteken megrendültek a tanítványok, szívökben fájón rezgett a sóhajtas: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?!” S ha Isten elhagyta Jézust, mit reméljen az ember? Hol van a ti Istenetek? kérdé gunnyal az ellenséges világ. Oh, hol van a mi Istenüök? sohajtott a hívők kicsiny serege. Hol az ő szeretete, jósága, ha így elhagyja övét? Hol az igazsága, hatalma, ha a gonoszok ülnek diadalt? De jött a husvétüi reggel. Mint derülnek fel a boros arcok! Mint dobbannak meg bátran, magasan a szivek! Az alvófélben levő hit mint lobban ki újra s mint ég, világít, hevít! Isten föl-

* Mutatvány néh. Molnár Albert kolozsvári volt theol. tanár sajtó alatt levő egyházi beszédeiből. Lásd az „Irodalom” rovatot! Szerk.

támasztotta Krisztust! Krisztus föltámasztott! Van élő Isten. Vannak idők a történelemben és saját életünkben is, midőn ajkaink remegve kérdik: hol van az Isten, a ki él? Zsarnokság, szolgaság, diadalittas gonoszok, bujdosó igazak, letiport országok, vérbe fullasztott nemzetek, égő máglyák, párolgó vérpadok . . . hol van az Isten, a ki él? Vagy lássunk közelebbi képet. Bizalommal léptek az életbe, szerettek, lelkesültök; majd oda lesz bizalom, oda a szeretet, mert megismeritek itt-ott az emberek egy részét és elfog az utálat, a keserűség . . . hol van az Isten, aki él? Gondok alatt görnyedezünk, nagy veszteségek alatt roskadozunk, fájalmaktól vérzik szívünk . . . hol van az Isten, a ki él? Ah, könnyeink egyszerre mint ragyognak föl husvétüi reggeli sugártól: én szívem, mért volnál szomorú *Bizál Istenben!* Ott a kiterjesztett erősség, a nap világít, kerengnek a csillagok: van élő Isten! Itt ébred a tavaszi természet, lombfakadás, virágnylás, majd rengő kálászok, érett gyümölcsök: van élő Isten! Népek tűnnek föl, enyésznek el, de az emberiség mind gazdagabb lesz igazságokban, jogban szabadságban, tudományban, jellemben: van élő Isten! Vesztek, megpróbáltatom, de van hitem; háborúsággal illetetem, de van s lesz győzelme igazságnak és szeretetnek. Szenvedek: van vigaszom munkálok, küzdök: van erő, segedelem; lelkeim vádja nyomaszt: van kegyelem, van élő Isten!!

II.

Isten a Jézust föltámasztotta s ez másodsor *egy felhívás mihozzánk*: egy felhívás — az életre! „En élek és ti is éltek”, mond az idvezítő. Igen, minékünk élnünk kell. Az örök élet nem csak a sirnál kezdődik; egy örökkelvő élet már a földön az Urban való élet. A husvétüi felhívta a tanítványokat: gyűjjetek Jézus köré, tartsatok össze az ellenséges világgal szemben, éljete Jézusban, folytassatok szent művét tovább, örökké; menjetek szét a világba s vigyeteke ebbe új életet! — Pál apostol a keresztyént *Krisztussal föltámasztottnak* nevezi s magáról így szól: „A Krisztus él én bennem!” Helyet a mi sziveinkben a Jézusnak! Ha ő benne élünk szeretni fogjuk őt! Ha ő mibennünk él, követni fogjuk őt; egy szent erő, egy élet árad tőle reánk! Sziveinkben helyet a Jézusnak!

„Ki Istennek akaratját cselekszi, örökké él”, mond az apostol. Im, ez az élet, melyre a föltámasztott Jézus minket elhívott. Im, az örök életnek titka ez: cselekedni Istennek akaratját. Imádd csak a világot: meghalsz; élj csak önző szenvedélyeidnek: meghalsz; némitsd el a lelkiismeretet: meghalsz; taposd meg az Ur parancsait: meghalsz. De higgy: a hit élet; szeress: a szeretet élet; remélj: a remény élet; gondolj szépet és légy igaz: a gondolat. az igazság élet; tudj lelkesedni, szivednek e szent heve: élet; munkálj hiven; a hű munkásság élet. Im, az élet mily közel van hozzánk; sziveinkben helyet, helyet az örökkévalóságnak!

Él a mi Istenünk, él a mi idvezítőnk és mi is élünk. Élnek még halottaink is. Van halottad, kiért gyászolsz, mint volt Máriának, mint volt a tanítványoknak. Kit siratsz? Éltednek gyámola, lejednek koronája hullott el, örömed, reményed, virágod hervadt a sirba! Kit siratsz? Szülőt,

hitest, édes gyermekét Ne sirj! Jézus él — a halottak is élnek. A sirok felett ott lebeg a husvétii angyal az élet reményének angyala. Hitünk szerint a geniuszok nem fordítják le fáklájokat, mint régen, de lobog az a sir felett is. Hitünk szerint a hit, remény, szeretet fáklái a sirok felett is fennen lobognak! Ime a husvétii esemény, a husvétii hit jelentősége!

III.

Még csak egy pillanatra figyelmeteket. *... az életnek fejedelmét pedig megölöttek, kit az Isten feltámasztott a halálból, mely dolognak mi vagyunk bizonságai.* Mi vagyunk bizonságai! oh, szép, lelkes, boldog vallástétel az apostol ajkain. Jézus él! mi vagyunk bizonságai! Nézzétek a hitnek az egész világ felett győző hatalmát. Nagypénteken a tanítványok megrendülnek. Ugy tetszik, hogy egész világuk roskadozik. De szívökben a remény egy-egy sugára még dereng, még világít, még hevit. Nem lehet, hogy minden elvessen! Emlékeznek, hogy Jézus átpillantott egy jövődbe, mikor jóni fog az ég felhőin hatalommal. Majd a jézusálemi asszonyok hiraása. Aztán az angyalok, kik szólnak: ő él. Mind magasabb, magasabb a tanítványok reménye. Majd fölismerik őt az uton. Visszatérnek Jeruzsálembé, hol e hir fogadja: az ur valóban föltámadott és Simonnak megjelent. Im, a föltámadás hite kezdetben. És ez a hit mindent újjá teremt. Újjá lesz mult, jelen, jövő. Újjá, fényessé, diadalmassá. Lelkük megvilágosodik, szívök szent lángban ég. Krisztus él; ime halála nem gyalázatnak utja, de Istennek utja volt; út, mely nem lefelé, de fölfelé vezet. Ezeket kelle szenvednie, hogy dicsőségbe jusson. Engedelmsége tökéletes, szeretete meg nem tört, hite szégyent nem vallott, a halál el nem szakította őt Istentől; utolsó ellensége: a halál is legyőzve. Halál, hol a te fulánkod? Krisztus él velünk, közöttünk; országának zászlóját reánk bízta, nyomába kell lépünk és szemlémet ki kell vinnünk a világba. Mi csak egy kis sereg vagyunk, de nagy, de győzhetetlen a Jézus, az ő szent ügye, az ő szelleme, mely diadalt vesz a világon. Méltán mondja az apostol: „Jézusnak, az élőnek mi vagyunk bizonságai.“

Nézzünk csodálkozva, lelkesedve az apostolokra. Ok Jézus bizonságai! Abban az időben, abban a világban, mely szegény, koldus volt hitben, szeretetben, mely remény nélkül tekintett a vigasztalan sötét jövődbe. Ők voltak Jézus bizonságai, mert előttük fénylett az igazság, őket hevit a szeretet, mert nekik volt hitök, bennük volt a lelkesedés; ők érezték, hogy ami örök igaz, örök jó, szent, az győzni fog a sötétség hatalmai felett.

De vannak még más bizonságai is a föltámadt, az élő Krisztusnak. Bizonság a csaknem kétezer esztendő, melynek legszebb, legmagasztosabb, legmaradandóbb műveit a Jézus szelleme alkotta. A felvilágosodás, az emberiség fejlődése, az igazság, a szeretet művei, az embernek jogai, méltósága, szabadsága, a keresztyén család, a keresztyén iskola, a keresztyén állam — mind fennen hirdetik: „a Krisztus életének mi bizonságai vagyunk“ Ami a mai emberiségben szép, fenséges, igaz és jó: abban a Krisztus él. Jertek, legyetek bizonságai a föltámadt Krisztusnak ti szenvedők, ti megterheltettek, ti sirók. Ismerjétek meg a részvétet, a könyörületet, a vigaszt. Jertek és legyetek bizonságai a föltámadt Krisztusnak ti örvendezők, ti boldogok. Ismerjétek meg a jótékonytságot, az ember-szeretet áldásait, járjakot körül, vigasztaljakot, segítetek, töröljétek könnyeket, hálát a szivekben. A jótett boldogit, az áldozat gazdagit. Jertek és legyetek bizonságai a föltámadt Jézusnak ti ifjak a nemes lelkesültséggel, ti öregek a bölcseséggel; ti férfiak az igazság szeretetével, ti nők az anyák és hitvesek gyöngéd, mély szívvel, házias nagy, szent erényeivel, ti gyermekek az engedelmséggel, ti szülők a jó példaadással. Jer és légy bizonsága a föltámadt, az élő Krisztusnak, légy bizonsága te is, marosvásárhelyi református anyaszentegyház. Hiszen az egyház Krisztusnak teste, az egyház református volta Krisztus életének bizonsága. Tégy bizonságot a lélekről, mely téged áthat, éllet; tégy bizonságot az istenitizslettel, mely ne legyen soha vakító ceremónia. De lélek és igazság, mely szóljon az értelemhez és szívhez egyaránt; légy bizonság buzgóságoddal, az evangélium iránti hűséggel, a szeretet, az egyetértés, a közügy iránt az önzetlen buzgóság indulatával!

Oh Isten, add nekünk az erőt, a kegyelmet, a hitet,

hogy mindnyájan szólhassuk: „Isten Jézust föltámasztotta, mely dolognak mi mindnyájan bizonságai vagyunk!“

*

A husvét a mi reményeinknek, hitünknek egy halhatatlan röptet ad. És ami nekünk hitet ad: az nekünk életet ad. Nem az a jó keresztyén, a ki nem bizik a jó ügy győzelmében; az a jó keresztyén, a ki hiszen, remél, lelkesedik, cselekszik. Oh! szállj, szállj, husvétii hajnali, tavaszi sugár, fakassz virágot hegyen, völgyekben, sirhalmokon; szállj, husvétii hajnali sugár a szivekbe, hogy legyen ott benn is fény, öröm, élet! Szállj, szállj, husvétii sugár, ragyogd be a hont, az egész földet; legyen mindenütt igazságnak, szeretetnek, életnek diadala örökké!! Amen!

Az új miniszterium.

Az a sulyos, az a bénító bizonytalanság, mely több, mint egy évig nehezedett közéletünk minden ágára, végre megszűnt: a király az alkotmányosság elvei szerinti kormányt nevezett ki s ezzel az ország ügyeinek menete egyszerre a rendes kerékvágásba döcczentek vissza. Altalános az öröm, hogy végre megszűnik az az óriási erkölcsi és anyagi pusztulás, melyet az elmúlt helyzet okozott.

A lázas öröm közepette is — s minél inkább mulik ez, annál inkább — kezdik vizsgálni az állam életével szoros összeköttetésben álló közéleti ágak az új kormány irányát, szellemét, programját, hogy magukra nézve megállapíthassák: mit várhatnak és mit kell tenniük?

Nekünk is számot kell vetnünk az új helyzettel. Hiszen, ha még az u. n. „szabad egyház a szabad államban“ elve alapján volna rendezve hazánkban a vallásügy, akkor sem lehetne közömbös az egyházakra a kormányok programjának szellemi és erkölcsi vonatkozása. Jelen helyzetünkben pedig, hol minálunk az állam és egyházak annyi komplikált szállal vannak egymáshoz fűzve, a kormánnyal való számvetés kikerülhetetlen köteletségünk.

A tagjainak úgy egyéni, mint politikai sulyánál fogva méltán hol „nagy“-nak, hol „erős“-nek nevezett kormánytól magától programot még idáig nem hallottunk. A mit eddig tudunk róla, az az, hogy jellege ideiglenes, összetétele nem homogén elemekből való s feladata az államháztartás legszükségesebb feladatairól gondoskodva egy olyan választójogi reform keresztülvitele, a mely a választójogi reform keresztlvitele, a mely a választójogi reform nagyarányu liberális kiterjesztése alapján, a nemzet igazi közvéleményét kifejező parlamenti többség s ebből állandóbb kormány létrejöttét teszi lehetővé. Ennyit tudunk feladatáról, a mi mindenestre liberális jelleget ad a kormánynak. A mennyiben pedig a protestantizmusnak, mint vallási és egyházi irányzatnak az állami élet vezetésében a liberálizmus felel meg: azt mondhatnók, hogy a protestantizmus megnyugvással fogadhatja az új kormányt. Azaz fogadhatná, ha e programpon valósággal az egész kabinet jellegét és irányát

kifejezné. Azonban köztudomásu, hogy egy részre ez csak rákényszerített feladat.

A kabinetet a protestantizmus szempontjából főleg elnöke, kultusz és a latere minisztere szabják meg. Ezek itt: dr. Wekerle Sándor, gr. Apponyi Albert és gr. Zichy Aladár. Wekerleben kétségkívül megnyughatnánk, ha ő még mindig a 90-es évek politikusa volna. Ám úgy látszik, hogy ő is más most, mint volt akkor. Az a Wekerle, aki daczára annak, hogy a néppárt és segédhadai nyíltan elkeseredett küzdelmet vívtak az ő miniszterelnöksége ellen, *épen liberalis volta miatt*, mégis bevette kabinetjébe a néppárt vezérét: Zichy Aladárt és épen a legnagyobb mértékben bizalmi állást, az Őfelsége személye körüli tárczát adta neki, a helyett, hogy — a mint az alkalom kínálkozott — az egész néppárttól megszabadult volna: ez arra mutat, hogy Wekerlét is más szelek hajtják ma, mint ez előtt 10 évvel.

Az egész kabinet iránt való bizalmatlanságot bennünk főleg a Zichy Aladár gr. politikai személye kelti. Mi lett a születésében úgy lekicsinyelt néppártból 10 év alatt?! Nemcsak annyira vitte, hogy nála nélkül miniszteriumot nem mertek alakítani, hanem hivatalos lapjában az „Alkotmány“-ban nyíltan — az összes lapoknak egy hangnyi tiltakozása nélkül — hirdette ki, hogy igenis „részt kér a koalíció küzdelmeinek gyümölcséből és Wekerle iránti nem titkolt ellenszenve daczára is *bemegy a miniszteriumba, főleg épen azért, hogy kevésbé hangosan, de annál hatékonyabban ellensúlyozhassa a liberálizmus próbálkozásait.*“ Zichy Aladár, a néppárt az udvarnál a magyar kormány hivatalos képviselőjében! Hogy mi lesz ennek a következménye a magyar liberális politikára és protestantizmusra: azt nem igen kell magyaráznunk.

Őszintén szólva, e sorok írója, a sokszor félelmeteseknek hirdetett klerikálisok közül leginkább az Apponyi Albert miniszterségében tud legjobban megnyugodni. Hiszen az bizonyos, hogy jezsuita neveltetésének hatását soha sem fogja teljesen levetkőzni, de egész államférfiui karaktere, multja, többszörös nyilatkozatai lehetetlenné teszik rá nézve, hogy másként kezelje a magyar protestantizmust és ennek egyházait, mint a hogy megérdemlik és a mint programjában sokszorosán megígérte.

E pontnál magunk is emlékezetbe idézzük az 1848. XX. t.-cz. végrehajtására nézve tett nyilatkozatát, mely szerint ő a protestánsok igényeit „*alapítványszerű állami dotációval*“ tartotta rendezendőnek. Mindenesetre, most már az országnak alkotmányos kormánya lévén, itt az ideje, hogy a zsinati törvények minél gyorsabban felterjesztessenek a királyi megerősítésre s ennek kapcsán törvényhozási intézkedés tétessék első sorban az egyházi adó-

zás kérdése függő ügyének rendezésére s általában a 48. XX. t.-cz. alapján a protestánsok ügyeinek rendezésére.

Ezenkívül Apponyi Albert grófnak a hivei által oly rajongással magasztalt államférfiui kvalitásaira épen kultuszminiszteri állásában egy oly feladat is vár, a melyet, ha sikeresen tudna megoldani, a legteljesebb elismerést érdemelné ki. S erre csakugyan talán épen az ő személye a legalkalmasabb. Értjük a feldult felekezeti békének bár tűrhető állapotba való visszaállítását. Valóban annyi más égető nemzeti és szociális kérdés kopogtat és vár türelmetlenül megoldást, hogy a felekezeti villongások elmaradhatnának. S mert ez egyenesen a kath. féltől függ: ezért gondoljuk, hogy nagy tekintélyével talán ő mérsékelhetné a valóban elfajulni kezdő viszonyokat.

Egyébként az új miniszteriumtól egy boldogabb új korszak megnyitását várják. Adja Isten, hogy sikerüljön ez neki. Mi — fájdalom csak annyit látunk, hogy a komolyabb és mérsékeltbb polgári pártok vezető szerepe vége felé jár. Egy-két vegyes kísérlet még, melyekben látszólag a polgári pártok viszik a vezetőszerpet, de aztán gyors léptekkel jön a természetes kifejlődés s nemsokára nyíltan és saját zászlója alatt helyezkedik el a két komoly s a tömegek fanatizmusával harcolni kész ellenfél: a socialdemokrácia és a jezsuita klerikálizmus. Én látom jöni az időt, gyorsabban, mint sokan képzelik s látom, hogy a hazai protestantizmus két malomkö közé fog kerülni. De meg nem semmisül. Sőt mint a hamvaiból megelevenedő phönix: újult alakban új diadalra tör. S ha alakja hasonlatos a „Járvé szenvedő szolgájá“-éhoz: hivatása sem dicsitelenebb: A mi sebeink által gyógyul meg a világ!

A passio hetében szemeinket a szenvedő, megadó, de feltámadó Idvezítőre függesztjük! A kik vele szenvednek, vele együtt meg is dicsőíttetnek: az egyesek is, az intézmények is, a népek is!

Nekünk ez legyen vigasztalásunk!!

Nagy Károly.

Vallás és Élet.

Az ember szellemi világa és az eszmék.

A lelki világnak az *eszmék* s köztük legelső sorban a *vallás* képezik uralkodó hatalmait. Plató szerint ez a világ is, a melyben élünk és küzdünk, az *eszmék* világának a lenyomata, másolata. A legfőbb eszme, a mely az egészet egységbe foglalja, a *jónak* (istennek) eszméje. Kant pedig az *eszméket* oly szellemi hatalmakként tekinti, a melyek akár az ismertek mezején, akár a gyakorlati élet terén az emberi szellem tevékenységét megszabják és irányítják.

Eszmék, ideálok termékenyítik meg az emberi gondolatok világát, a lelkeket és az emberi élet minden körét, miként a tavaszi eső a földnek kebelét. Az *eszmék* a szellemi élet ama mértőföldmutatói, a melyek a gondolatnak irányt jelölnek; örökkévaló források, a melyekből a cselekvésben erőt merítünk.

Az eszmékben a szellemi élet egész tartalma nyer kifejezést s csak azok a gondolatok gyakorolhatnak hatást az emberi lélekre, a melyek értéküket az ideálok által nyerik.

Az ideálok vagy eszmék ugyanis mindig úgy jelennek meg és akként érvényesülnek, mint a *megítélés* és *cselekvés* őseredeti, abszolút normái. Az eszmék a gondolatok világának szabályozó elvei és mindig arra irányulnak, a mire az ember, mint *érző* és *akaró* valóság a személyes *clismerés* és *becsülés* érdeklődésével kénytelen tekinteni; de végső célokat tűznek a megismerés számára is, és az ekként nyert ismeretek annál értékesebbek, mert folyton tisztulva és bővülve gazdag nézletekké szélesednek, *élet* és *világfelfogássá* alakulnak ki, a melyek a gondolkodó és cselekvő ember egész jellemét és élettevékenységét megszabják.

Az eszme, az ideál mindig a *tökéletesre* irányul és az ember még gondolni sem képes őket anélkül, hogy saját személyes életére nézve a legnagyobb értékűeknek ne ítélje, érettük ne lelkesedjék, megvalósításukra egész erővel ne törekedjék. Tulajdonképpen csak egyetlen eszme van: „a *tökéletes*” gondolata. A *tökéletes* gondolata, mint eszme az ismeret után sovárgó lélek előtt mint „*igaz*”, a tettrevágyó ember előtt mint „*jó*”, az érzelmek világába merülő ember előtt pedig mint a „*szép*” jelenik meg.

A földi életben a *tökéletesszel* sehol sem találkozunk. A *tökéletes* eszméje magának az emberi életnek, az intelligenciának a szüleménye és az ész élettevékenységének, a gondolkodásnak ép oly természetes és kimaradhatatlan következménye, mint a fa virágzása és gyümölcsözése.

Az ész, mint eszmetermelő intelligencia, nemcsak az *erkölcseivel* áll szoros és elváhatatlan kapcsolatban a „*jó*” eszméje által, de magával a *vallásos hit*tel is, épen a vallás eszméje által, a mely a *föltételeire*, a *tökéletesre* vonatkozik.

A *tökéletesnek* eszméje — a mint már jeleztük — három egymástól különböző alakban: a *jónak*, a *szépnek*, az *igaznak* formájában (ethika, művészet és ismeret) jelenik meg. Ez a megkülönböztetés azonban csak relativ természetű és merőben külön válva egyik sem létezik; a mi *tökéletes*: az *szép* is, *jó* is, *igaz* is egyszersmind. Ezt kell állitanunk főleg a „*jónak*” és a *tökéletesnek* (vagy az Istennek) eszméjéről.

A *jónak* specifikus gondolata, mint abszolút eszme épen úgy a *hit világába* tartozó gondolat, mint Istennek vallásos gondolata. És minden *igazi idealizmus* alapjában nem lehet más, mint *erkölcsi idealizmus*, úgy, hogy minden *igazi idealizmusnak központi eszméjét* a *jónak* ideálja képezi, *alapját* pedig, a melyen nyugoszik, az az *életteljes hit* alkotja, a mely az eszme *realitása* felől semmiben sem kételkedik. Ha hiszünk az erkölcsi jó reálitásában, akkor kénytelenek vagyunk a *jónak* bennünk élő eszméjét úgy fogni fel, mint az őseredeti *jónak*, vagy *istennek* viszlényét, kijelentését az emberben. Ezért mondja Melankthton „*Magna igitur laus est philosophiae moralis, quod est pars legis divinae, et sapientia dei, etiam non est evangelium*”.

Azok a gondolatok, a melyek sokszor egész elemi erővel ragadják meg a lelkeket, hogy összetörve a régit, egy *új világot* emeljenek föl a réginek romjain: minden időben egyik vagy másik eszme szolgálatában állanak, vagy legalább az *eszmék zászlója* alatt kívánják megvívni harcaikat, mert csak az *eszméknek van hatalma* uralkodni a lelkek világa fölött, csak az *eszméknek van ereje* kivívni a diadalmat. A gyarló ember elhull a küzdelemben, de az eszme túléli a küzdő hősöket és új harczosokat terem, megoldja a halál köteleit és felnyitja a sírokat, mert halhatatlan és örökéletű az *ige, az eszme*, mely

foglyul ejti az *érzést*, a *gondolatot* és az *akaratot*. hogy az egyén egészen *áldozatul* adja magát.

Minden kornak megvannak a maga uralkodó eszméi, a melyek bélyegüket reá nyomják az egyesek és nemzetek életére és törekvéseire. Korunk gyermekeit szintén nagy eszmék és hatalmas gondolatok tartják nyugtalanságban és ingerlik lázas tevékenységre. A szocialis élet összes intézményeit, az évszázak és évezerek során létrehozott összes alkotásokat a létező dolgokkal és a dolgok régi rendjével elégtelen lelkek — új formákat keresve — kérelhetetlen kritika alá vetik s a míg ezeket temetőtalpából lerombolni és a régi alapokat fenekestől felforgatni törekszik, addig ideges nyugtalansággal, lázas sietséggel keresi a jövedő ködös homályába burkolt ama *bizonytalan formákat*, a melyekbe a modern ember a maga vágyainak és reményeinek, óhajtásainak és törekvéseinek, eszméinek és ideáljainak duzzadó, gazdag és új tartalmát öntheti; keresi azokat az örökkévaló alapokat, a melyeken a családot, a társadalmat, az államot, ezeknek jólétét, boldogságát felépítheti, a nyomort, a szegénységet eltörölheti, a gazdagok és a szegények közt tátongó mélyűrt, új intézményekkel betöltheti, a tőkének és a munkának egymás ellen vívott összes harcát megszüntetheti.

A lelkeken erőt vett a régivel való elégtelenség. És ez az elégtelenség az élet egész körére és minden viszonyára kiterjedve, nemcsak a családot és az államot, a szocialis élet e legrégebb és legszentebb formáit akarja darabokra törni, hanem a népek és nemzetek összes szellemi és anyagi, kulturális és gazdasági életet új alapokra kívánja fektetni, az egész társadalmat új eszmék és új életelvek szerint berendezni. A mi van és a mi létezik, a mit az emberi nem legjobbjai, a szellemvilág legkiválóbb alakjai, nemes harcokat viva, az elmúlt évezerek folyamában hittel, szeretettel, a *jónak* nemes lelkesedésével megalkottak, a szellemi élet drága és megbecsülhetetlen kincsének ama végtelen sokasága, a melyeket *ész* és *tudomány*, *értelmi* és *erkölcsi* erő munkával és szorgalommal — főleg a keresztyénség óta, sokszor nagy áldozatok árán, gyűjtött össze halomra: — becsét és értékét mind elvesztette, mert egy *új világ él a vágyódó lélekben* és az élet harcában kifáradt ember ennek képzelt kincseiről álmodik.

A *tudomány*, mely az *igazságot* keresi, a természeti élet mezején kétségtelenül messi kiterjesztette a maga határait, de az élet és a halál rejtélyeit most is képtelen megközelíteni. És mégis az embereket hatalmába kerítette a tudás önhittege, a lelkek hitét erőt vett a kételkedés, hogy a tagadás és a kételkedés szelleme kevély lenézéssel megostromolja még a *hitet* és a *szeretetet* is és egyedül a *tudásnak* és az *okos önzés* rideg moraljának ígér biztos jövőt, midőn a *szeretet* a szivekből kiköltözik és a *vallás elveszti* *évezredek*en át *gyakorolt hatalmát* a *lelki világ fölött*, a *különböző felekezetek* és *egyházak* az *új idők viharában* darabokra törve *megsemmisülnek* és *örökre eltűnnek*.

(Folyt. köv.)

Felhívás az énekeskönyv ügyében.

Köztudomásu, hogy az ig.-tanács 748—1906. sz. határozatával énekeskönyvünk valamelyes megújítása céljából egy bizottságot állított össze. Nekem, mint e bizottság előadójának, javaslatot kell tennem arra az anyagra vonatkozólag, melyet részint a régi énekeskönyvből meg kell tartanunk, részint máshonnan át kell vennünk. Javaslatom természet szerint csakis azokra az alapokra támaszkodhatik, melyeket e tekintetben elébe irnak azok a vélemények, melyek hiva-

taios uton az ig.-tanács 4358—1905. sz. felhívására beérkeztek.

Ugyde, e vélemények átnézéséből arról győződtem meg, hogy igen sokan félreértették az igazgatótanács említett felhívásának a célját s ebből kifolyólag hiányos vagy éppen egészen téves véleményt küldtek be, olyant, a melynek a bizottság nem sok hasznát látja.

Éppen azért, a bizottság elnökének hozzájárulásával, pontokba szedem itt azokat a hiányokat, melyeket tapasztaltam, abból a célból, hogy az illetők esetleges pótlásaikat megtehessek.

1. Ugy ennek a felhívásnak, mint az ig.-tanácsnak az a célja, hogy kiválassza azt a használható anyagot, melynek az ujba feltétlenül bele kell jönni. Minden olyan vélemény tehát, a mely minden egyébről beszél, csak erről nem, ez idő szerint tárgyaltan.

2. Mi is, az ig.-tanács is, azt szeretnők tudni, hogy az egyházközségek egyenként és összesen, mely régi énekekhez ragaszkodnak különösen, s melyek kihagyását nem szeretnék. Éppen azért hiányos eljárásnak kell tartanunk azt, a hol nem az egyházközségeket kérdezték meg, hanem egy u. n. énekgügyi bizottságot alakítottak s annak a véleményét terjesztették fel. Mi ezeket is figyelembe vesszük, de csak úgy, mint bizottsági vélemény és nem úgy, mintha e vélemény képviselni tudná az illető egyházmegye összes községeinek a véleményét. Mert hiszen e bizottsági jelentések közül az egyik maga megmondja, hogy az egyes egyházközségeknek anyagi és szellemi határoló körülmények miatt más és más a szükségletük. Mi éppen ezt szeretnők tudni!

3. Igen sok véleményen kelleténél jobban érzik annak a számsornak a hatása, melyet az ig.-tanács felhívásában közzétett. A számsor utmutató ugyan, de egyáltalában nem olyan, a mely a vélemények szabad nyilvánítását akár gátolni, akár csak befolyásolni is akarná. Mégis igen sok vélemény szinte feltűnő némasággal fogadja el. Vannak azonban olyanok is, a kik e számsor hiányait akarták kiigazítani s több felveendő darabot ajánlnak, de nem azért, mert szépek vagy ők szeretik, hanem a mint soraikból kiteszik, csupán azért, mivel olyan alkalomra valók, a minőre az ig.-tanács számsorában nincs kellő mennyiségű példány felvéve. Mivel most csupán annyit szeretnők tudni, hogy mely énekek régi énekeskönyvünk legkedveltebb darabjai s mivel az esetleg hiányzó alkalmiak pótlásáról külön történik gondoskodás, az ilyen félreértéssel készült véleményeket sem vehetjük egész súlyokkal figyelembe.

4. Végül, ha összeszámláljuk a kellő módon beérkezett és teljességükben használható véleményeket; de különösen ha meggondoljuk, hogy több egyházmegyéből egyetlen vélemény sem érkezett be: azt kell mondanunk, hogy az énekeskönyv ügye sokkal nagyobb érdeklődést érdemel, mint a mekkorában részesül. Felhivunk tehát újra mindenkit, hogy az új énekeskönyv anyagának összegyűjtésére vonatkozó megjegyzéseit, esetleges adalékait, legkésőbb folyó április hó 30-ig akár alulírotthoz, akár a bizottság elnökéhez juttatni sziveskedjék. Különösen azokat kérjük, a kiknek birtokában kéziratossal halotti énekeskönyvek vannak, mert régi énekeskönyvünk ebben a legszegényebb s a beérkezett vélemények mégis erről szinte egyértelműleg hallgatnak.

Kolozsvárt, 1906. április 9.

Seprődi János.

Mutatvány

az udvarhelyi klerikális ágítáció irodalmából.

Lapunk mult számában említést tettünk a Székelyudvarhelyt megjelent „Luther és Kálvin“ cz. füzet-

kéről. Hogy olvasóink megbotránkoztató tartalmáról kellő fogalmat szerezhessenek, mutatványul ide iktatunk belőle egy pár szelidebb passust. Ime:

„Apa. Mindenesetre igen fontos egy dologról akarok nektek beszélni. A tizenhatodik században vagyunk, abban a híres században, amikor a protestáns név alatt a tévtanítóknak egész tömege lázadt fel a katolika Egyház ellen és megmérhetetlen károkat okozott annak. A protestáns felekezet magát reformált egyháznak szokta nevezni, mert e felekezet alapítói azt állították, mintha a katolika Egyházat reformálták, vagyis helyreigazították volna. E felekezet tagjai magukat reformátusoknak nevezik, szerzőik pedig a reformátor nevet használták,

Fiu. Ó hóbortosság! és kik voltak azok az emberek, akik merészkedtek Jézus Krisztus Egyházának reformálására vállalkozni?

Apa. Többen voltak ily hóbortos és vakmerő emberek. Mindezek feje Luther Márton volt, akinek nyomába egy másik tévtanító: Kálvin János lépett.

Fiu. Oh jó atyánk. Már annyi sokszor hallottuk emlegetni Kálvint és Luthert; most hát légy oly jó és mond el nekünk az ő életüket, nagyon óhajtjuk azt ismerni.

Apa. Szívesen elbeszélem nektek ezen híres tévtanítók életét, hogy megismervén az ő gonosz életüket és az ő istentelen tanaikat, azoktól óvakodni és azokat kerülni tudjátok. De előbb elmondok egy pár körülményt, melyek mintegy anyagot és táplálékot szolgáltatnak annak a borzasztó tűznek, amit reformációnak csúfoltak el.

Fiu. Mond el hát, mik voltak azok a körülmények?

Apa. Az a körülmény, vagyis ok, ami a 16-ik században nagyszámu keresztényt a katolika Egyháztól való elszakadásra birt, nem volt más, mint a szabadabb és feslett élet vágya. Artatlan gyermekem! egy nagy igazságot ismétel, ne feledjétek el azt. Mindazok közül, akik különböző időben a katolika egyháztól elszakadtak, egyetlen egy sem szakadt el azért, mintha erényesebb élet után vágyakozott volna, hanem csak azért, hogy rendetlen életet élhessenek és hogy oly erkölcsi törvény alatt éljenek, mely az emberi szenvedélyeket szabadjukra eressze.

*

„Fiu. Tehát a reformáció első oka a kevélység volt és az a vágy, hogy az emberek szeszélyük szerint éljenek. És mi volt a második ok?“

*

„Fiu. No végre Luther Mártonhoz jutottunk. Nagyon szeretnők ismerni ezen hirhedt tévtanítónak életét.

Atya. Ez minden tekintetben kicsapongó egy ember volt. Született Szászország Eisleben városában szegény szülőktől; már gyermekkorában oly gonosz természetűnek mutatta magát, hogy sok író nem habozott azt hinni, hogy ő az ördögnek fia.“

*

„Fiu. De hát Luther nem jár-e el jóhiszeműleg? Vagy legalább nem mutatta-e, hogy meg volt győződve arról, a mit másoknak tanított?“

Atya. Bizonyára nem! Luther az ő hitszakadása után — mint mondtam nektek — lábbal taposta az ünnepélyes fogalmakat és miután az ő bűneinek nem szabott határt, átadta magát a legundokabb részegségnek, mely őt néha oly dühössé tette, hogy ördögnek látszott. Szentesítette, helybenhagyta a templomok kirablását és halálbüntetést szabott arra, aki az ő tervének ellenszegülni merészkedett. A fejedelmeket és népeket testvérgyilkosságra lázította és csupán 1535-ik évben, az őrjöngő reformátorok segélyével több mint százezer egyén lett leölve, hét védtelen város, nagyon sok templom, kastély és zárda lett

kirabolva, lerombolva vagy elhamvasztva. Ezt a vért — így irt az állatias Luther egy pusztító háború után — én ontattam ki Isten rendeletéből.

*

„Atya. Én ezt a példabeszédet arra akarom alkalmazni, a miről most beszéltünk. Nem feledtél el, hogy a szakadarság, vagyis a keresztyének egy részének elszakadása a katolika Egyháztól Görögországban kezdődött és onnét Luther által átáradt Németországba. Hát ez a konkoly, ez az eretnokség, ez a szakadás Németországból egy Kálvin nevezetű ördögi ember által átáradt Franciaországra, Spanyolországra, Olaszországra, Piemontra és sok más országra. (Fájdalom, elterjedt Magyarországon is.)“

*

„Atya. Kálvin atyja, miután rosszul viselte magát, többször el lett itélve, anyja pedig, mint tudjuk, rossz-hirű asszony volt.

Kálvin nem nyerhetett szent nevelést, másrészt nyugtalan és vakmerő természete arra indította őt, hogy még alig tizenéves korában neki induljon a világnak. Rövid idő alatt megromlottak erkölcsi és az ő élete-romlottságba és feslettségbe merült. Perbe fogták és bűnösnek találták s elítélték egy undok bűn miatt (amit szegyenlek meg is nevezni) és ennek folytán rásütötték a gyalázat bélyegét; ezt is csak a püspökök és tanácsosok különös kegyelméből, mert a bűntényre, a mit elkövetett, rendesen a kemenczében megégetés volt szabva. Komoly egykoru írók azt állítják, hogy őt erkölcsi romlottsága miatt száműzték hazájából.

*

Az infámis Kálvin — így ír róla 1648-ban De Ruorai francia miniszter Bernben — ez a piszkos ember, a ki szegyenbélyeggel lett megjelölve Franciaországban, ágyastartva Strassburgban, lopáson érve Metzben, Szodomita bűnön kaptatva Baselben, eszelős és kegyetlen Genfben. ez hirdette a vallás szabadságát és kiabált.

*

„Atya. E közben Kálvin gonoszsága a tetőpontra hágott és ezen állapotban meg kellett jelenni Isten ítélőszéke előtt. Ekkor bátorságát veszítette. Majd Istenhez fordult imájával, majd borzasztó káromlásokban tört ki. Segítségül hívta az ördögöket, megátkozta életét, tanulmányait, iratait, míg végre testét sebek fődték és undok lérgék marták, a miért is nagyon büzlött, így halt el nyomorultan 1563. évben 54 éves korában.“

*

„Fiu. Azt kell mondanunk, hogy a protestánsok, mikor elismerik a mi vallásunk igaz voltát, kénytelenek megvallani az ő tévedésüket a református vallásban, melyet a római katolikus Egyház, mint hamisítottat, mindig kárhoztatott.“

Ime ez a hitvány füzetke hangja, sőt ezek a szelidebb részletek. Persze a királyi ügyészség úgy látszik elfeledte, hogy neki a felekezeti izgatás ellen is kötelessége lenne fellépni.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Az ember és világa. Philosophiai kutatások. Írta: Böhm Károly egyetemi tanár III. Rész: *Axiologia vagy értéktan.* Kolozsvár, 1906. Ára 6 korona. Stein János bizománya.“

Csak most, ép az utóbbi napokban jelent meg a kolozsvári egyetem kiváló tanárának, kétségtelenül a legkomolyabb magyar bölcselő nagy munkájának III. kötete, egész bölcsészeti rendszerének harmadik része: az erkölcs-

tan és esztetika metaphysikája. Böhm tanárnak sok hive és tanítványa van tanáraink és papjaink körében. Siettünk ezt az örömhírt minél hamarabb tudomásukra hozni, hogy mihamarább ismét a nagy szellem társaságában lehessenek, vezetésére bizhassák magukat. Mi a munka ismertetését csak később hozhatjuk és méltathatjuk. Oivásóinknak addig is szives figyelmükbe ajánljuk.

Hidvégi gróf Mikó Imre emlékezete. Hidvégi gróf Mikó Imre születésének százados emlékét hálás kegyelettel ünnepelte meg a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó Kollégium.

Születésnapjának századik évfordulóján 1905. szept. 4-ikén a magyar társadalom hazafias támogatása mellett díszes márvány emléktáblával jelölte meg a nagy alapító szülőházát, Mikes Ármin gróf zabolai kastélyát.

1905. okt. 18-án pedig iskolai emlékünnepele keretében üjtotta fel alapítójának áldott emlékezetét.

E kegyeletes ünnepélyek lefolyásának megörökítése céljából a kollégium előljárósága „Hidvégi gróf Mikó Imre emlékezete“ Sepsiszentgyörgy, 1906. 8-ad rétt, 44 l. cím alatt díszes emlékkönyvet adott ki, melyben az ünnepélyek leírását következő képek díszítik: 1. Hidvégi gróf Mikó Imre. 2. Gróf Mikes Ármin kastélya Zabolán (gróf Mikó Imre szülőháza). 3. A zabolai Mikes-kastély nyugati oldala gróf Mikó Imre emléktáblájával. 4. Gróf Mikó Imre emléktáblája a zabolai Mikes-kastélyon. 5. Pillanat felvétel az emlékünnepelelyről. 6. Az ev. ref. Székely Mikó-Kollégium.

Az emlékfűzet, mely az ünnepélyek leírásán kívül az emléktáblára beérkezett adományokról szóló nyilvános elszámolást is magában foglalja, 50 fillér árban a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollégium igazgatóságánál rendelhető meg.

E kegyeletes és díszes emlékkönyvet a nagy közönségnek magunk részéről is szives figyelmébe ajánljuk.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szomoru, de jellemző eset. Szomoru, mert megtörtént. Jellemző, hogy a nagyközönség — azt hiszszük — még most sem tud róla, vagy legalább alig többet, minthogy Bubicz Zsigmond kassai róm. kath. püspök valami bünszövetkezet által óriási összegekig megzsaroltatott és műkinseiből kifosztatott, amiért most az illetők — valami Hajnóczy és László — bűnvádi kereset alatt állanak. Pedig a dolognak nem ebben van az igazi érdekessége és szenzációs volta, amint az eltussolás munkáját végző legtöbb — a klerikalizmussal jó lábon álló politikai lap feltüntetni igyekszik. Az igazi érdekes és jellemző oldaláról a dolognak a szociáldemokrata „Népszava“ rántotta le a leplet. S hogy a sokszor meggyanusított munkáslap a való igazat írja, keserű szemrehányások közt ismeri el Tóth Béla a „Pesti Hírlap“ „Esti levél“-einek írója is, ki maga is segített Bubicstot „tudós“ és „szent életű“ püspökké fellujni. A hólyag most szétpattant és maradt. oh, nem „puszta lég“, hanem bűzös sár. Kiszült, hogy a „tudós“ püspök tudományos műveit, melyek neki akadémiai tagságot szereztek, a hazafias theologiai mélységű és vallásos kegyességtől csepegő „főpásztori körlevelek“-et, melyek „a legmagyarabb püspök“ epithetionját követelték idegen, rendszerint zsidó újságírók kéztették; és a midőn úgy itthon, mint Rómában a közvélemény hatalmason követelte, hogy a „tudós, hazafias és szentéletű“ Bubicz legyen kalocsai érsek: ismét kiszült, hogy a közvélemény ez orkánszerű hangja a bécsi nunciaturával szoros összeköttetésben levő félvilági hölgyek titkos s bizalmas enyelgéséből, suttogásából és sohajaiból táplálkozott. — Így írja ezt a „Népszava“ s a többi lap — mélységesen hallgat. Főleg azok a klerikális orgánmok, élükön az „Alkotmány“-nyal, a melyek a boldogtalan Zsigmond Sándor esetéből az egész kálvinista papság erkölcsi nivójára oly szivesen következtettek. Nem több joggal tehetnök ezt mi most ?!

A „Luther és Kálvin“ cz. szennyiratot, melyből lapunk más helyén közlünk mutatványokat, mint a „Székelyudvarhely“ cz. lapban maguk kijelentik: *Orbán János vágási róm. kath. lelkész* nyomatta, a székelyudvarhelyi iskolás növendékek között és utján pedig *Szabó János ottani s. lelkész* terjesztette. Valóban hiszik, hogy „istenes dolgot“ cselekedtek ?! Az Isten fizessen meg ne-

kik az igazság szerint! Mi is megpróbálunk valamit tenni az ily szemérmetlen támadások ellen.

Tanítók Törvénye cím alatt adta ki a Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága az egyetemes tanítógyűlések határozatának alapján a népoktatásügy minden részét felölelő törvénytervezetet. A mű feloszlik 3 részre (törvénytervezet, indoklás és az egyetemes gyűlések határozatai). Kimondja a tervezet, hogy minden népiskola hivatalos nyelve a magyar. Általában a magyar nyelv teljes érvényesülését kívánja. A tanítóképzést is reformálni kívánja: a középiskola teljes elvégzése után az egyetemen és az egyetemi jellegű intézetekben egy évi tanfolyam rendezendő s ennek bevégezése után pedagógiai vizsgálat sikeres letételével nyerhet oklevelet a jelölt. A vizsgálóbizottság állami. A tanítók fizetési minimuma 1400 K, mely 2800 K-ig emelkedhetik, melyet bármily jellegű legyen is az iskola, az adóhivatal fizet ki; e végből az iskolafentartó a tanítói járandóságot az adóhivatalhoz fizeti be. A kántori hivatalt a tanító elvállalhatja, de erre nem kötelezhető. Minden tanító esküt tesz a magyar alkotmányra a kir. tanfelügyelő kezébe. Kizárólag a kir. tanfelügyelő gyakorolja a tanulmányi felügyeletet minden iskolában. A megyei tanítóegyesületek szövetséget alkotnak. Az egyesületek kebelében fegyelmi bizottság alakítandó. Az 56 lapra terjedő munkát 1 kor. beküldése esetén (bélyegben is beküldhető) Hajós Mihály titkár (Budapest, I., Városmajor-u. 59.) bérkinek megküldi. Hogy a tanítóság ugy magának, mint az iskolának főleg az egyháztól való függetlenségét régen munkálja — tudjuk. Ez újra hatalmas lépést jelentene azon az uton. E különben több oldalról igen érdekes tervezetet ajánljuk szakkérfiaink szíves figyelmébe.

Emlékünnepély. A budapesti ref. egyház tanácsa m. hó 25-én este kegyeletes ünnepélyt rendezett a kálvintéri templomban elhunyt nagynevű lelkipásztorai: Szász Károly és Papp Károly emlékezetének felújítására. A templomot zsufolásig megtöltötte a közönség, a melynek soraiban ott láttuk a gyülekezet előkelő hölgy- és férfitagjait igen nagy számban. Közének után Petri Elek lelkész nyitotta meg szép imádsággal az ünnepélyt. Utána a theologiai ifjúsági énekkar adott elő szép sikerrel egy karéneket Krausz Gusztáv vezetése alatt. Ekkor dr. Szabó Aladár lelkész lépett az urasztala elé és felolvasta a két nagy lelkipásztorról szóló emlékezését. A szép ünnepélyt a közönség éneke rekesztette be.

A jelen tanév téli felében a német tudományegyetemeken, a prot. theol. hallgatók száma a következő volt: Berlinben 349, Lipszében 332, Halle-Wittenbergben 313, Tübingában 274, Erlangenben 145, Marburgban 117, Göttingában 98, Bonnban 80, Giessenben 66, Königsbergben 62, Greifswaldban és Strassburgban 61, Heidelbergben 59, Boroszlóban 56, Rostockban 48, Jénában 39 és Kielben 24, vagyis mindössze 2186 hallgató. Az előző nyári félévben 2286 s a téliben 2136 volt a theol. hallgatók száma. A külföldiek száma 190, tisztán a német birodalmiaké 1996.

A konfirmációi ünnep alkalmából mint igen alkalmas konfirmációi ajándékot, a t. lelkész urak figyelmébe ajánljuk Komenius J.-nek Stromp L. által magyar nyelvre átdolgozott „Világ utvesztője és Szív paradicsoma“ cz. könyvét, azon biztos paedagogikai meggyőződésben, hogy Komenius e műve épen a vallás-erkölcsei nevelés szempontjából elsőrangú segédkönyv s nála jobbat e szempontból ifjúságunk kezébe nem adhatunk. Ez okból, azon óhaj által vezetettve, hogy e könyv ev. prot. ifjúságunk között minél jobban elterjedjen, a szerző az előfizetési díjból, ily tömegesebb (legalább 5 példányra szóló) megrendelésnél 25% árleszállítást enged, tehát a 2 koronás példányokat 1 kor. 50 fillér. a 4 koronás példányokat 3 kor. áron szállítja, bérmentes küldéssel. Ezenkívül a t. lelkész uraknak szíves fáradozásait is egy tiszteletpéldánnyal honorálja. A megrendelés — melyet szerkesztőségünk is szívesen közvetít — Srtomp László, theol. akad. tanárhoz intézendő. (Pozsony, theol. akadémia.)

Az orsz. prot. belmissziói egyesület választmánya márcz. 28-án ülést tartott Budapesten, Szilassy Aladár elnökle alatt. Az ülésen örvendetesen vették tudomásul a titkári jelentésből, hogy az egyesületbe újabban többen léptek be, különösen a gyülekezetek közül. A pénztári jelentés meghallgatása után azon intézkedések felett tanácskoztak, a melyek által az egyesület fejlődését előmozdíthatnák. A két prot. egyház lelkészi és világi tagjai közül kerületenként s lehetőleg egyházmegyénként felkérnek egyeseket a belmisszió eszméjének terjesztésére s a

folyó évben, habár csak ideiglenesen is, kísérletet tesznek az utazó titkár alkalmazásával is. Az egyesületi közlemények számára Szalay József nagybecskereki lelkész felajánlotta lapját, a Ker. evangelistát, a melyet az egyesület tagjai részére hajlandó egy évre 1 kor. kedvezményesen áron küldeni. Elhatározták, hogy az Irodalmi Társaságnak Hajduböszörményben tartandó közgyűlése alkalmával értekezletet rendeznek. Az évi közgyűlést Pesten fogják megtartani, belmissziói kurzussal kapcsolatban. Elhatározták, hogy a vasárnap megszentelése, a hivatali munkaszünet és a korcsmák vasárnap bezárása ügyében akciót indítanak s e tárgyban a hivatalos egyházhatóságokhoz és a miniszteriumokhoz felterjesztéseket intéznek.

GYÁSZROVAT.

Tokaji Aladár a szászvárosi ev. ref. Kuun-kollégium vallástanára 44 éves korában e hó 8-án, tanárságának 22-ik, boldog családi életének első évében Kolozsvárt a belgyógyászati klinikán meghalt. Az edzett, erős férfiut gyomor-baj kinozta az utolsó időkben. Bajával keveset törődve remélte, hogy szívós életereje legyőzi a kórt. Ezelőtt 10 nappal jött be csak az egyetemi klinikára magát gyógyíttatni. Az orvos-professzorok mindent elkövettek, de nem tudták megmenteni. Tokaji tanári működését egészen a szászvárosi kollégiumnál töltötte s a város, vármegye. egyháza és kollégiuma minden fontos ügyeiben résztvevett nem szóval, mert nem volt szónok hanem csendes, de értékes munkálkodással, az anyagi és erkölcsi előhaladás érdekében. Az előjáróság jegyzőkönyvei sokat beszélnek az ő munkásságáról.

Temetésén *dr. Bartók* György püspök mondta a gyászbeszédet és imát a sirnál pedig a város, egyház és kollégium küldöttségei nevében *Csürös* Pál tanársársa bucsuzott el tőle megható beszédben. „Mig otthon — mondá — ép ma van a gyászünnepély intézetünk kiváló gondnoka *dr. gróf Kuun Géza* főgondnok halála évfordulóján, te új gyászszal tetted kétszeresen szomorú emléküvé iskolánk történetében e napot.“ Az egyetemi kör nevében is bucsuzott az egyetemi ifjúság, melynek egykor elnöke volt.

Ismerősei s tanártársai sorából nagy számu közönség kísérte örök nyugalomra a hű munkást, önzetlen közéleti férfit, jó barátot. Emléke legyen áldott! Özvegyen maradt ifju hitvesét, forron szerető testvéreit s rokonait az Ur vegye körül az ő vigasztalásával!

Telekfalvi Orbán Ferenczné szül. *Kassics Hedvig* életének 53-ik, boldog házasságának 33-ik évében Brassóban elhunyt e hó 9-én. Az áldott lelkű nőben Orbán Ferencz brassói keresk. akad. igazgató, ottani egyházunk főgondnoka hitvese dőlt sirba, magával vive egy ritka boldog családi élet boldogságát s hagyva maga után mérhetetlen gyászt. Az Ur adjon neki csendes pihenést, övéinek vigasztalódást!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1454—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletű esperesi hivatalának (a nagyenyedi, sepsi, orbai és romániai kivételével).

A szeretetházi rovatok kiróvási tételeinek helyesbítése iránti előterjesztések határideje mult hó 30-án lejárván, felhívjuk a nagytiszteletű esperes urakat, hogy ez iránti kötelezettségeiknek haladéknélkül eleget tenni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1906. április hó 3-án.

Bartók,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

382—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az erdővidéki egyházmegyébe kebelezett *bodosi* egyházközség lelkészi állására pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: tisztességes lakás és gazdasági épületeken kívül 5 h. 575 □ öl szántó és 1129 □ öl kaszáló, 76 kor. 80 f. értékben; legeltetési jog 10 korona ért., oszpora 36 kor. 80 f., fakepepénz 64 kor., terménykepe érték 438 kor. 84 f., stóla 4 kor., összesen 630 kor. 44 f., melyből 29 kor. 03 f. engedélyezett kiadást leszámítva, marad 601 kor. 41 f., a mit 998 kor. 59 f. állami fizetés egészít ki 1600 koronára. A vallástanításért járó tiszteletdíj ezután lesz kérelmezve.

Kötelességek: a rendes lelkészi teendők végzése és vallástanítás az állami iskolában. Pályázati határidő 1906. május 5.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Kövér András esperes aához küldendők Középjártára, u. p. Nagyajta. Kolozsvárt, 1906. április 6.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 400—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *cserefalvi* lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom díjlevél szerint: tisztességes lakáson, meléképületeken kívül 4 h. kitünő, tagosított szántó, melynek adóját az egyház fizeti s a melyet a lelkész élelmezése mellett a hivek szántnak, bevetnek s róla a terményt behordják, értéke 71 kor. 07 f., készpénz az egyházközség pénztárából 4 kor. 80 f., terményjövedelem értéke 490 kor. 60 f., munkabeli szolgáltatás értéke 33 kor. 34 f., összesen 599 kor. 81 f., kiadás 23 kor. 98 f., marad tiszta jövedelem 575 kor. 83 f. Ehez járul 1024 kor. 17 f. állami kiegészítés s így összes jövedelem 1600 kor.

Pályázati határidő 1906. május 10.

Folyamodványok minősítvényvel s a pályázati hirdetés tartama alatt kelt szolgálati bizonyítvánnyal felszerelten nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárad-szeredába.

Kolozsvárt, 1906. április 8.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 399—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *sepsibesenyői* egyházközség lelkészi állására pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: tisztességes lakás gazdasági épületekkel; 5 h. 793 □ öl szántó bérértéke 80 kor., 4 h. erdő bérértéke 10 kor., tőkeképző segély 80 kor., terményjövedelem pénzértéke 333 kor. 90 f., stóla átlagos pénzértéke 8 kor., összes jövedelem 511 kor. 90 f. Engedélyezett kiadás 21 kor. 80 f. Marad tiszta jövedelem 490 kor. 10 f. Állami fizetékieskiegészítés 1109 kor. 90 f.

Pályázati határidő 1906. május 15.

Kellően felszerelt folyamodványok, határidőn belől, Józsa Sándor esperes aához Ilyefalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1906. ápril 8.

Dr. Bartók, püspök.

A magyarországi ref. gimnáziumok vagyoni állapotának kimutatása az 1904—5. isk. évben.

— Összeállította Váró Ferencz, az E. T. B. szakelőadója. —

Intézet	Vagyoni állapota	Jövedelme (kiadásai összege)	Kiadásai			
			Személyi illetmények	Dologi szükségletek	Átmenetiek	Ösztöndíj és segély
Pápa	583,400	116,119	66,497	33,225	10,725	5,672
Csurgó ...	598,046	81,960	49,820	19,001	8,539	4,600
Kecskemét	597,651	102,666	56,709	19,658	1,657	24,642
Budapest	971,562	162,545	79,267	75,986	—	7,292
Nagy-Kőrös	709,652	77,076	47,923	25,104	16	4,033
Kiskun-Halas..	856,840	88,661	46,864	38,346	—	3,451
Kun-Szentmiklós	433,667	30,901	21,218	6,933	625	2,125
Gyönk	284,577	27,568	18,312	7,047	1,771	438
Miskolcz	883,397	100,566	56,974	34,336	3,000	6,256
Debreczen. .	1.797,966	152,208	86,928	38,850	1,811	24,619
Máramaros-Sziget	680,192	113,057	46,696	32,236	32,879	1,246
Hódmezővásárhely	684,364	104,570	56,553	35,349	6,588	6,080
Szatmár-Németi	656,079	134,324	60,409	24,370	44,898	4,647
Békés	426,249	56,103	38,540	14,844	2,270	449
Karczag.....	308,027	50,829	34,539	11,743	1,420	3,127
Kisujszállás	580,903	82,056	49,812	25,441	4,944	1,859
Mezőtur. . .	571,060	95,983	59,992	16,428	4,194	15,369
Hajdu-Böszörmény	231,456	53,731	36,675	14,440	428	2,208
Hajdu-Nánás..	484,033	55,766	31,984	6,761	14,653	2,368
Nagyenyed	4.839,128	279,610	76,471	101,132	79,365	22,642
Kolozsvár	1.698,027	117,714	60,257	48,451	—	9,006
Marosvásárhely	1.055,558	114,026	59,560	24,020	16,851	13,595
Sepsi-Szentgyörgy	997,157	145,142	52,761	74,647	10,252	7,477
Szászváros	1.112,124	143,928	57,933	20,563	21,600	43,832
Zilah	755,289	107,871	54,150	30,795	9,958	12,968
Székelyudvarhely.....	981,965	113,307	54,240	45,846	5,782	7,439

Megjegyzések. 1. A sárospataki ref. és a rimaszombati egyesült protestáns főgimnázium kimutatásait még nem kaphattam meg. — 2. A bevételek közé mindenütt be vannak számítva az államsegély-összegek; beszámítvák továbbá a konviktusi díjbevételek s egyéb átmeneti tételek is. — 3. Némely intézet a konviktusi díjbevételeknek megfelelő kiadásokat az „Átmenetiek” rovatába (helyesen) iktatja; másutt a konviktusi összes kiadásokat az „Ösztöndíj és segély” rovatába írták. Innen vannak némely látszólagos aránytalanságok.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az „Országos Közalap“ válsága.

E czim bizonyára sokakat meglep, sőt megdöbönt. Hiszen az Országos Közalap az egyetemes egyház féltett kincse, büszkesége. Az öt egyházkerület uniójának hatása alatt alkotva, mindenki ennek fejlődésében, virágzásában és áldásos hatásának fokozott terjedésében látta mintegy jelképezve az unió anyagi és szellemi áldásait.

Mindig büszkék voltunk rá, mint a testvériség egyetemes nyilvánulására, a melyet önkéntes indulatból önerőnkön alkottunk s a mely hivatva volt arra, hogy bizonyosságot tegyen arról, miszerint „ha a porszemekből szikla alakul, a fergeteg sem ingathatja meg.“ S a mily büszkék voltunk rá, ép' oly bizalommal számítottunk segedelmére minden bajunkban, nyomoruságunkban messzebb néző terveinkben. Ugy tartottuk, hogy az élő hit és buzgóság ezt az intézményünket teszi ama bibliai asszony olajos korsójává, a melyből szerényen ugyan, de kifogyhatatlanul foly az éltető, a gyógyító, az erősítő olaj.

Azonban ezzel is tapasztalnunk kellett, hogy reményeink rendszerint meghaladják, nem mondom, hogy erőnket, de munkás cselekedeteink eredményeit. Így történt, hogy a közalappal szemben támasztott igényekkel is nem tartott lépést annak támogatása, úgy, hogy működésének fokozását egyideig csak kombinált pénzügyi műveletek révén, később tekintélyes összegű államsegély útján lehetett eszközölni, de a messzebb látók előtt nem volt titok, hogy ha ez így halad, a visszaesés kikerülhetetlen lesz. Ez a visszaesés most oly mérvben jelentkezik, hogy — a mint halljuk — a közalapi előadó az évi számadás eredményéhez képest nem tud a hosszabb idejű segélyezéseken túlmenő újabb segélyek kiadására javaslatot tenni, mert a közalap jövő évi költségvetése 10 ezer koronát meghaladó deficiittel zárul.

Ezt az állapotot mondók a Közalap válsá-

gának. Nem vesztegetjük az időt és helyet annak felmutatásával, hogy mit jelentene ennek állandóvá létele. De minél inkább érezzük sulyát, annál gyorsabban kell felkutatni a baj okát s keresni az orvosszereket.

A baj okát nem nehéz felfedezni. Nem a vezetők előre látásának hiányában van, hanem az intézmény támogatásának ijesztő megcsappanásában. A közalapot kezelő bizottság és konvent, felelőssége tudatának élénk érzetében, az intézmény szilárdsága érdekét elég odaadással, ha nem is mindig kellő sikerrel, védte annak a közvéleménynek nyomásával szemben, a mely mindig nagylelkű és jószívű az adakozásban, lelkes a nagy czélok kitűzésében, de felette gyenge az anyagi eszközök előteremtésében. Az intézet támogatásának aggasztó mérvben való megcsappanását részint el nem hárihatta, részint nem volt elég erős megakadályozni.

E pontnál ki kell térnünk a mult évi konvent 11. jksz. alatt foglalt közalapi jelentésre, főleg azért, hogy erdélyi egyházkerületünk reputációján ejtett csorbát kiköszörüljük. E jelentésben ugyanis ez áll: „Meglepő, szinte megdöböntő csökkenést mutat az erdélyi egyházkerület közalapadó kirovása, a midőn egyik évről a másikra (1905-ről 1906-ra) egyszerre 5386 kor. 80 fillérral száll ez le.“ Fejes István a közalap érdekeinek buzgó védője, már kész volt erre majdnem represszáliákra gondolni az erdélyi kerülettel szemben s a régi nóta újra erősebben hangzott arról, hogy Erdély csak a közalapi segélyek iránt érdeklődik, de nem a Közalap támogatása iránt. Persze kisült, — a mit Bartók püspök már akkor erős bizonyossággal hangsúlyozott — hogy a dologban tévedés van, a mit egy kis utánjárással már előre el is lehetett volna oszlatni; az t. i., hogy 3 egyházmegyének kirovása nem volt odaszámítva. Ennek kiigazításával azonban az erdélyi kerület kirovása, nemhogy visszaesést, sőt bár szerény mérvű, de mégis emelkedést mutat. Miután pedig így konstatáltuk, hogy erdélyi kerületünket a Közalap beállt válságáért kü-

lönös felelősség nem terheli: bátrak leszünk a Közalap kezelőség s főleg annak előadója figyelmét egy olyan jelenségre hívni fel, a melyben a szomoru válságnak közelebbi okát kereshetjük.

Nem vonjuk kétségbe — illetékes helyről hallottuk a példákat — hogy az egyházmegyék felszaporodott hátrálékainak nagy része van a szomoru helyzetben. Hogy vannak egyházmegyék — de nem Erdélyben! — hol a közalapi hátrálékok olykor meghaladják az évi kivetés 100%-ét. Ez azonban határozottan az egyházi adminisztráció gyarlóságára vall, sőt magyarázatát is legfőképpen ebben találja. Ezen s a sokat emlegetett általános elszegényedésen, valamint a tömeges kivándorláson túl — a melyek azonban együttvéve is csak kisebb részét magyarázzák a hanyatlásnak — a visszaesés legnagyobb részét a nagyobb, főleg városi gyülekezetek okozzák. Ezek ugyanis majdnem kivétel nélkül jóval alatta maradnak nemcsak a régi, hanem a közben épen reájuk való tekintettel megállapított és leszállított kulcs (lélekszám utáni 10 fillér) szerint fizetendő összegnek. Ime egy pár példa az erdélyi püspök ur szívességéből kezünkhöz jutott adatokból:

1. Budapest	évi 6731 K hely. fiz.	3200 K
2. Debreczen	5228	3200
3. Hm.-vásárhely	3939	2400
4. H.-böszörmény	2128	1400
5. Mezőtúr	2080	1592
6. Nagykőrös	1815	1500
7. Békés	2095	1442
8. Czepléd	1504	1200
9. Kecskemét	1420	1200
10. Kisujszállítás	1186	812
11. Miskolcz	1198	800

Ime, csak a 10 tételnél évi 10.578 K-val kevesebb a kirovás mint kellene.

A példák tovább folytathatók:

12. Gyoma	évi 911 K hely. fiz.	467 K
13. Komárom	448	420
14. Kassa	267	200
15. Kolozsvár	1689	1000
16. Marosvásárhely „	891	400
17. Zilah	539 „ „ „	265 „

és így tovább. Ritka kivétel Halas, Sepsiszentgyörgy, Nagyenyed, a kik valamicskével többet fizetnek, mint a lélekszám utáni 10 fillér.

De minek folytassuk. Ebből is csak az tűnik ki, hogy nagy gyülekezeteink mostani helyzete adminisztratív szempontból is tarthatatlan. Ez azonban a Közalap helyzetén legáltalabb egyelőre nem változtat.

Tudvalevő, hogy a lefolyt zsinat a Közalapra nézve a lélekszám szerinti 8 fillér hozzájárulást állapította meg a gyülekezetekre nézve s ettől a kulcstól az eddigi állapotokhoz mérten javulást vár. Várhat-e eredménnyel? A míg a törvényt szigoruan végre nem

hajtják — hiába. Mert ha bármely jogczimen a törvény alól kibuvást engedünk: ennek háttára nem lesz s az eredmény: hanyatlás, bomlás, bukás.

Az Országos Közalap válságos helyzete is, ime, követeli, hogy zsinati törvényeink a királyi jóváhagyást megnyerve, teljes szigorral alkalmaztassanak, mert nem szabad megengednünk, hogy a bizalom megrendüljön e féltett intézményünkben.

A kerületekkel szemben pedig tessék csak — ugy a hátrálékokért, mint a kivetésbeli csökkenésekért — ugyanazzal a szigorral eljárni, a melyet Erdéllyel szemben oly készséggel hajlandók voltak alkalmazni.

Mi hálával ismerjük el a Közalap áldásait, melyeket tapasztaltunk is, de meg is hozzuk érte áldozatainkat. Jogunk van tehát érdekében szólni!

Vallás és Élet.

Az ember szellemi világa és az eszmék.

I.

A vallás erkölcsi hatalom s mint ilyen, az életnek vezére.

Hogy tévedésektől és félreértésektől annál könnyebben megóvjuk a tárgy iránt érdeklődőket, már jó előre figyelmeztetnünk kell arra a nagy *különbségre*, a mely *vallás* és *egyház* között létezik és a melynek figyelembe nem vétele eddig is annyi félreértésnek és zavarnak volt a kútfeje.

Vallás és egyház nem identikus fogalmak; a vallás még nem egyház és az egyház nem vallás. A vallás annyi, mint *élet*; az egyház annyi, mint *forma*. A vallás nem egyház, nem külső forma, a mely sokszor üres vagy hamis tartalommal van tele.

A *vallás* benső szellemi élet, az egész szellemi világot mozgó erő és hatalom; a *vallás* az ember egész lelki világát átölelő *esszme*, a leghatalmasabb és a legáltalánosabb mindazon *eszmék* között, melyek a szellemi életet vezetik. Leghatalmasabb és legáltalánosabb, mert befogadására a gazdag és a szegény, a tudatlan és a művelt egyformán képes s szavára hallgatni kénytelen; a vallás „Istennek ereje mindazok számára, a kik hisznek.“

A vallás a véges szellemnek a végtelennel való találkozása, ölelkezése és egyesülése a végetlen szellemmel; az embernek legbensőbb viszonya Istennel.

Az *egyház* egy társadalmi *organismus*, melyet a hívő lelkek egymással való érintkezésének, a részükbe jutott lelki kincsek, kegyelmi ajándékok egymással való közlésének *süksége* teremt meg, hogy hirdessék, a mit *láttak* és *hallottak* és közöljék az ő hitők örömét és áldásait másokkal is. A vallás már létezett mielőtt a társadalom állammá alakult volna. Valamint az állam nem egyéb, mint *organizált* társadalom: azonképen az egyház, mint a vallás külső *organizált* formája, mint külső szerves egység, szükségképen az állammal, mint *organizált* társadalommal lép viszonyba. A vallás mint benső szellemi élet, a saját fejlődése processusában szüli az egyházat.

Az *állami* élet mellett mindenütt ott találjuk az *egyházi* életet is, mert a vallás általános szellemi tünetény, a mellyel a kultura legelső és legfelső fokán is mindenütt találkozunk. Aegyptom és Babylonia, Görögország és Róma, sőt a keresztény népek kulturáját is a vallás teremtette meg és fejtette ki. A vallás egyetemes jelenség, az emberi szellemnek

örökkévaló ténye, de a *forma*, a melyben megjelenik, a kultura különböző fokozatain és a különböző népeknél nagyon *különböző*, sokszor *tevédeésekkel* és *babonával* keverve, de ott van és ott él mindenütt az afrikai kafferek és busmannok életében ép úgy, mint a Schakespeare és a Göthe lelkében, hogy lelki életét mindeniknek megszabja, világfelfogására és erkölcsi nézetére bélyegét reá nyomja, a legműveltebb nép is érezvén hatását a kultura egész területén mindenütt, a családban és az államban, a költészet és a művészet, a tudomány, az ipar és a kereskedelem mezején egyaránt, mint a hogy a műveltség legalsó fokán álló népek vallásában, pl. a számán, úgy jelenik meg, mint a kezdődő kultura legelső zászlóvivője. A pap egy személyben orvos, költő, tudós és művész: betegeket gyógyít, gondolatait, érzelmeit dalba önti, a dolgok titkait fürkészi, képeket fest, bálványokat farag.

A vallás nem egy embernek, vagy egyes kiváltóságos lelkeknek a kincse, hanem az egész emberi nem *egyetemleges* tulajdona, a melyet a lelkekből kiirtani akarni ép oly vakmerő és balga vállalat, mintha nélkülözhetővé akarni tenni a levegőt. Levegő nélkül nincsen fizikai élet, a szellemi élet tápláló levegője a *vallás*. A vallás ellenségei darabokra törhetnek minden egyházat, de a kik a vallás ellen akarják felemelni ígyverük: az olyanok saját kezeikkel vetik meg a halál-ágyat, mert *vallás nélkül nincsen szellemi élet*.

A vallás egyik lényeges alkotó része az erkölcsi. A „*tökéletes*” eszméjétől elválaszthatatlan a *jó*. Az Idvezítő a vallást és az erkölcsit ebbe a két ismeretes parancsolatba foglalta össze: „*Szeresd az Istent teljes szivedből. Szeresd embertársaidat, mint tenmagadat*”, vagy egyetlen parancsban fejezve ki: „*Legyetek tökéletesek*.”

Szeretni az Istent: ez a vallás. Szeretni embertársainkat: ez az erkölcs. A cél, a mit el kell érünk: a *tökéletesség*, a melyet magától senki el nem utasíthat. A kettő: a vallás és az erkölcs egymástól elválhatatlan; egymást kölcsönösen áthatják, erősítik és megszabják. A kettő együtt alkotja a tökéletes szellemi életet, a valódi *eszményi* létet úgy, a mint az a Krisztusban *megvalósult*, mi magunk pedig *megvalósítani* tartozunk. Vallás nélkül kihal az erkölcsi is, mert hiányzik a talaj, melybe gyökerét elég mélyen verheti. Vallás nélkül a szellemi élet csak fattyuhajtásokat bocsájtana, a melyek nem teremnek nemes gyümölcsöket.

Hellasz és Róma kulturáját a vallás emelte magasra s midőn a hívő lélekből eltűntek az atyák istenei: erkölcsileg is aláhanyatlott és politikailag megsemmisült mind a kettő. Mert a socialis élet egészséges fejlődését, nemzetek emelkedését és fennmaradását nem az ész *tudása*, nem az értelmi erő, hanem a vallás által sankciót nyert *erkölcsi* erő biztosítja. Az élet nagy és nehéz harczában a küzdő ember számára egyedül az erkölcsi képes biztosítani a diadalt. A tudás egymagára elégtelen megőkezni az önző vágyat, a nemtelen szenvedélyt, ha hiányzik a lelkekből az erkölcsi tartalom. Az evangelium nem volt tudás, hanem isteni erő, mely erkölcsileg újjá szülte a népeket. Pál apostol nem csodás dialektikájának erejével, hanem a krisztusi szeretet hatalmával győzte le a pogány világot. A *tudás* nem képes egymagára lángra gyújtani érzelmeink világát, de az *eszme*, mint zúgó szélnek zendülése tölti be a lelket s mint tüzes nyelv csodás hangokon beszél nekünk. Korunk socialis kérdéseinek megoldását épen az teszi végtelenül nehézé, mert a mit mi kulturának nevezünk, abban nagyon sok a *tudás*, de végtelenül kevés az *ethikai tartalom*. A *szeretet elvesztette uralkodó befolyását a lelkekre s helyét az okos önzés foglalta el, hogy ez uralkodjék tetteink fölött*.

Minél tökéletesebb valamely vallás: áldásos hatása annál nagyobb az erkölcsi életre is. Jézus vallása a legtökéletesebb. A mit tanított, az nála valószínű bense élet vala. Egész földi élete pedig ennek a harmonikus bense életnek hű és fenséges kinyomata. Az ige testté lön. Krisztus e világ ítélő bírójának vallotta magát és valóban az emberi tettek megítélésében ma is a Krisztus szelleme adja kezünkbe a mértéket. Összes cselekedeteinknek, egész valláserkölcsi tevékenységünknek csak olyan mértékben van becse és értéke, a minőben a Krisztus szelleme él és lakozik mi bennünk. Más szókkal: bármely vallás annál tisztább, valláserkölcsi hatása annál fokozottabb, minél teljesebb mértékben hatja át azt a *Szentlélek*. Ezt kell mondanunk a *természeti* vallásokról is, mert minden vallás annak a hatásnak köszöni lételetét, melyet a *végtelen* szellem gyakorol a véges ember *lelkiösmeretére*. Ez az ismeret nem az *értelmi* képesség abstractiója, hanem láthatatlan erőnek az emberi lélekből végbemenő csodás működése, mely az isteni szellemnek az emberi lélekre áradásából, hatásából származott.

A társadalmi élet nem szakítható el a vallás által sankciót nyert erkölcsitől. Erkölcsi nélkül nincsen társadalom. Egy erkölcs nélküli társadalomban, még a legmagasabb *értelmi* fejlettség mellett is, az emberek egymást falják fel, mint az éhes farkasok; a társadalom nem lenne egyéb, mint egynek az egész ellen és az egésznek egymás ellen vívott szüntelen harcza: Bellum omnium contra omnes. És mégis hányan vannak, a kik a *független* moralt hirdetik; az erkölcsiből ki akarnak irtani minden vallásos elemet. Óriási tévedés és e tévedés onnan származik, mert igen sokan vannak, a kik csak felszínen járva, a dolgok mélyét nem vizsgálva, a *vallást* összezavarják az *egyházzal*.

E zavarért legelső sorban maga az egyház felelős, a mely épen a vallással szereti magát identifikálni, holott a vallás, melynek lényege a szabadság, szabadokká teszi a lelkeket, az egyház pedig sokszor járomba hajtja a nemzeteket.

A moral független az egyháztól, de függ a vallástól. A vallás a végtelen szellemnek a véges emberi szellemre gyakorolt hatásából származik; ebből a hajtásból nő ki az *erkölcsi tudat*, a *jónak és rossznak megkülönböztetése*, a *kötelesség érzése*, a *lelkiösmeret* és ennek *kategorikus imperatívusa*: *tenned kell a jót; kerülőd kell a rosszat*.

Ugy a vallás, mint az erkölcsi az ember szellemi életének szükségképeni hajtása; a kik a vallást az erkölcsi élet fájáról lemetszeni akarják, azok a termőfa gyökereit metszik át s mégis gyümölcsstermést várnak, holott életét oltották ki a termőfának.

Ha nincsen Isten: akkor nincs törvény, nincs kötelesség, nincs bűn, nincs büntetés. Az erkölcsi a vallással együtt áll vagy együtt bukik. Ha a vallás halmi kénytelen: akkor a társadalom darabokra török, megszűnik a család és semmivé lesz az állam. Az erkölcsi élet sorsát a vallás pecsételi meg. A socialis élet fejlődésében a mozgató erő, az örökkévaló *energia* nem a *tudás*, hanem a *vallás*, mely állandólag egy magasabb élet felé irányítja a lelkeket és ellenállhatatlan erővel hajtja annak elérésére a népeket, sokkal nagyobb mértékben, mint bármiféle más erő. A szellemi hatalom mindig győzedelmeskedik a nyers erő fölött. A különböző szellemi hatalmak között pedig mindig a legelső sorban áll, mert a legnagyobb, a *vallás*, mely sankcionálja az erkölcsi élet törvényeit. *A társadalomnak nem lehet magasabb rangu feladata, mint gondoskodni róla, hogy a vallást a maga nyilvánulásaiban és hatásaiban tőle idegen érdekek be ne szennyezzék, meg ne bénítsák, hanem mindenütt a tökéletesnek álljon szolgálatában s vigye örök-*

kévaló czélja felé az emberi nemet, mint olyan hatalom, mely egyedül képes a földi élet muló formáiba erkölcsi, örökkévaló eszményi tartalmat önteni.

(Folyt. köv.)

Ritmizáljunk-é?

A próbaénekes kibocsátása után, 1904-ben Seprődi J. a Prot. Szemlében, egy Triumvirátus a Debreczeni Prot. Közlönyben megadván bírálatokkal annak az igazán megérdemelt kegyelemdőfést, a konventnél az ügy megakadt. A zsinat azonban belátván egy, a mai kor igényeinek minden tekintetben megfelelő új énekes égető szükségét, új bizottságot küldött ki. Ebből az alkalomból Seprődi a Prot. Szemlében (1906. évi két első füzet) újabban hozzászól a kérdéshez s azt a próbaénekes mellőzésével s új program alapján látja jónak megoldani olyan formán, hogy a presbitériumok szavazzassanak meg s ennek alapján soroztassanak be a szükségesnek látszó énekek, így maradna az erdélyi egyházkerületnek is annyi régi éneke, hogy nem lenne hallgatásra itélve a hívők serege s mindkét oldalon az újnak feltűnő régi énekek is könnyebben lelnének otthonra. Hogy a béke mielőbb létre jöjjön, lemondana minden újításról s megelégedne egyelőre az unióval úgy, hogy a szöveg változatlan maradjon, legfennebb az egészen ósdi kifejezések cseréltesse ki; a dallamokat khorral mérettel hagyná, de a ma használatos két hangnembet átültetve.

Hogy e programból az új bizottság megnyit és mit lát helyesnek, majd munkájából látjuk meg.

En a legalább részbeni újítást égető szükségnek tartom, de nem akarok új programmal állani elő, hanem azok tévelygését kívánom megvilágítani, kik újabb szóharczban a próbaénekesről zengenek dicsőhymnust s lándzsát törve mellette, azt halottaiból feltámasztani szeretnék. Szügyi J. a Ref. Zeneközlöny és Prot. Szemlében, Réz L. és Morvay F. a Sárospataki Ref. Lapokban mennek neki Seprődi új programjának s mint mondtam, céljuk a próbaénekes megmentése. Rosz ügy szolgálatába szegődtek, a próbaénekes nem tetszhalott, halálos betegségben mult ki. Aldatlan és felesleges dolognak tartom e legújabb kirohanásokkal foglalkozni, mert minden sorukból az elfogultság olvasható ki.

A Szügyi írására röviden csak annyit jegyzek meg, hogy okvetlen modern akar lenni s mégis az ókorról marad; hagyjuk ezt a gregoriánusoknak. Írásából érzik, hogy tényleg „megbizásból” szól.

Morvay is nem azért szól, mert mondani valója van, hanem mert okvetlen beszélni akar.

Réz-zel se áll másképp a dolog, de ő az oka, hogy tollat fogtam, tehát hozzá szólok.

A szöveg revízióra ezt jelenti ki: „Már többször átolvastam, *átévestem* a próbaénekeskönyvet. Az eredmény meglepő.” Aztán ezt: „Az átdolgozások úgy nyelvi, mint verstani és tartalmi tekintetben sikerültek.” Végül részletekbe bocsátkozva kisüti, hogy bizony van hiba benne. Van olyan szöveg, melyik lapos, szintelen, van kifejezés sok, ami avult; némelyik igen hosszú, másik rövid s ezen kell segíteni; van olyan, melyik bátran kihagyható, sőt kihagyandó; van végelgyengülésben szenvedő. A leglényegesebben, az egyezési hibán, átsiklik, előre bocsátva, hogy: „Nem állítom, hogy ez az egyezési hiba lényegtelen . . . sok van különösen az átdolgozásokban (előbb pedig ezeket sikerültnek kiáltja ki). . . de olyan hibák ezek, melyeken segíteni, legalább is a legnehezebb dolgok közé tartozik.” Mintha ezt mondaná: miért járjak jó országoton, mikor az ugaron át jobban lehet döcözni, vagy miért ne lehessen úgy énekelni,

hogy a szó közepén *csuklik* az ember egyet-egyét, vagy a dadogás is szónoki kellék? Nem úgy uram! Mi a szavalás? Ugye a legtökéletesebb értelmezése a gondolatnak a művészi szép követelményei alapján. S mi az éneklés? a legtökéletesebb szavallás!

A legnagyobb bakkot akkor lövi, mikor ezt mondja: „Alig tétélezhető fél az énekügyi bizottságról, hogy ne lett volna tudomása e hibákról (egyezési hibák). . . s jóhiszeműleg járt el.” Bizony akkor annál inkább elítélendő, hogy ily munkával állott elő, a jóhiszeműség nem ok arra, hogy egy nagy tévedés ásitson ne csak ránk, de unokáinkra is évtizedeken keresztül. De nem folytatom tovább, még sok tyukszemére kellene lépjek s nekem is kellemetlen s aztán hiábavaló munka ott, hol az elfogultságból született tévedés aksioma. Rátérek arra, ami a tollat kezembe adta. Befejezésül összetett kezekkel így szól: „Valahogy agyon ne ritmizálják a dallamot. A csárdás-menet nem templomba való.”

*

Verseghi Ferencz, korának egyik kiváló alakja, így ír 1791-ben Bécsben megjelent „Rövid értekezés a Muzsikáról” című művében: „En az olyan muzsikabeli darabot, mely taktus nélkül szűkölködik, a minők *a mi falusi népünknek akár egyházi, akár világi dudolásai*. . . semmihez jobban nem hasonlíthatom, mint egy kótyagosnak járásához, aki minden rend nélkül ide s tova tántorog; kivéve, hogy minden második vagy harmadik lépés után caezura helyett megbottlik s megáll; ezután pedig minden negyedik vagy hatodik lépés után a falhoz ütven magát, kádenciát csinál.” (Ugy látszik Verseghi nem ismerte a városi egyházi éneklést, különben hozzá tette volna: s még Debreczenben, sőt Békésen is így énekelnek.)

E kritika óta egy századnál több mult el s most is csak ott állunk. A címül feltett kérdésre az idézett sorokban meg van a feleletem s le is tehetném a tollat. A Réz Lászlók azonban bővebb felvilágosítást kívánnak, hogy a zenei részt is lássák a próbaéneklésben. Tehát figyeljenek!

Szótagokból szavak, szavakból mondatok, mondatokból verssorok, verssorokból versszakok lesznek ugyebár a kötött szóköltészetben. A dalköltészet ugyanez. A hangértékekből ütemek (taktus), az ütemekből tételek, a tételekből körök, a körökből szakaszok lesznek. Az ütem megfelel a metszetnek, a tétel a verssornak, a kör a mondatnak s a szakasz a versszaknak. Az egyes metszetek egyforma számú szótagokból állanak, minden metszet ugyanazon ritmikái képletet mutatja (a metszetek kombinálódhatnak s kettő-kettő mutatja ugyanazon hajlást: páratlan párossal, vagy két páratlan vagy két páros), az ütemek hangcsoportjai is így alakulnak. Metszeteknél a szótag átvitel ki van zárva, mert döcög, sántit, darabos lesz, mivel a hangsúly mindig a metszet első tagjára esik (kombinált metszetnél lehet), a dallam hajlításnál is így van, annyi különbséggel, hogy a hangsúly még élesebb s így a szövegben a szótag átvitel az ugyanazon metrum ütemeknél — sőt különbözőnél is — kirívóan bántó, laikus fület is sértő. Ezt nevezik *egyezésnek*. Ezek után tessék elővenni a próbaénekest s az új dallamokat kivéve, tessék megtenni az egyezési összehasonlítást, hemzseg a sok hiba. De hogy még világosabb legyen, menjünk tovább. Ugyebár a vers előadásánál (szavallás) nem a metrum (skándálás) lüktet s hangsúlyos verselésnél nem a rím érvényesül (nem a falusi elemi iskola irányadó), hanem az értelem, a mondat domborodik ki. Az éneklésnél is így kell lenni, minden kör (6—8—10 stb. ütem) külön mondat, tehát a szöveggel egyeznie kell, különben szaggatott, értelmetlen lesz, a pont a mondat közepére esik, tessék megnézni, hány éneknél van így s hogy még nagyobb legyen a döcözenés a tételek végén — melyek csak ritkán

felelnek meg az alárendelt mondatnak — éneklésünk szerint mindenüvé ugynevezett *közjáték* esik, vagyis értelem felüggesztéssel a rim emelkedik ki. Egyeztessünk! külön dadogást elképzelni sem lehet.

Hát ez, az a tökéletes, sikerült mű Réz Lászlók, melyben örömeük telik, ez az a „kellemesen meglepő eredmény”. Most nézzük a ritmizálást!

Az erdélyi énekes megelőző megújításakor, ez előtt 70 évvel, eleink ritmizálták énekeinket, az idegen dallamokat is a szöveg értelmének és metrumának egyeztetésével, felfogásuk szerint bizonyára olyan hittel, mint a minőt Szügyi érvül hoz fel a németek ritmizálása mellett, hitük szerint magyaros ritmussal, ott, a hol lehetett, a hol nem lehetett ott a khoral ritmust alkalmazták, de ők is abba a tévedésbe estek, mint az énekügyi bizottság, okvetlen ritmizáltak s nem ijedtek meg a felütéstől s a páratlan beosztástól sem. (A 90. Zsoltárból a Réz Lászlók szerint valzer lett.) E ledorongolt ritmizálás sok hibája mellett is áll ott, hol a próbaénekes, sőt előnye, hogy nem mindenütt sovíniszta.

A 30 évig dolgozott énekügyi bizottság nagy sulyt helyezett a ritmizálásra elvül mondván ki, hogy minden dallam magyaros ritmust kapjon. Meg is cselekedtek alaposan. Soha jobbat! Egy képpel világítom meg munkájukat. Bizonyára forgatják olvasóim az élczlapokat s látták, hogy egyik-másik politikusunk pálforduláskor következőleg van megjelenítve: testének felén csárdás kalap árvalányhajjal, lobogós inguj, a kézben fokos, bő gatyá és sarkantus czizma; a másik felén czilinder, frakk, pantalló és lakk topán. Ugye maskara?! Ide lyukadt ki 30 év munkássága. Hát ezt vigyük templomainkba vagy a csárdást?!

Nem kell attól félni, hogy énekeink csárdásmenetet kapnak. Nem a kótafejektől függ, hogy valamely dallam csárdás, induló vagy gyászinduló vagy imádság legyen, hanem a dallam karakterének felfogásától előadásban. A híres Rákóczi-indulót ha temetési menet lépésre (tempo) adják elő, ép úgy bevállik gyászindulónak, mint az Erkel hymnus csárdásnak vagy katonás indulónak. (Valamelyik kificzomodott eszű katoná karmester ez utóbbit meg is cselekedte s be is vált.) De kinek jut eszébe rendes észjárással ilyet cselekedni. Kántoraink ma már oly képesítésben részesülnek, hogy róluk olyat képzelni, hogy imából csárdást csináljanak, legalább is furcsának találom. (Igaz ugyan, hogy Morvay azt írja, hogy feléjük meg lehet számlálni azon kántorokat, kik a dur és moll között különbséget tudnak tenni, de én ezt azokról, kik felekezeti képzőben nyertek képesítést — már pedig 80% onnan kerül ki — el nem tudom képzelni. Itt nálunk a gyengéje is tisztába van mesterségével. Bizonyára Debreczen és Kőrös is tudja mit csinál s Pápa és S.-Patak is — bár állami. Az öregekről nem szólok. Az állami képzőkben végzettekéről azonban magam is furcsa tapasztalattal bírok. Erre pedig az a megjegyzésem: ha más tekintetben tudnak a lelkészek basáskodni a kántor felett — mert ez nem is kivételes eset — ebben is cselekedjék meg. Ha megkövetelik, hogy a kántor papi teendőket végezzen, miért ne értsen a pap is a kántorizáláshoz. Igaz, hogy sok Réz és Morvay van, így szólván: nem értünk hozzá. Hát segíteni kell rajta! Két év alatt annyi tudást szerezhetni harmoniumon, hogy a tévelygőket jó utra lehet téríteni s ez nem is ideális, az alkalom meg van adva a theológián. Erről azonban a legközelebbi alkalommal szólok, most ilytassuk csak a csárdásnál.

A metrumok ugy-e így oszlanak meg: hosszú, rövid. Ugyanaz a ritmus kótaával különbözőképp írható le így:

(A kéziratban itt kótajegyek következnek. Miután a kézirat kótajegyzeit nyomdánk nem tudta kiszedni, kénytelenek vagyunk az író által feltüntetett 4-féle

leírását ugyanazon ritmusnak a következőleg tüntetni fel.)

1. $\frac{2}{8}$ Két $\frac{1}{16}$ és $\frac{1}{8}$ | $\frac{1}{8}$ és két $\frac{1}{16}$ ||
2. $\frac{2}{4}$ Két $\frac{1}{8}$ és $\frac{1}{4}$ | $\frac{1}{4}$ és két $\frac{1}{8}$ ||
3. $\frac{2}{2}$ Két $\frac{1}{4}$ és $\frac{1}{2}$ | $\frac{1}{2}$ és két $\frac{1}{4}$ ||
4. $\frac{2}{1}$ Két $\frac{1}{2}$ és $\frac{1}{1}$ | $\frac{1}{1}$ és két $\frac{1}{2}$ ||

Mitől függ, hogy csárdás, induló, gyászinduló vagy ima legyen bármelyik szám alatti kótafejeket nézve? — Az előadástól. Tessék megpróbálni! Egész sebes menettel adva elő: csárdás, valamivel lassabban: induló, lassu lépésre: gyászinduló, úgy a hogy most éneklünk templomainkban, tehát vontatottan, elnyújtva: ima. Világosan mutatja a fenti példa, hogy bármely dallam négyféleképp is írható.

A dallamozó bizottság ritmizálása a 3. sz. alatti hangjegyekkel van kifejezve, beosztás jegyül azonban $\frac{2}{2}$ helyett $\frac{4}{4}$ van véve. Ime tisztelt Réz Lászlók, a próbaénekes mindenik dallama csárdás. De a fenti példa korántsem kizárólag magyar ritmus, sőt dallamhajlítással sem tehetni azzá, ezzel a ritmizálással bármely nemzet magáénak mondhatja s letagadhatja, hogy csárdás volna. A magyar ritmus két egyforma metrum összetételének négyrésze osztásából áll elő olyanformán, hogy egyik oldalon egy, a másikon három rész van. Az így előállott ritmus első fele hangsúlyos, a második hangsúlytalan. Az első rész lehet akár hosszú, akár rövid. Hangjegyekkel kifejezve így lesz:

(Itt ismét kóták következnek, a melyek ezt jelentik.)

1. $\frac{2}{8}$ Ponttal nyújtott $\frac{1}{8}$ és $\frac{1}{16}$ ||
2. $\frac{1}{4}$ és $\frac{1}{8}$ ||
3. $\frac{1}{2}$ és $\frac{1}{4}$ ||
4. $\frac{1}{1}$ és $\frac{1}{2}$ ||

Népdalaink az 1. és 2. alatti képlet szerint vannak írva. Ezt a ritmizálást megköveteli a magyar verselés, de rendszeren nem türi meg az idegen. Ezzel vétette el munkáját a dallamozó bizottság s laikus is láthatja, hogy a próbaénekes egy nagy tévedés, ép az hiányzik belőle, ami magyarrá tenné. Előbb az egy dallamra eső verseket kellett volna úgy alakítani át, hogy a fenti képlet szerint lehessen ritmizálni, mert hangsúlyos hosszú, de főképp hangsúlyos rövid nélkül magyar ritmus nincs. Ezért kell újra ritmizálni s csak így ritmizálni vagy mint Seprődi ajánlja a khoral ritmus mellett maradni, mert azt mindenki a saját ízlése szerint kurtíthatja s nyújthatja ott, a hol neki jólesik.

Kell még szólnom a melizmáról is. Ezt a csodabogarat a dallamozó bizottság összetéveszti az egyszerű *kötéssel*. Mert mi a melizma (ékesítés)? Az, midőn egy szótagra két vagy több hang esik, de úgy, hogy abból csak az utolsó hangra esik hangzat, a többi hang ezt a hangot (főhang) ékesíti. Ugyde egyházi énekeinknél mindenik hangra más-más hangzat jön, tehát ki van zárva, hogy a két összekötött hangnál az első hang melizmának nevezhető lenne. Magyar énekeinknél csak zárlatnál fordul elő a melizma az ugynevezett bokázó képletnél vagy synkopánál, ilyenre eset egyházi énekeinknél nincs. E kötés ellen is harczolt a dallamozó bizottság s remekelt a Haydn-féle éneknél (erdélyi énekes 30. dicséret). Ettől is csak annyira féljen az új bizottság, mint a ritmizálástól. Nézze meg Erkel hymnusát, melynél magyarosabb ritmust képzelni sem lehet s imának is olyan, hogy keresni kell párját, pedig benne van a szó szerinti magyar ritmus mellett a kötés is, kinek jut eszébe akár egyik, akár másikat kifogásolni.

Legyen tehát Erkel hymnusza a minta énekeink ritmizálásánál úgy külső, mint belső formájánál. A negyed és félhangjegy mellé vegyük oda a pontozott

negyedet az öt kiegészítő nyolczaddal, hogy a késő kor igényének is elég legyen téve.

Ha az új dallamozó bizottság ezt az utat választja, Szügyi is meg lehet elégedve, hogy nem Seprődinek adott igazat, mivel ritmizálván, nem lett maradi és Seprődinek nem lesz alkalma újabb „rombolásra”. De csak ott legyen sovíniszta, a hol lehet s ne öltöztesse magyaros maskarának az idegen izlésből születetteket, hogy ezzel meg Seprődinek legyen meg az igaza Szügyivel szemben.

Hiszem, hogy sikerült a laikusokat is meggyőzőm arról, hogy a próbaénekes azért nem állhatja meg a helyét, mert szöveg és dallam nagyon sok esetben nem egyezik s belátják, hogy a legsikerültebb vers is semmit ér, ha a dallam-születés szabályaival nem egyezik. Nagy különbség van a szavalható és énekelhető vers között.

A próbaénekest nem lehet bírálni külön csak verstanilag. Ezért csodálkozom én a Réz és Morvayakon, hogy miért bírálnak olyan dolgot, a mihez nem értenek.

Az új bizottság is csak akkor fog sikeres munkát végezhetni, ha a szöveg revizor érti a dalköltészet szabályait, különben Seprődinek újból kötelessége lesz „romboló munkát végezni”. *

Veress Gábor.

Konfirmációi emlék.

Egyházkerületünkben is igen üdvös dolognak bizonyult az a szokás, hogy konfirmáló ifjuságunknak, a hitavatás napján emléklapokat adunk. Ezek egyfelől emlékeztetnek ama kiválóan fontos órára, melyen ifjaink egyházunknak önálló tagjai lettek, életükben először az úri szent vacsorával éltek és fogadalmat tettek arra, hogy anyaszentegyházunknak holtig hű és buzgó tagjai lesznek és a mi urunk Jézus Krisztusunk szeretetétől őket semmi el nem szakítja.

Azok a szép bibliai mondások pedig lelkük elé tárják, hogy kell egy igaz keresztyénnek élni, hogy kedves legyen élete Isten és az emberek előtt és e nemes életfolytatás által miként nyeri meg az ember a lélek nyugalmát, a legdrágább kincset a földi életben.

Magam is lelki gyönyörűséggel láttam, hogy konfirmált ifjaim mily nagy becsben tartják ez emléklapokat. Hiveim látogatása alkalmával a legtöbb házban berámázva találtam és kifüggesztve a lakás legelőkelőbb helyén a konfirmációi emléklapot.

A napokban is egy nehéz beteg leánynak adtam urvacsort. Feje felett a falon függött az emléklap. És örömmel mondotta: sokszor olvasgatom e drága sorokat; ezek türelemre tanítanak és bizalmat öntenek sokszor elcsüggedt lelkembe.

A beteg leány erős hite könyveket csalt szemeimbe. És ott a beteg ágyánál még jobban megerősödtem a tudatban, hogy az élet kiváló nagy alkalmának megszentelő hatását, az egyháznak buzgó támogatással erősíteni kell a lelkekben.

De mégis van konfirmációi emléklapunknak egy alaki nagy hibája, t. i. a keret alsó részére jó nagy öreg betűkkel oda van nyomtatva: „Minden jog fenntartva. Megrendelhető Gombos Ferencz könyvnyomdájában Kolozsvárt. Ára 4 fillér.” Hát ezeknek az

* E cikk, a mint olvasóink azonnal látni fogják, az új énekeskönyv ügyéhez zenei szempontból szól hozzá. Be kell vallanom, hogy a zenéhez *elméletileg* — fájdalom — semmit sem értek; gyakorlatilag is csak annyit, hogy a szép zenét igazi lélekkel élvezem. E cikket, melyben nagyenyedi ref. tanítóképzőknek éppen zenetanára — tehát a leghivatottabb — szól a dologhoz, készséggel adtam ki, tudván, hogy az írónak kell jótállania irásáért. Szerk.

odavetett mondatoknak igen is üzletszerű színezetük van. Ez közönséges reklám, a mi össze nem egyeztethető sehogy sem az emléklap czéljával, rendeltetésével.

Annak a fentebb említett beteg leánykának emléklapjáról is olyan visszatetszőleg tűnt elő — a midőn nyilatkozott drága emléklapjáról — hogy ára csak 4 fillér.

Minek mindezeket oda kiirni? Ez a kiadónak sem áll érdekében. Hiszen e lapokat mi a papok rendeljük meg. Hivatalos lapunk közli, hogy ilyenek hol találhatók. Tehát az ily fajta reklamirozás egészen felesleges.

Azért írom e sorokat most a konfirmáció előkészítés küszöbén, hogy legyen elég idő még arra, hogy ez évben ez alaki hibát elkerüljük. Hiszem is, hogy soraimnak meglesz kívánt eredménye.

Péchy Árpád,
ev. ref. lelkipásztor.

KÜLÖNFÉLÉK.

Igazgatótanácsunk legközelebbi ülését f. hó 19-én délután 4 órakor tartja meg, a mikor több fontos ügy kerül tárgyalás alá. Tudósítást róla jövő számunkban adunk.

Az Egyetemes tanügyi bizottság konvent-előkészítő ülését e hó 18-án tartotta Budapesten Antal Gábor püspök elnöklete alatt. A gazdag tárgysorozat tárgyalása d. e 9-től d. u. 1-ig és d. u. 1/2 4—1/2 8-ig tartott. Részletes ismertetést majd a konventi ülések, illetőleg jkv. ismertetése során adunk róla.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság f. évi április hó 23-án, hétfőn, este 7 órakor a Lónyay-utcai református főgimnázium dísztermében (Lónyay-utca 4c. szám II. emelet) néhai Szász Károly püspöknek, a Társaság első elnökének emlékére Emlékünnepélyt rendez, mely alkalommal *Keressey Béla* kolozsvári theologiai igazgató tartja az emlékbeszédet Szász Károlyról. Az ünnepélyre a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság tagjait és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívja a társaság elnöksége.

Gróf Apponyi Albert az új kultuszminister e hó 18-án fogadta a miniszteriuma tisztikarának tisztelgését. A *Molnár* Viktor államtitkár üdvözlésére mondott beszédben az új miniszter hangsúlyozta, hogy „mint a politikai alap, a melyen most állanak, úgy kormányzásuk is ideiglenes, átmeneti természetű s ezt az ő hozzá fűzött igények mértékének megállapításánál sem szabad figyelmen kívül hagyni. Feladatuk inkább a jövő állandóságának előkészítése egy nem átmeneti feladat, a választási reform megoldásával, melynek feladata: a nemzeti eszme és demokraczia frigyét állandóvá tenni. Ebbe tartalmat a kultúra kell hogy adjon, mely hatalmát mélységében bírja, mely nem kényszerít, de *vonz.*” Ebből két dolog világos: *a protestáns vegyes bizottság eddigi tárgyalásai s adóügyi előmunkálatok egyidőre szöbe sem fognak jóni*; kutba estek az átmeneti idő tartamára, a mely pedig — félünk tőle — hosszabb lesz, mint sokan remélik. A másik: hogy a magyar nyelvnek és kulturának a nemzetiségekkel szemben ismét visszaáll az a régi szép feladata, hogy — *vonzzon.* A *taszítást* majd tovább is elvégzi az ő nemzetiségi kulturájuk s így: marad minden a régiben. Különben talán még visszatérünk erre.

Az országos képviselőválasztásokra való előkészületek serényen folynak. Itt azt kívánjuk megörökíteni, hogy Erdélyben négy református pap komoly jelöltségéről írnak a lapok: *I. Irsay* József kolozsvári pap és *Bácsy* Gyula választói pap, mindketten a gyalui, *Barabás* Sámuel m.-láposi pap a láposi, *Koréh* Endre sepsiszentgyörgyi pap az ugyanazon nevű választókerület képviselő jelöltjei. Mind a négyen függetlenségi és 48-as pártiak és Bácsy Gyula kivételével *hivatalos* jelöltek, a kiknek természetesen „több mint bizonyos” a megválasztatásuk. Az Irsay contra Bácsy ügyben már lefolyt egy megelőző papírháború a kolozsvári ujságokban. A hónapja jelöltek különben javakorbeli, sőt ifju erőtl duzzadó korban vannak,

kik bírják a fokozottabb munkát s többoldalu tevékenységet, ha ugyan a fizikai körülmények megengedik.

A Szemelvényes-biblia pályázat eredménye a most lefolyt E. T. bizottságban dönt el. 3 derék munka közül az 1000 kor. pályadíjat Murányi János előbb somogybálványosi, most péczeli lelkész nyerte el. Gratulálunk! A munkának pedig adjon Isten nagy sikert!

Főgimnázium Nagyszalontán. A nagyszalontai községi képviselő-testület, a ref. egyház és a kultuszminiszterium között kilátásban van a megegyezés arra nézve, hogy a nagyszalontai gimnázium államsegéllyel főgimnáziummá fejlesztessék.

A debreczeni református főgimnázium beruházási államsegélye. A kultuszminiszterium márcz. 9-én 13157. sz. alatt költ. rendeletével a debreczeni ref. főgimnázium részére 59.000 korona beruházási államsegélyt engedélyezett. Ezt az összeget az egyházkerületi és főiskolai főgondnok úr f. é. márcz. 24-én a debreczeni kir. adóhivatal pénztárából fel is vette és a Debreczeni Alföldi Takarékpénztárba a főgimnázium részére nyitott építkezési folyó számlán elhelyezte. Most a konvent elnökségének a főgimnázium igazgatóságához intézett leirata szerint a vallás- és közoktatásügyi miniszterium f. é. márcz. 29-én 27912. sz. a. ugyanarra a célra ismét 7000 koronát utalványozott, azzal a megjegyzéssel, hogy a jelen törlesztés után még igényelhető beruházási államsegély 234.000 koronára száll alá. (Dr. Pr. L.)

Dr. Antal Géza pápai theol. tanár, a kit a konvent Amerikába szakadt magyar református véreink egyházi ügyeinek tanulmányozása s az amerikai magyar református egyházak egyesítése s a hazai reform. egyház egyetemével szoros kapcsolatba hozása céljából küldött ki, mint az Amerikai Magyar Reformátusok Lapja f. évi márcz. 29-iki száma írja, befejezte működését s április 7-én haza indul. Ugy az ő, valamint a gr. Dégenfeld József tiszántúli főgondnok előbbi látogatása nem vezetett az óhajtott eredményre, mert a mint a fennebb említett lap megelőző száma írja, a nem csatlakozott összes magyar református egyházak most is amellett szavaztak, hogy megmaradnak a mostani kötelékben. Ám azért dr. Antal Géza útja még sem volt eredménytelen, mert az ő jelentése alapján alkalmunk lesz bepillantani amerikai magyar véreink egyházi életébe, másfelől — az említett lap szerint — Antal Géza eszélyes körülmékönt eljárásával kiegyenlítette azokat az ellentéteket, a melyek válaszfalakat emeltek az amerikai magyar reformátusok között.

Egy jótékony uri nő. Debreczenben a mult héten halt el özv. Kacsokovics Ivánné ref. vallású, uri nő, aki hosszabb ideig alelnöke volt az itteni nőegyletnek. Temetése e hó 5-én óriási részvét mellett történt. Az elhunyt uri nő végrendeletét e hó 6-án bontották fel. 400.000 koronát kitevő vagyonát jótékony célra hagyta. A debreczeni jótékony nőegylet és a város öröklék a nagy vagyont. A piac-utczai 160.000 korona értékű házat a nőegyletre hagyta, vagyonának többi részét, villáját, szőlőjét, földjeit Debreczen városára azzal a kikötéssel, hogy a jövedelemből arra érdemes embereknek bronz szobrot emeltessen a város. Ékszerait házvezetőnője örökölte, rokonainak csak a butorokat hagyományozta. Van a végrendeletnek egy különös rendelkezése is. Ugyanis meghagyta a nőegyletnek, hogy azt a szobát, mely az édesapja legkedvesebb tartózkodási helye volt, zárják el, pecsételjék le és csak 20 év mulva nyissák fel és akkor a szobában lévő összes butorokat égessék el.

Nagypénteki Református Társaság. Azon szerencsétlenség és nagy veszteség, amely Löw S. ékszerész urat — üzletének kirablása által — érte, a Nagyp. Ref. Társaságnak tényleges kárt nem okozott. A 10.000 kor. értékű főnyerményért — amely betörés esetére biztosítva volt — Löw S. úr szavattal s ha az ékszer meg nem kerül, úgy Löw úr egész útját, amely formára, kivitelre és értékre nézve a régivel teljesen egyenlő lesz, bocsájtja a társaságnak rendelkezésére. Kérjük tehát sorsjegyeink t. birtokosait és a még vásárolni szándékozókat, hogy legyenek minden aggodalom nélkül. *Az Elnökség.*

Egyházkerületi közgyűlések. Ugy a tiszántúli, mint a tiszántúli egyházkerület f. évi május 15-én tartja idei közgyűlését.

Sokan érezzük a szükségét egy bibliai szótárnak, a mennyiben a Maklári-féle Egyezményes bibliai

szótár példányai, a mely egynemely hiányossága mellett is jó szolgálatokat tett, annyira elfogytak, hogy csak egy-egy papi hagyatékban juthatni hozzájuk. A kik szükségét érzik egy ilyen kimerítő szótárnak, azoknak ajánljuk a következő német munkát: *Biblische Hand-koncordanz, oder alphabetisches Wortregister der Heiligen Schrift. II. Auflage.* Bremen. Verlag des Tractathauses. Ára 4 Márka 50 fillér.

Norvégia. A legújabb miniszterválság, amely a közoktatásügyi miniszternek, Knudsen lelkésznek lemondásával végződött, mutatja, mily szoros viszonyban áll ebben az országban a politika és a vallás. Ha a lapoknak hinni lehet, ez a miniszter Ordning tanárnak a christianiai egyetem rendszeres theol. tanszékére való kinevezése miatt bukott meg. A túlzó lutheránusok tiltakoztak Dr. Ordning jelöltetése ellen a gyermekkeresztesítésre vonatkozó saját-szerű nézetei miatt; ő ugyanis azt tanítja, hogy a keresztesítésre tartott gyermek hite latens, ellenfelei pedig azt állítják, hogy e hit implicita. Miután megegyezni nem sikerült s a miniszternek az a javaslata sem talált kedvező fogadtatásra, hogy Ordning más tanszékre neveztesse ki, — Knudsen kénytelen volt beadni lemondását. (S. R. L.)

Hálás köszönet. Régotha hön sovárgott szent czélu igyekezetünk, hogy templomunkat és papi telkünket immár bekerítve láthassuk, immár Isten s a nemeslelkű, hitbuzgó patronusok önzetlen, istenes szeretete folytán valósuland! Ugyanis római szentbirodalmi br. Blomberg Lajos ur ő méltósága e célra 50 koronát, nagys. Meiszner József nagybérlo ur 160 koronát kegyeskedtek adományozni. Szegény egyházam csak a hála — öket megáldani kívánó — fohászaival felelhet ezen nemeslelkű uraknak egyházunk iránt tanusított, mély vallásosságról tanuszkodó szeretetükért! „A jókedvű adakozót szereti az Isten!” (II. Kor. IX. 7.) Monó, 1906. ápril 12. Székely Árpád, ref. pap.

GYÁSZROVAT.

Bachát Dániel püspök halála. A testvér ágostai evangélikus egyházat nagy veszteség érte: husvét szombatján váratlan, hirtelen elhunyt a bányai ev. egyházkerület püspöke, *Bachát Dániel.* A 66 éves Bachátot tavaly, október 4-én ültette a közbizalom a Sárkány Sámuel lemondásával megüresedett bányakerületi püspöki székre. Kiváló theologus és jeles szónok volt; nagy érdemet szerzett a kiválóbb magyar költők és írók tót nyelvre fordításával, a mely szolgálataiért a Kisfaludy Társaság tagjai sorába iktatta, Temetése ünnep második napján ment végbe Budapesten nagy részvét mellett.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1661—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi ref. egyházi hatósághoz.

Tudomásul vétel végett közöljük összes ref. egyházhatóságainkkal, hogy a folyó évi márcz. hó 7—8. napjain tartott rendkívüli egyházkerületi közgyűlésünk az egyházkerületi birtokok eladásánál a módoszatok jogi oldalát illetőleg követendő eljárás ügyében 26. jkvi szám alatt a következő határozatot hozta:

„Az egyházkerületi tulajdont, avagy az egyházkerület kezelése alatt álló alapok tulajdonát képező ingatlanok általában szükségessé váló és teljesen indokoltnak mutatkozó változások felett az intézkedési jog, felelősség mellett, az egyházkerület ig.-tanácsát illeti, az egyházkerületi közgyűlésnek való bejelentési kötelezettség mellett. A felelősség érvényesíthetése céljából azonban megállapítatik, hogy az ilyen határozatok az ig.-tanács ülésében névszerinti szavazással hozandók s csakis a tanács jelenlevő tagjainak $\frac{2}{3}$ rész szavazatával mondhatók ki, míg ellenkező esetben az ügy az egyházkerületi közgyűlés döntése alá terjesztendő.”

Kolozsvárt, 1906. április 9-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 1660—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszt. Esperes urhoz és az egyházközségek Presbiteriumaihoz a központban kezelt tőkék kiadása tárgyában.

A főtiszteletű és méltóságos egyházkerületi közgyűlés folyó évi márczius hó 8-án tartott közgyűlésében 25. jkvi sz. a. kelt határozatával felhatalmazta ig.-tanácsunkat, hogy „a menngiben az esetleges alapítók intézkedései megengedők és az egyházkerületi pénztár készletei lehetővé teszik, az egyházközségeknek esetenként beadandó kérelmére, kellő jelzálogi biztosíték kimutatása mellett, központban kezelt tőkéiket, azoknak, kebli kezelés alá kiadhassa“.

Ezen határozatról az elől czimzett Esperes urakat és presbiteriumokat a midőn tudomásvétel végett értesítjük, egyuttal arról is tudatjuk, hogy egyházkerületünk pénztári készlete ez idők szerint a központi tőkék kifizetését nem teszi lehetővé s épen ezért *újabb értesítés vételéig a kiadás iránti kérések nem terjesztendők*, s illetve nem intézendők hozzánk.

Kolozsivárt, 1906. április hó 11-én.

Bartók,
elnök.Maksay János,
számvevő.

Sz. 1658—1906.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A folyó évi egyházkerületi közgyűlés 23. szám alatt hozott határozatával a kollégiumi rendszabályok 64. és 107. §-ait kiegészítette, ezt a határozatot azzal hozzuk a méltóságos t. kollégiumi Előljáróságok tudomására, hogy a pótlást az 1906/7. iskolai év elejétől alkalmazni méltóztassanak.

A jelzett közgyűlési határozat a következő:

„Pótlás a 64. §-hoz:

„Ha a tandíjfizetés határideje a karácsonyi szünet előtt lejárt, az a tanuló, a ki hátraléktartozását a januáriusi szorgalom időszak első napjáig sem törleszti le, ezen a napon kezdve az intézethől kilépettnek tekintetik: erről az igazgatóság egyidejűleg értesíti a tanuló szülőjét, vagy gyámját. Epen így kilépettnek tekintetik a husvét vagy pünköst utáni szorgalomidőszak első napjától kezdve az a tanuló, a ki az ünnep előtt lejárt díjfizetési határnapon túl hátralékban maradt s hátralékát még a szünet végéig sem törlesztette le. Az internatusi és konvikтусi dijhátralékokért a tanuló hasonlóképen fosztatik meg a megfelelő élvezményekről, de ha szorosan vett tandíjhátraléka nincsen, az iskolának tagja maradhat“; a 107. §. pedig ezzel pótolatik: „A bizonyítvány méltánytalanul vélt visszatartása miatt a kiskorú tanulóknak szülője, vagy gyámja az intézet igazgatósága utján az ig.-tanácshoz folyamodhatik fel.“

Kolozsivárt, 1906. április 10.

Dr. Bartók György,
elnök.Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

1609—1906. sz.

KÖRLEVÉL

a fő- és középiskolák méltóságos t. Előljáróságainak.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur mult évi 97249. sz. alatt a *tanulók gyalogos kirándulásai* alkalomával felmerülhető visszaélések tárgyában rendeletet intézett a tankerületi főigazgatóságokhoz, a melynek tartalma hasznos tájékoztatást nyujthat theológiánk, tanítóképző intézetünk s főgimnáziumaink igazgatóinak. Felkérjük tehát a méltóságos t. Előljáróságokat, hogy az alább közölt miniszteri rendeletről tudomást venni s azt az igazgatókkal, tájékozódásul közölni méltóztassanak.

„Komárom szab. kir. város közigazgatási bizottsága arról értesített engem, hogy a legközelebb lefolyt nagy szünetidőben ismételtelen jelentkeztek a nevezett város hatóságánál magukat középiskolai vagy más tanulóknak valló oly ifjak, kik ismeretszerző és tapasztalatgyűjtő gyalogos utazásuk közben pénz dolgábar megszorultak és a város pénztárából rögtöni utazási segélyt kértek és kaptak.

Mivel az ilyen kéregetés homályt vet az illető iskola nevelési eredményére s rossz hirbe hozza a hazai tanuló ifjuságot és mivel ilyenképen a magában véve üdvös és a tanulók szellemi fejlődésére nézve nagyon is hasznos tanulmányi utazások és gyaloglások az erre könnyelműen vállalkozóknak megdölgötatlansága folytán közönséges csavargássá fajulhat: felhivom a főigazgatóságot, miszerint a tankerületéhez tartozó összes középiskolák igazgatóit a most jelzett visszasságra figyelmeztesse és egyben utasítsa, hogy a tanuló ifjuság erkölcsi önértetére hatva, a vezető-sükre és nevelésükre bizott tanuló a koldulás természetesenél bíró kéregetésektől és az előre jól megdölgöt utiterv és pénz nélkül való gyalogutazásoktól eltúttassanak.

Magától értetődik, hogy az egyes intézetek által eddig is támogatott és szokásban volt kiküldetésekre (supplikánsok) a fenti rendelkezés nem vonatkozik.

Figyelmeztesse továbbá a főigazgatóság az igazgatókat még arra is, hogy ajánló levelet csakis oly tanulóknak adjanak, kik teljesen komoly ifjaknak bizonyultak és akikről joggal feltehető, hogy intézetükre szégyent hozni nem fognak.“

Kolozsivárt, 1906. április 7.

Dr. Bartók,
elnök.Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. ad. 1623—1906.

ÉRTESETÉS

a káplántartási kongrua kiutalása tárgyában.

Az egyetemes konvent kongrua-bizottsága az 1906. év I. negyedére esedékes *káplántartási kongruát* az alábbi igényjogosultak részére folyósította:

Péchy Árpád brassói lelkésznek 125 korona, Cseresznyés Ödön balászfalvi l. 125, Sükösd Ferencz székykocsárdi l. 125, Vas Ferencz magyarsülye—herepei l. 125, Kemény István varsolczi l. 125, Kovács Ferencz tasnádszántói l. 125, Szabó Lajos kólkóatalini l. 125, Veres Márton felóri l. 125, Kövendi Kálmán magyarnagyfülpösi l. 122.50, Soltész Sámuel cserefalvi l. 20.55, Kádár Dénes nagygalambfalvi l. 125, Csiszér Zsigmond parajdi l. 125, Mihálc Ákos magyarvalkói l. 125, Sebestyén Ferencz magyarfenesi l. 125, Agoston György magyargyőróvárhelyi l. 125, Gáspár Sámuel magyarszováti l. 125, Kónya János volt vistai lelk. özvegyének 125, Biró Károly volt mocsolylai lelk. özvegyének 125, Gáspár János volt perecseni lelkész özvegyének 125 korona.

Miről tudomásul vétel végett azzal értesítjük az érdekeltekt esperes és lelkész aait, hogy az igényjogosultak részére folyósított összegek esperesi uton leendő kifizetése iránt intézkedtünk.

Kolozsivárt, 1906. április 9-én.

Dr. Bartók,
elnök.Kádár János,
titkár.

FELHIVÁS

az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Közelebből a tiszt. lelkészi hivatalokhoz érkezett, vagy érkezendő nyugtákat egyházmegyei értekezletünk igazgatóválasztmánya legközelebbi ülésének határozata folytán, oly czélból küldöttem meg, hogy azok ellenében, a kitüntetett értekezleti tagdíj hátralékokat tiszt. Lelkész aai. kitől-kitől átvenni, s az így begyűlt összeget f. évi május hó végéig hozzám küldeni sziveskedjenek, esetleg a visszautasítás okát is jelezve.

A netalán visszautasított nyugták, az elszámolhatás végett, visszaküldendők lesznek.

A mely egyházközségek részéről az új, 1904—1910-ig terjedő ciklusra vonatkozó ért. taggyűjtő-ívek még nem küldettek be, azokra vonatkozólag tiszt. lelkész társaim sürgős intézkedését kérem. (Lásd az egyh. ker. ért. 1903. július 1-én, Tordán tartott közgyűlési jkv. 2-ik p.)

Óczfalva, 1906. április hó 10-én.

Kállai Ferencz,
egyh. m. ért. pénztáros.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Pap-képviselők.

Minálunk Erdélyben eleddig — legalább az én tudomásomra — a közélet munkásainak ilyen kombinációja hiányzott. Egyáltalában nem emlékszünk, hogy itt pap országgyűlési képviselővé választatott volna sem a róm. kath., sem görög katolikus avagy keleti, sem a három prot. egyház papjai közül. Még sikertelen kísérlet is elég ritkán akadt. A mi egyházunkban alig emlékszünk másra, mint a Nagy Péterére Kolozsvárt.

Ennek természetesen közös oka volt; a mit, nem tévedünk, ha abban keressük, hogy régen az országgyűlési képviselőség nem volt hivatal — megélhetést biztosító fizetéssel — hanem olyan megbízás, dignitas, a melyre anyagilag az illetőnek reá kellett fizetnie, ha csak „másként” értékesíteni nem tudta vagy nem akarta. Olyan papok pedig nálunk nem igen akadtak, a kik ily luxust megengedhetek volna maguknak. Aztán meg a régi jó világban azt is tartották, hogy a dolgokhoz az embereknek érteniök is kell, hogy jól végzhessék. Rendesen tehát megbízást sem adtak olyanoknak s a megbízást is nemcsak hogy nem keresték, de el sem is fogadták volna az olyanok, a kik nem értettek a dologhoz. A képviselőséghez pedig status-férfiti minőségűt kívántak.

Az újabb időben ezek tekintetében nagy változás következett be. Az országgyűlési képviselőség nemcsak elég jól fizetett időhöz kötött hivattalá lett, hanem még felül is emeltetett minden külső vagy belső kvalifikáczió is; csupán egy kívántatván meg hozzá: a szavazó polgárok többségének bizalma, vagy legalább votuma.

Ily körülmények közt újabb időben a képviselőjelöltek száma nagyon megsaporodott s el kell ismernünk, hogy köztük érdem és rátermettség dolgában is nem utolsó helyen állanak a lelkészek, a kik mégis egyetemes műveltségük következtében joggal igényelnek

szót olyan gyülekezetben, hol az emberi és polgári élet minden viszonyát érdeklő intézkedésekről határoznak.

Mégis, bármennyire elismerjük, hogy egy, műveltség dolgában a kor színvonalán álló lelkész egyénileg az országgyűlési képviselőségre joggal aspirálhat: az egyház és az illetőnek hivatali állása szempontjából joggal tehető kérdésbe, hogy a vele járó előnyök és hátrányok miként viszonylanak egymáshoz? Hogy áll az egyházra, a gyülekezetre s az illető papra nézve a nyereség-veszteség számlája?

Azt talán felesleges bizonyítgatnunk, hogy nem az anyagiakra gondolunk. Ily kérdésekben az anyagiak igen alárendelt szerepet kell hogy játszdjanak. Itt csak a nagy szellemi és erkölcsi érdekekről lehet szó.

Nos, mi előnnyel jár az egyházra s általa képviselt érdekekre nézve, ha egy pap egyszerűs mind orsz. képviselő is?!

Nem lehet tagadni, hogy a vallások, sőt a felekezetek is alapelveikben egy-egy külön világ- és életnézetnek képviselői, a melyek érvényesülni kívánnak az állami élet körében és vezetésében is. Bizonyos, hogy ezeket rendszeresebben, mélyreható jelentőségükben — legalább nálunk — alig ismeri más jobban, mint épen a pap, ha a tudományos képzettségnek kellő magaslátán tudta magát megtartani. Ennek felszólalójának lenni és pedig nemcsak nagyjában és elvi alakban, de a kérdések gyakorlati megoldásánál is, alapos és részletes tanulmányok alapján: ez az, a mit én a pap-képviselők működésében igazán értékesnek látok s a mihez képest elenyésző csekélységnek kell mondanunk azt, mit némelyek legtöbbször tartanak, hogy t. i. az illetők egyházuk és társaik anyagi érdekeit s érvényesülését munkálhatják. Nem egyszer halljuk említett, hogy a képviselő papok öregbitik a megrongált papi tekintélyt is. Ez argumenciára én mindig csak szomorú mosollyal tudtam felelni. Ime, a mi ellen oly nagy hanggal tudunk deklamálni a kathedrákból, hogy

az ember értékét nem rang, hatalom, gazdagság, befolyás, hanem munkájának közhasznosága és hűséges volta szabja meg: mennyire másként ítélünk arról magunk! Holott merem állítani, hogy sehol sem áll inkább, mint itt az Aesopusi „ignotos fallit, notis est derisui“. Csak azok ártanak igazán a papi tekintélynek, kikről a hozzáértők azt állapítják meg, hogy ime, megint egy „stréber pap“, ki gyakorlati életével meghazudtolja papi elméleteit. A mily nagy elismerést szerezhet az egész testületnek a képviselői téren is feladatai magaslatán álló pap: oly nagyot árthat az egésznek, ki alatta marad a kívánalomnak.

De tekintsünk el az illető személyes képviselői működésétől s lássuk, hogy miként áll gyülekezete vallás-erkölcsi érdekéhez viszonyítva. E téren merem mondani, hogy a mérleg határozottan a veszteség oldalára billen. Vallásának és egyetemes egyháza érdekeinek szolgálhat javára képviselősege; de gyülekezetének — soha. Eltekintek attól az esettől, a mikor a lelkész talán saját községének is képviselője s a mikor ennél fogva rendszerint gyülekezete tagjai egy részével is politikai ellentétbe jut, a mi — fájdalom — más téren is szokta éreztetni hatását. Eltekintek a jelöltség idején való kortesútaktól, azokkal járó kellemetlenségektől, inzultusoktól, a melyektől bizony az ellenfél a papi palástot sem kiméli s azoktól a hivatali kötelességek szükségyszerű elhanyagolásától, melyek ez időre esnek, hisz' ezek ugyanis rövid ideig tartanak. De mi lesz akkor, ha a jelöltből szerencsés választott lesz?!

Véleményem szerint itt kezdődik az igazi nehézség, hogy ne takargassam — kötelesség összeütközés. Mert ugy-e a képviselőnek Budapesten kell laknia az állandó tartózkodás miatt; a papnak pedig az Egyh. Törvények rendelik, hogy egyházközségében lakjon és maradjon s személyesen teljesítse a papi kötelességeket: az igehirdetésen túl, a vallás tanítást, az alkalmi papi funkciókat és pásztorációt? Hogy tesz mind ennek eleget?! Ugy-e, hogy mindkét feladatának *személyesen és becsületesen* nem tud eleget tenni: ez fizikai lehetetlenség.

Nos most mi lesz? Vagy az, hogy elhanyagolja képviselői kötelességeit, melyekkel elvégre sok tanulmány stb. jár s akkor azon nyereséget sem tudja megszerezni, mit az egyetemes vallási érdeknek szerezhetne; vagy az, hogy papi teendőit kell másra bízni, árendába adnia. Persze itt van kisegítőül a káplán-rendszer. Tegyük fel, hogy gyülekezete bele egyezik, hogy magát káplánnal helyettesítse? De kell ehhez még a főhatóság beleegyezése is, a melynek sokszor oly érdekeket kell megvédenie, a melyeket a gyülekezet vagy észre sem vesz, vagy védeni sem akar? S mi lesz, ha a főhatóság nem egyezhetik bele, vagy ha nem adhat helyettesítő káplánt?

De tegyük, hogy ez mind rendbehozható. Itt jönnek az igazi erkölcsi veszteségek. A gyülekezet papja távol a gyülekezettől, melynek tagjaival nem tudja fenntartani a mindennapi érintkezésből növekvő lelki közösséget. Egy-máséi jogszerint, de nem lelkileg. Pedig most már mindinkább arra felé haladunk, hogy a hivatalosságon túl lelki közösség kell a pap és hívei közt. Ennek pedig nem előnyére, de hátrányára van a képviselőség.

Summa summarum: papnak és képviselőnek is lenni egyszerre s mind a kettőnek egy paphoz illő lelkiismeretességgel eleget tenni: nem lehet.

Ha azonban oly egyetemes érdekek tennek szükségessé valakire nézve, hogy képviselő legyen, a melyek nagyon is közérdekűek: akkor papnak, gyülekezetnek és főhatóságnak együtt kellene megállapítaniok azt a szerföltött komplikált módozatot, mely mellett az illető pap képviselőséget vállalhasson. De egyszerűen úgy, hogy az illető káplánt fogad maga helyett: nem szabad a kérdést az egyházi érdekek hátrányára oldani meg.

Vallás és Élet.

A vallásos nevelés.

Nemcsak a természeti, de a szellemi élet is örökkelvő törvényeket követ és fejlődik. A vallás sem képez kivételt, sőt ha a természeti állapotban élő népek vallását, vagy ha a vallások ősalakját a Názárethi próféta vallásával összemérjük, csodálattal fogjuk szemlélni azt a végtelen távolságot, a mely amazokat ettől elválasztja. A teremtő Isten az ő kegyelmének ajándékait különböző mértékkel osztja ki az emberek között; az egyes emberek vallása is épen ezért nagyon különböző. De a kegyelem ajándékaival sáfárkodni tartozunk. Ha ezt nem tesszük, a kegyelemből is kiesünk. Mert a kinek van, annak adatik; a kinek nincs, a mije van, az is elvétetik. A nekünk adott erőket és tehetségeket ki kell fejtenünk, mert csak ez által lesznek azok valódi kincseink.

A *vallás-erkölcsi* élet fejlődésének eszköze: *a tanítás és a példaadás*. A tanító tudása, beszédei, eszméi és gondolatai, mind megannyi élő hatalmak, melyek mély nyomokat hagynak a lélekben, de a tanítónak főleg *élete, példás jelleme és egész egyénisége* épen olyan nélkülözhetetlen a vallás-erkölcsi nevelésben, mint a tiszta levegő és a mindennapi kenyér. Jézus méltán mondhatja: „*En vagyok ama mennyi kenyér és a ki ebből eszik, az meg nem éhezik.*“ Halálát is nem ok nélkül hasonlította a kenyérhez, mert e halálban dicsőült meg az ő lelkének megváltozó szerelme és ennek a szeretetnek bizonyossága az ő saját élete. A vallás az Istennek benső bizonyágtétele a szivekben. És ha ez a bizonyágtétel kifejezést, életteljes megnyilatkozást nyer a gondolatokban és a beszédekben, ha testet ölt saját életünkben, jellemünk tisztaságában, cselekedetünk nemességében, példaadásunkban, az ilyen tanítás, az ilyen példány-szerű élet áldásos hatását soha sem fogja eltéveszteni; egy magasabb élet lényével sugárolja körül saját lelki világunkat, vágyat és erőt nyerünk, hogy a mi igaz, a mi jó és a mi tökéletes, azt saját tevékenységünk által megvalósítsuk a földi életben is.

A társadalomnak, a családnak, és az államnak nem lehet tehát a szellemi élet szempontjából maga-

sabb rangú feladata, melyet betölteni kötelessége, mint megragadni minden eszközt, a mellyel ezt a célzt elérheti. Ha az erkölcsi a vallásból táplálkozik; ha a szociális élet fejlődésének irányát a vallás szabja meg; ha a kultúra egészséges fejlődését a vallás ereje és tisztasága biztosítja, akkor az állam nem lehet közömbös az iránt, hogy az embereknek milyen a vallása, átalan van-e vagy nincsen vallás; hívők-e vagy hitetlenek, babona avagy rajongás foglalta-e el lelkükben a hitnek helyét; milyen a hit, a mely őket az élet útján vezeti; buta vak hit-e, a mely külső tekintélyeknek hódol és azokat mindenben követi vagy pedig egy magasabb benső életelv, a mely egész szellemvilágát áthatja és a mely Istennek saját szívében lakozó szentlelkén kívül semmi más tekintélyt nem ismer és az előtt meg nem hódol. A vallásos nevelés, az erkölcsi jellemképzés: így az egyes embernek, mint az államnak legfőbb érdeke.

A vallás erkölcsi nevelést már a családi életben meg kell kezdeni és megszakítani tulajdonképpen a földi élet egyetlen pontján sem szabad. Midőn az édes anya gyűgyögő gyermeke kezét összetéve imádkozni tanítja: egy nagy és szent kötelességet teljesít. Ha az édes apa a család tagjai, mindenek fölött gyermekei előtt életének tisztaságával, jellemének feddhetetlenségével tündököl, ha örökdi és harcot viv, hogy a gonosznak szelleme, a hazugság és a csalás daemonjai, a testi vágyak, a nemtelen szenvedélyek ördögei meg ne közelítsék és hatalmukba ne kerítsék gyermekei ártatlan lelkét; ha saját életében és tetteiben a vallás és erkölcs örökkévaló erejét tárja gyermekei elé és az isteni törvények parancsait ismerteti meg: sokkal nagyobb és drágább kincsekkel ajándékozta meg őket, mintha a mulandó földi jóknak egész halmazát hagyta volna örökül; nagyobb szolgálatot tett a nemzetnek, mint azok, kik kezükben tartván a hatalmat, midőn a nemzetet nagy célok felé vezetik, egyszersmind saját dicsőségüket is keresik és saját hatalmuk érdekeiért is küzdenek.

A társadalom erkölcsi életének alapja a család. A mi az emberi életben nemes és jó: mind annak a szülői szeretet melegágyában kell csirát verni, hogy aztán a társadalmi élet szabad levegőjében életerős hajtássá fejlődjék, virágot fakasszon, gyümölcsöt teremjen. A mit azonban a család elvégzett, azt tovább kell folytatni az iskolának. A szülők helyébe a tanító lép. Az iskolának nem szabad megelégedni csupán az értelmi erő képzésével; az iskola nemcsak ismereteket közöl és ha mégis csupán ennyit tesz: rossz uton jár és feladatának nem tesz eleget. Az iskola első rangú feladata nem az ismerelközlés, hanem a jellemképzés, nem az értelmi igaznak, hanem az erkölcsi jónak megismertetése és megkedveltetése s nem az értelmi képzés, hanem az erkölcsi nevelés. Az erkölcsinek a valláson kívül nem lévén más szilárd alapja: az iskolában a vallás erkölcsi nevelésnél, a jellemképzésnél kiváló figyelmet kell fordítani, nagy súlyt kell helyezni a vallásos nevelésre. A tanítónak minden tudásával, összes erőinek felhasználásával, úgy tanításával, mint példaadásával oda kell hatni, hogy a tanítvány, midőn elhagyja az iskola falait, vigyen magával az élet nagy iskolájába, mely a tanító bevezetett munkáját tovább folytatja, megszilárdult vallásos hitet, erkölcsi meggyőződést, jellemet, karaktert, mert ezek a nemzeti életnek regeneráló és konzerváló erőforrásai.

Nem elég csak annyival megelégedni, hogy a vallás erkölcsi nevelést arra hivatott és arra termelt egyének végezzék. A többi tárgyak tanításával megbízott tanítók és tanárok egyikének sem szabad feledni, hogy az ember nemcsak kenyérből él: törtériből, földrajzból, fizikából, filozófiából, szóval az értelmi képzést elősegítő tudományokból; de szüksége van mindenek felett a lélek ama szellemi táplálékára

is, a mely erkölcsi jót és tökéletest tárja fel és a melyet vallásnak nevezünk.

A vallásnak egy magasabb élet lényévei kell behinteni azokat a régiókat is, a melyek az ismeret-szerzésnek szorosabb értelemben vett mezőit alkotják. Mert a nevelés csak akkor éri célját, midőn az értelem megvilágosodott, az érzelmek megtisztultak és az akarat megnemesedett. Ezeken fordul meg a lelkek harmoniája, a szellemi összhang. A szociális élet békéjét pedig egyedül ez a szellemi összhang biztosíthatja.

(Folyt. köv.)

Ref. gimnáziumaink egy évi kormányzata.

Az Egyetemes Tanügyi Bizottság gimnáziumügyi szakelődője az öt egyházkerület 1905. évi jegyzőkönyvei alapján a következő előterjesztést tette ref. gimnáziumaink egyházkerületi kormányzatának egy évi jelenségeiről, folyásáról.

I. A tiszántúli egyházkerület májusban és októberben tartott közgyűlést. A közgyűlések rendszerint külön foglalkoznak az egyházkerület debreczeni sajtá, s külön a más fentartók gimnáziumával. Némely közgyűlési tárgyalások azonban a kerület valamennyi gimnáziumát egyaránt érdeklik.

Ilyen az az óvó határozat a tanároknak évközben történhető állomás-változtatása ellen, mellyel a Konv. 1905. jun. jk. 47. sz.) Ilyen a gimnáziumi felügyelő hivatalos jelentése, általánosságban a tiz gimnázium állapotáról. E szerint a hajduböszörményi gimnázium is már nyolcz osztályúvá lett. A gimnáziumi tanulók létszáma, egyházkerületi főösszegében, 3.5%-al emelkedett, a ref. vallású tanulók száma azonban 1%-al apadott. Hódmezővásárhelyen állandóan feltűnő az igazolt óramulasztások nagy száma, melyet a betegség eseteinek száma nem magyaráz. A tanulmányi eredmények is legkedvezőtlenebbek Hódmezővásárhelyen. A fegyelmi esetek és igazolatlan óramulasztások száma általában kevesbedett. A rendes tanárok száma, a tanszékek végleges betöltése folytán, az egyházkerületben 6-tal növekedett. A tanításhoz szükséges folszerelések örvendetenesen gyarapodtak. A segélyezési ügy is jól fejlődik: három internátusban már együttvéve 190 tanuló volt. A tiz gimnáziumnak vagyoni állapota egy év óta együttvéve 37.000 K-nyi gyarapodást mutat.

Egy határozat a VII. osztályok számára dr. Erdős Józseftől, a VIII. osztályok számára Balogh Ferencztől vallástani új tankönyvek kiadása iránt rendelkezik, a mely rendelkezés később teljesített is.

Az egyházkerületi középiskolai tanügyi bizottságba a közgyűlés maga részéről a 12 tagot megválasztotta.

Külön a debreczeni főgimnáziumot illető főbb határozatok a következők:

Megválasztották a tanárválasztó küldöttség tagjait.

Tudomásul vették, illetőleg jóváhagyták a főgimn. igazgatónak jelentését az iskolai év eltelt részének adatairól, s javaslatait az új isk. évi tárgyfelosztás és tankönyvváltoztatások iránt.

A főgimnázium új épületének kérdése, a külön telek megszerzése, építetű bizottság kiküldése ismétlen foglalkoztatta a közgyűléseket.

A gimn. felügyelő birálatos jelentést tett a főgimnáziumban végzett hivatalos látogatásáról; főleg az anyakönyvtárnak a klasszikai filológiai szakban mutatkozó hézagosságáról tett észrevétele fontos s követelt megfelelő határozathozatalt. Birálatos jelentést tett a VIII. o. évszázó vizsgálatáról s jelentést tett a miniszteri megbízottnak a debreczeni főgimnáziumban teljesített látogatásáról.

Egy jk. határozat „a kollégiumi ifjúság körében

elharapódzott iskolai ünnepélyek korlátozása" iránt intézkedik.

A debreczeni kivül a többi gimnáziumokat illető nevezetesebb közgyűlési tárgyak a következők voltak:

Tankönyvváltoztatások tervezetének és tankönyvek ideiglenesen történt engedélyezésének jóváhagyása.

A békési és hajduböszörményi gimn. VII. és VIII. osztályok miniszterileg elismert nyilvánossági jogának tudomásul vétele.

Jelentés az államsegélyek legutóbb folyósított összegeiről.

Új tanerők alkalmazásának egyenkint tudomásul vétele, illetőleg megerősítések.

A gimnáziumi felügyelő bírálatos jelentése a hivatalos látogatása alkalmával tett tapasztalatairól, a melyek az intézeteknek (köztük a debreczeni felsőbb leányiskolának) külső és belső viszonyaira, oktatási és nevelési állapotaira gondos részletességgel kiterjeszkednek. A közgyűlésnek komolyabb rendelkezést a békési főgimnázium állapotainak javítására kellett tennie és a békési igazgatótanács felfolyamodását indokoltan elutasítania.

Az egyházkerületi gimn. felügyelő jelentése az állami felügyeletet teljesített miniszteri megbízottak észrevételeiről s a hozzá beküldött bizalmas értekezleti jegyzőkönyvekről tudomásul vétetett.

Az egyházkerületnek két ösztöndíjas tanárnövendéke van az Eötvös-kollégiumban. Előmenetelük jelzése tudomásul vétetett.

A mezőturi tanárkar s a fentartó egyház között a tanári fizetések rendezése iránt felmerült és felebezett vitás kérdésben az egyházkerületi közigazgatási bíróság feloldó és új ítélet hozását elrendelő végzést hozott.

II. Az erdélyi egyházkerületnek májusban volt közgyűlése. A gimnáziumokat rendszeresen a kerületi állandó ig.-tanács kormányozván: ez az eredményekről jelentést tesz a közgyűlésnek.

Az állandó ig.-tanács, mint rendszeren, úgy az 1904. évben is:

ellátta mind a hét intézet költségvetéseit s évi számadásait; az államsegélyekről való elszámolásokat a kormányhoz fölterjesztette;

ideiglenes tanerők alkalmazását, kebli tanártisztviselők (igazgató, gazdasági felügyelő stb.) választását esetről-esetre jóváhagyta;

tanárok mellékfoglalkozását engedélyezte;

az intézetek építkezési és jogi fontosabb ügyeit másodfokulag ellátta;

ellátta a tankönyvváltoztatási, érettségi, magán és javítóvizsgálati, stb. folyóügyeket, a helyi előjáróságoktól jött fellebbezéseket, kérvényeket, tanulók fegyelmi ügyeiben hozott kizáró ítéleteket.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság előkészítő munkálatai s javaslatai alapján tárgyalta az igazgatótanács:

a nagyenyedi, kolozsvári és marosvásárhelyi kollégiumok internátusi és konviktusi szabályzatát;

a zilahi és sepsiszentgyörgyi kollégiumoknál a természetbeli tanári lakás-igények szabályzatát;

tanári tanulmányutak segélyezésének és hasznosításának kérdését;

a vallás- és énektanítási tan- és segédkönyvek bíráltatásának szabályzatát;

a marosvásárhelyi kollégiumnak az egyházkerületi küldöttség által történt megvizsgálásáról szóló jelentést;

a főgimnáziumok állandó tanmeneteit;

a miniszteri megbízottak látogatásai alkalmával tartott bizalmas értekezlete jegyzőkönyveit;

az igazgatók évről-évre jelentéseit, illetőleg a nyomtatott Értesítőket.

Csakis a bizalmas értekezletek jegyzőkönyveinek

s az igazgatói jelentéseknek, illetőleg az Értesítőknél adatain alapul az ig.-tanács tanügyi előadójának az egyházkerületi közgyűlés elébe terjesztett „tanügyi jelentése“ a hét gimnáziumot illetőleg. Ez a jelentés az 1903—4. isk. évi tárgyfelosztásoknak s a tanterv végrehajtásának bírálatán kivül az egyes intézetek egy évi életében felmerült érdekesebb és jellemző mozzanatoknak rövid tárgymutatóját foglalja magában; mellékletét képezi a hét intézet statisztikai adatainak táblázatos kimutatása.

A jelentés a közgyűlés egy e végett kiküldött öt tagu bizottság véleményezése alapján, tudomásul vette.

Ugyanez a közgyűlés életbe léptette a gimnáziumok évről-évre vizsgálatára vonatkozó konventi új szabályzatot.

Választott a közgyűlés a székelyudvarhelyi kollégiumhoz egy fő- s egy algonodnokot, szintugy a nagyenyedihez és a szászvárosihoz is. Választott az utóbbihoz egy rendes tanárt.

Ujra rendezte a közgyűlés a nagyenyedi tanárok fizetését, oly módon, hogy 2600 kor. alapfizetés és természetben való lakás javadalma mellett részökre öt izben 600—600 koronás ötödévi fizetésemelést s így nyugdíjba beszámítandó maximális összegül 5600 kor. fizetést biztosított; de ennek ellenében a tanárok eddigi különböző mellékjavadalmi, tiszteletdíjai, ezek közt az Egyh. Törvény 470. §-ában meghatározott igazgatói tiszteletdíj is megszüntetett.

III. A *dunamelléki* egyházkerületnek májusban rendkívüli, szeptemberben rendes közgyűlése volt. Középiskolai ügyekkel, a maga kialakult rendszere szerint a következőkben foglalkozott:

Tudomásul vette, hogy az országos ref. tanár-egyesület közgyűlésére szóló meghívásnak a püspök megbízásából Petri Elek lelkész ur felelt meg.

A III—IV. és a VII. osztályok használatára vállaltani kézikönyvek írása és kiadása iránt intézkedett az egyházkerület.

A kiskunhalasi tanároknak korpótlékuk megállapítása tárgyában benyújtott fellebbezését közigazgatási bírósághoz utasította a közgyűlés.

Tudomásul vette a honvédelmi kormány leiratát, mely szerint a püspök a pécsi honvéddadapródiskola vallástani leczkéire bemelve, felügyeletet gyakorolhat.

A középiskolai tanügyi bizottság, amint látszik, az évi Értesítő, statisztikai kimutatások és igazgatói zárójelentések alapján rendszeres jelentést terjesztett be az egyházkerülethez tartozó gimnáziumok mindenféle viszonyaira, gondos részletességgel kiterjeszkedve s a másnemű középiskolákba járó református növendékek vallásoktatása ügyét is felölve. A 48 nyomtatott oldalra terjedő összegező jelentés: 1. a tanulmányi ügyekről (tanterv végrehajtása, tanári személyzet, tanulók statisztikája); 2. az iskolák beléletét, szellemét érintő ügyekről (valláserkölcsi, hazafias és testi nevelés, jótékonyosság, ifjúsági egyesületek, tanárok irodalmi és társadalmi tevékenysége); 3. az anyagi ügyekről (fentartási költségek, alapítványok és adományok); 4. a tanári testületben történt személyi változásokról; 5. szabályzatokról (érettségi utasításterv, belrendszabályok, nyugdíjtörvény) s ezek alkalmazásairól, végül 6. az idegen középiskolákban folyt ref. vallástanítás adatairól szól. A közgyűlésnek e jelentés alapján hozott rendelkező határozatai:

A tanárok alkalmazkodjanak szigoruan a tantervhez s a végzett tananyagot az Értesítőben szabatosan részletezzék.

Gyöngön és Kunszentmiklóson a rendes tanárok létszáma a törvénynek megfelelően egészítessék ki.

A nagykörösi igazgató tiszteletdíját törvény szerint egészítsék ki.

A tanárok az ifjúsággal együtt járjanak a templomba.

A két tárgyból való javításért folyamodók ügyét az igazgatók szabályosan intézzék.

Egy ujon alkalmazott rendes tanárt a közgyűlés megerősít; egy igazgató választását s a helyettes tanárok alkalmazását tudomásul veszi.

IV. A *tiszáninneni* egyházkerületnek közgyűlése volt májusban és szeptemberben. Középiskolai tanügyi bizottsága nincsen. Három főgimnáziumának ügyeivel közvetlenül foglalkozott a következőkben.

A három intézet tanárkarait föl hívja közös egyetértéssel állapotjanak meg abban, hogy a javító és pótló érettségi vizsgálatok milyen váltakozással tartassanak a három helyen.

Külön a sárospataki főgimnáziumot érdeklő határozatok:

Egy ösztöndíjas gyakorlótanári helyre, matézisfizikai szakra hirdettek pályázatot, internátusi teljes ellátással és 400 kor. díjjal. A pályázat azonban — jelentik később — meddő maradt.

Egy helyettes tanárt rendes tanáruul véglegesít a közgyűlés. A tornatanárt, aki egyszersmind a helybeli állami képezdénél rendes tornatanár, fizetéseselebsben — indokoltan — nem részesíti.

Az érettségvizsgálati elnök helyettesítéséről s a kormányképviselő kiküldetéséről a jelentéseket tudomásul veszi a közgyűlés.

Az igazgató jelentést tesz a szeptemberi beiratások eredményéről.

A főiskolai új internátusba 7 ifjú között 5 gimnázista vétetett föl. Az internátus szervezeti szabályzata a közgyűlési jegyzőkönyv Függlékéül közöltek.

A miskolczi főgimnáziumot illetőleg, az intézet állapotáról általános jelentést terjeszt elő az igazgató. Érdekes kiemelünk belőle, hogy a VIII. osztállyal megkezdtek a céljövés gyakorlását. A szeptemberi közgyűlésen a beiratásokról s az új felszerelésekről, évkezdő intézkedésekről teszi meg jelentését az igazgató.

A rimaszombati igazgató májusi általános jelentésében egyik főpont a főgimnázium 290 ezer koronába került új épületének használatba vételéről szól. Szeptemberben az új isk. év megkezdésének adatait veszi tudomásul a közgyűlés. Az intézetnek a fenntartási államsegélyről benyújtott számadását a miniszter elfogadta.

Az idegen középiskolákba járó ref. növendékek vallásitanításáról, teljesen megnyugtató adatokkal, Czinke István, mint tanügyi előadó, részletes jelentést tett.

V. A *dunántúli* egyházkerület áprilisi és szeptemberi közgyűlései érdemlegesen csak a pápai főgimnázium ügyeivel, állapotával foglalkoznak; a csurgóival — talán mert ennek nem maga az egyházkerület a fenntartója — egyáltalában nem. A püspöki jelentésből arról a reménykedésről értesülünk, hogy Komáromban is esetleg egy ref. középiskola létesülhet. A közgyűlés e tárgyban a további jelentést elvárja.

Magának a pápai főgimnáziumnak ügyeiről mindkét közgyűlésen első helyen a püspök jelentése szól, aki az érettségvizsgálaton maga elnökölt. Az évről vizsgálatokról szólván, jelzi, hogy ámbár a tanítás menetét évközben két országos képviselőválasztás izgalmai is zavarták, a melyekbe némelyik tanár erősebben ment bele, mint a mennyire az intézet és a tanügy érdekeinek sérelme nélkül megengedhetőnek lehet tartani: az eredmény mégis kielégítő. Egyebek közt azt is jelzi, hogy a tanulóknak a rendkívüli tárgyban való előmenetelét a jótétemények osztásánál jövőre figyelembe fogják venni.

A főgimnázium új Iskolai Törvényeit megerősítette a közgyűlés.

Foglalkoztak a gyakorló tanári díjazások kérdésével, de a határozást elhalasztották.

Bocskainak iskolai ünneplése napjaul 1906. jun. 23-ikát állapította meg az áprilisi közgyűlés.

Egyik érdemes tanár helyettes tanári éveinek korpótlék szempontjából való beszámítását a közgyűlés, már elfoglalt elvi álláspontjához ragaszkodva, mellőzi; a helyett neki, a fizetések végleges rendezéséig, évi 200 kor. személyi pótléket engedélyez.

A főgimn. igazgató, köztartási felügyelő, a főisk. képzőtársulat s a segítő egyesület számadásait, a fölmentés megadásával ellátták.

Az államsegély számadást a miniszter elfogadta. A tanárok nyugdíjigényének emelkedését beszámította.

A tornatanítás állapota a kerületi tornaversenyen való részvételt nem engedi.

A tanári fizetések új rendezése iránti kérelmet a közgyűlés pártolja.

Az alumneumi alapítványok tisztázása s az ókollegiumi épület bérbeadása tárgyában határozatok hoz.

Folyó ügyekképen látja el a közgyűlés a beiratások eredményét, a javító érettségvizsgálatok eredményét, párhuzamos osztályok állítását ideiglenes tanerők alkalmazásával, a tanárkar szakvéleményét az érettségvizsgálati új útastástervezés tárgyában, egy tanárnak szabadságolás iránti, egynek a miniszter által szerződés értelmében leendő kineveztetése iránti kérelmét.

A kerület ugyanezen főgimnáziumáról szóló rendszeres évi jelentést pedig a főiskolai igazgatótanácsnak szeptemberi 46. jk. sz. a tett előterjesztésébe foglalva találjuk, melyet a közgyűlés örvendetes tudomásul vesz, egyszersmind Czike Lajos főisk. egyh. gondnoknak önfeláldozó buzgalmaért hálás köszönetet szavaz.

Hasonló évi jelentést jogosan keresne az érdeklődő a jegyzőkönyvben az egyházkerület hatósága alá tartozó csurgói főgimnázium állapotairól is. Ezt azonban nem találunk.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. ápril 19—21.

Elnökölt br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok; jelen voltak: dr. Bartók György püspök, dr. Vályi Gábor, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, Váró Ferencz, Sándor János, Incze Gerő, dr. Sárkány Lajos igazgatótanácsosok és a hivatalnokok.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván bejelenti, hogy Simó Lajos főgondnok aa. távolmaradását igazolta, a minek tudomásul vétele után a tárgyalások sorrendjét állapította meg.

Első sorban az egyházmegyék folyó évi költségvetései tárgyalattak s illetve ehker. számvevő aa. javaslatához képest jóváhagyattak, nevezetesen: a dési egyházmegyénél mutatkozó hiány az előre nem látott szükségletekre fölvett összeg törlésével megszűnik; görgényi, küüllői és szilágyszolnoki ehmegekben sok hátrálék van az egyházközségeknél, ezek föl hajtandók; orbai ehmege nem vette föl költségvetésébe az ehkerületi rovatokat.

Nagyenyedi kollegiumunknak a gazdasági tisztviselők s kezelő személyzet fizetésének rendezéséről szóló fölterjesztése áttétett a már előzőleg kiküldött bizottsághoz.

Dési bérházak javítási szükségletének elbírálása s a gondnoki teendők ellátásáról való gondoskodás végett ehker. számvevő a helyszínére kiküldetett. A Fülep Péter-alap 1906. évi költségvetése s 1905. évi számadása, az erdővidéki ehm. 1904. évi, görgényi ehm. 1905. évi, valamint a marosbogáti papilak építés és mezőzáhi templom-építésről szóló számadások jóváhagyattak és pedig ez utóbbi azzal a megjegyzéssel, hogy a mezőzáhi körlelkész missziói évi jelentésében a templomépítés befejeztéről egy szót sem szól, holott az ilyen fontos mozzanatok megemlítésre érdemesek.

A Fonciere biztosító-intézet előterjesztésére, felelősségének hangsúlyozása mellett figyelmeztetett a mátsfalvi ehkőzség, hogy tűz elleni biztosítását igen kevés összegre vétette föl.

A kolozsvári bérházakhoz a villanyvilágítás bevezetése engedélyeztetett s a továbbiakkal házgondnok aa. bizatott meg.

A budapesti dobutczai bérháznál leszakadt lépcsők kijávitására vonatkozó terv és költségvetés jóváhagyatott.

A kulturmérnökséggel kötött bérszerződés jóváhagyatott.

Az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek megkeresése a népek a szocziál irányu áramlatok természete s jelentősége felől ref. lelkészeink utján való tájékoztatása tárgyában, kiadatik véleményezés végett a theol. fakultásnak. Vizaknai hiveink 8000 korona összeggel óhajtják egyházi adójukat megváltani, mely tervezet az ig. tanács elfogadta s utasította a hiveket, hogy állítsanak ki ezen összegről egy szabályszerű alapítólevelet s azt mindazok, kik ez összeghez hozzájárultak, írják alá.

A bogdándi templom körülkerítési tervezete engedélyeztetett.

A theol. fakultáson üresedésben levő gyakorlati theologiai tanszék ideiglenesen csak rendkívüli tanárral (docens) fog betölteni és pedig 2400 kor. évi javadalom s természetbeni lakással dotálva, ezen határozatot a fedezet szűkössége, a tanári önképzés és a nyugdíjalap érdeke indokolják, az E. T. pedig megengedi.

Sepsiszentgyörgyi kollegiumunknak a délelőtti lezke-rendszer beszüntetésére vonatkozó határozat végrehajtására a jövő tanév elejéig kért haladék megadatott.

Szászvárosi kollegiumunknál a tanárok bejelentett mellékfoglalkozásai közül a lapszerkesztés és takarékpénztári igazg. tagság nem volt engedélyezhető, miért is annak viselésétől az illetők eltiltattak.

Nagysajói esperes utján Varró Miklós uzdiszentpéteri tanító tájékoztatott, hogy a postamesterségtől őt eltöltő határozat föl nem függeszthető s az ellen csak birtokon kívül élhet esetleg sérelmi panasszal.

Zilahi kollegiumunknak az új helyiség építésénél közreműködötték megjutalmazására vonatkozó határozata, felebbezés folytán megsemmisített.

A betérjesztett iratokból konstatálja az igazgatótanács, hogy a székelyudvarhelyi kollegium előjárósága a sztrájkoló diákok ismert ügyében a fennálló törvények és szabályoknak megfelelően járt el.

A kolozsvári kollegium a min. megbízott látogatása alkalmával tartott bizalmas értekezletről szóló jkvet bemutatván, tudomásul vétetett.

Székelyudvarhelyi kollegiumunk 1905. évi számadása jóváhagyatott, felhivatván az előjáróság figyelme ismételtén is a takarékpénztárba helyezett tőkék számadásba vétele tárgyában kelt 1904. évi rendelkezés pontos végrehajtására.

A marosvásárhelyi kollegium építési tervvázlata áttetett műszaki előadó aához s véleményes jelentése kapcsán fog a közoktatási Miniszter Ur ó Nagyméltóságához fölterjesztetni.

Megállapította volt az ig. tanács, hogy az ismétlő tan-kötelesek vallástanításának nyilvántartására szolgáló haladási naplók vezetését s ellenőrzését kiterjeszti a mindennapi tankötelesek vallástanítására s énektanítására is. A bekért jelentésekből arról győződve meg, hogy ilyen nyomtatvánnyal a legtöbb ehmegey ellátta magát, miért is azok nyomtatását továbbra is hatáskörükben hagyja.

A berkenyesi, pócstelki, szárazajtai, uzdiszentpéteri és dobokai iskolák államosítása engedélyeztetett.

Az olaszteleki énekvezéri állás megfelelő betöltése iránt előterjesztés tétetett a közoktatásügyi Miniszter ur ó Nagyméltóságához.

A jediti egyház részére 10 drb ingyenes énekeskönyv kiadatott.

A nagyenyedi Bethlen-kollegiumnak, az érettségi vizsgálati utasítás életbeléptetése módozatai tárgyában tett felfolyamodása, részben figyelembe vétetett. Az idei érettségi vizsgálatokhoz egyházkerületi megbízottakat küld ki az ig. tanács Nagyenyed, Marosvásárhely, Szászváros és Székelyudvarhelyre.

A kerületi közgyűlésnek Csutak Vilmos sepsiszentgyörgyi tanár megválasztására vonatkozó határozata kiadatik.

Váró Ferenc tanár aa. az 1862. évi enyedi ref. közgyűlés határozatairól egy hű másolatot ad az egyházke-

rületi levéltárnak, melynek tárgyát a kollegiumok s főleg a gondnokok kötelességei képezik.

Sepsiszentgyörgyi kollegium javára Nagy Mózes 50 koronás, a sepsi ehmegey Vén Mihály esperes emlékére 200 koronás alapítványt tettek, köszönettel tudomásul vétetett.

A kollegiumok megvizsgálására kiküldött bizottság egyes tagjainak helyettesítése iránt intézkedés tétetett.

Don Boskó Luther és Kálvin czim alatt a protestantizmust sértő szennyiratot adott ki, mely sérelem orvoslása iránt előterjesztés tétetett az egyetemes Konventhez.

Szabó András kérése Vajda Károlylyal szemben elvállalt kezesség megosztása iránt, nem volt teljesíthető.

A brassói s. lelkészi díjlevél jóváhagyatott.

A nagyborosnyói ehkőzs. pótépitkezésekre tulköltést eszközözvén, erről szóló jelentése indokoltak találtatott.

A gyámintézeti díjak pontos ellenőrzése s a szabályzat revíziója iránt előterjesztés tétetett a Konventhez.

Felenyedi kántortanítói díjlevél jóváhagyatott.

Az agyagfalvi énekvezéri fizetés vitás ügyében az egyházmegyei tanács határozata helyesnek találtatott.

A szilágyosmlyói papilakás elhelyezése tárgyában az egyházmegyei tanács határozata értelmében döntött az ig.-tanács.

Baló Bálintné részére 200 K államsegély szavaztatott meg.

Amaz elnöki intézkedés, melyszerint a kolozsvári ehm. esperes fizetése, a hátralékos ügyek elintézéséig betiltatott, tudomásul vétetett.

Körlevél adatott ki, hogy az évi missziói jelentések adatait esperesek vizsgálják felül s aláírásokkal hitelesítsék.

Simó Lajosné 500 K szeretetházi alapítványa köszönettel elfogadtatott.

Az enyedi ehm. indítványa a szeretetházi járulékoknak minden lelkész terhére egyenlő mértékben való kirovása iránt, közöltetik az ehmegeyékkel véleményezés végett.

A kendilónai és buzai kepeváltás engedélyeztetett.

A koronkai, m.-hidegkuti, m.-bagói, somlyóujlaki, nyárádszentimrei, szásznyiresi n.-enyedi és fogarasi egyházközségek, valamint a kolozsvári kollegium ingatlan vásár szerződése jóváhagyattak.

Közalapi adók állásáról jelentés tétetett a Konventhez.

A tordosi taksás telkek eladása tárgyában beérkezett többrendbeli panasz alapján egy helyszíni közigazgatási vizsgálat megtartása látszik szükségesnek s e czélból az ügyek megvizsgálására Váró Ferencz ig.-tanácsos és Benedek Károly alvinczi lelkész kiküldetnek.

Egy szászvárosi pénzintézetnek a tordosi földekre bekebelezett visszavásárlási jog töröltetése iránti kérése elutasítatott.

A küüllői egyházmegye tanácsának határozata, melyszerint a maroscsapói beszolgáló lelkész honoráriumát 400 koronára redukálta, a lelkész felebbezésének elutasításával, helybenhagyatott.

A tasnádi ehk. határozata a III. tanítói állás beállítása tárgyában jóváhagyatott.

A főt. püspök ur indítványára elhatározatott, hogy a Névtár csak minden ötödik évben fog kiadatni.

A bukaresti iskola tulajdonjogára vonatkozó okmányok pénztári örzemény alá helyeztetek.

Dési ehkőzség konfirmáltak egyesületének szabályzata jóváhagyatott.

A m.-szováti öreg lelkész nyugalmazása elrendeltetett.

Gyenge János lelkész, kongruája kiadása tárgyában indított hírlapi polemiától való tartózkodásra szigoruan figyelmeztetett.

Egerbegyi papi kepeváltás jóváhagyatott.

Kolozsvári egyházközségek kérése a desolata tőkéből való segélyezés iránt, kiegészítésre visszaküldetett.

Mezőkövesdi kölcsön-felvétel engedélyeztetett.

A kóvár—hosszafalusi kántor javadalma az ehm. tanács határozata értelmében 400 kor.-ban állapítottatott meg a kántor felebbezésének elutasításával.

A vizsgálati kérdőpontok szőnyegen levő kibővítési kérdése közöltetik az ehmegeyékkel véleményezésre.

A ki- és áttértek nyilvántartására tervezett nyomtatványok mintázatának elbírálására főtiszt. püspök aa. föl-kéretett.

Székelyudvarhelyi kollegiumunk Sebesi Ákost tiszteletbeli főgondnokává választván, kerületi közgyűlésnek bejelentetik.

Fonciere biztosító intézet panaszt ad be a marosvásárhelyi malmok bérbeadásánál a tűzbiztosításra vonatkozólag.

az intézet mellőzése ellen. Miután még a szerződések idejővágásra be nem érkeztek, idő előtti a panasz beadása, mindazonáltal az egyházközség figyelme a tűzbiztosítási szerződéses viszonyra felhívatik.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

M. . . y.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Van Isten . . . E cím alatt korszerű és hézagpótló népszerű hitvédő munkát adott ki a M. Pr. Irod. Társaság. E munkának az a célja, hogy segítse nyújtson a keresztyén világnézet kialakítására és megszilárdítására. Köztudomású, hogy napjainkban nemcsak a tudományos körökben, hanem a nép szélesebb rétegeiben is, Istenről, világról sok oly elmélet van forgalomban, a melyek aggasztólag rombolják a hitet és megdöbbentőleg sorvasztják az erkölcsiséget. E káros hatások ellensúlyozására íródott ez a hitvédő munka, mely bizonyítja, hogy Isten van és működik a világ, a történelem, a lélek minden jelenlétében, nyilvánulásában. Sorra bírálja a keresztyénellenes elméleteket s azok megczáfolásával gondosan összegyűjtögeti a keresztyén világnézet építő köveit. Ilyen hitvédő vallásos munka, a melyet felekezeti különbség nélkül lelki épüléssel olvashat bármely keresztyén ember, segédkönyvül vallásos felolvasásoknál a lekipásztor is használhat. Szerzője Hastings angol író, fordítója Csizmadia Lajos theol. tanár; ára 1 K 60 f., kapható Hornyánszky Viktor könyvkereskedésében (V., Akadémia-u. 4. sz.).

KÜLÖNFÉLÉK.

Kinevezés. A m. kir. igazságügyminiszter Kovács Károly buzásbocsárdi ev. ref. lelkészt a szamosújvári kir. orsz. fegyintézethez ev. ref. lelkésszé nevezte ki.

Az egyetemes Konvent ülései épen most folynak Budapesten. Kerületünkben a püspök és főgondnok uron kívül részt vesznek: Simó Lajos, Váró Ferencz, Deési Gyula rendes és Nagy Károly pöttag. Az ülés lefolyásáról jövő számunkban tudósítunk.

György-napja. Dr. Bartók György, egyházkerületünk buzgó és munkás püspöke nevenapját majd minden évben Budapesten tölti a tavaszi konventi üléseken való részvétele következtében. Így van most is. Jóbarátja, ismerősei és tisztelői azonban ott is felkeresik jókívánataikkal, a melyekhez mi is szívből csatlakozunk; kívánva, hogy a Gondviselés tartsa meg őt még hosszú éveken át, munkaerejének teljességében, hogy zajtalan, de annál hűbb és puritánabb munkásságával szolgálhassa egyháza s általa magyar közéletünk magasrangu érdekeit; hogy álljon ott követendő példányképpül az örfeláldozó, sipot-dobot kerülő, de az Isten előtti felelősség érzetében dolgozó zajtalan munkásoknak, a kikben korunk annyira szükölködik. Isten áldja meg és tartsa meg őt övéinek, egyházának s a köznek javára — sokáig!

Szász Károly püspök emlékezete. E hó 23-án d. u. 5 órakor Budapesten a Lónyai-utczai ref. gimnázium dísztermében a Magyar Prot. Irod. Társaság újította meg első elnökének, Szász Károly néh. püspöknek emlékeztétét. A prot. egyház előkelőségeinek jelenlétében Kenessey Béla theol. tanár tartotta felette az emlékbeszédet, mely egyike volt e nemben a legkiválóbb műveknek. A „belső ember” rajza Szász Károlynál nagy, de hálás feladat volt, melyet Kenessey mesterien oldott meg. A beszédet a „Protestáns Szemle” májusi füzeté fogja hozni.

„Az erdélyi specialitások” cím alatt legközelebről a budapesti „Protestáns Eggházi és Iskolai Lap” támad kerületünk ellen. Nem annyira szervezete s annak abnormitásai ellen, mint annak legértékesebb és legjellegzetesebb része: az állandó Igazgatótanács ellen. Ezt ítélték felrobbantandónak sok oldalról, mint minden gonosz

forrását, mely ha megszüntetetik, minden „specialitás” magától meg fog szűnni. Így írja ezt ott „egy erdélyi pap”. Nős hát mi a józan kritikának nem vagyunk elleneségei. Mindennek javára szolgál az. Szívesen elismerjük, sőt magunk is közreműködünk majd — ha kell — azon, hogy szervezetünk középső tagozata, az egyházmegye erőteljesebbé teendő, ha kell az ig.-tanács hatáskörének szűkebbre szorításával is. De az ig.-tanács teljes megszüntetése — nem habozunk kimondani — az erdélyi kálvinizmus züllésére vezetne. Kérjük a P. E. és I. L.-ot, adja hirül annak az erdélyi papnak, hogy most is kiszűt a most folyó Konventen, hogy az erdélyi kerület adminisztrációja a legjobb s gondolja meg, hogy „halasi eset” minálunk lehetetlen volt volna — mert van igazgatótanács.

Egy social-demokrata képviselőjelölt programbeszéde. Kolozsvárt e hó 23-án tartotta programbeszédét Bokányi Dezső az országos socialdemokrata párt központi vezetőségének tagja. Több intelligens barátjával végighallgatta lapunk szerkesztője is és bizonyosat tesznek arról, hogy az oly magas színvonalon álló beszéd volt, a mely sok-sok más pártbeli képviselő programbeszédét messze túlszárnyalta a helyzet létrejöttének és jövő alakulásának találó kritikájával. Egész beszéde azon épült fel, hogy a socializmus törekvéseit kulturális törekvéseknek fogta fel. Hiányzott abból minden, a mi kivihetetlennek volna tekinthető; a socializmus utopisztikus törekvéseinek nyoma sem volt benne. Egy komoly politikus belátása, higgadsága és mérséklete egyesült benne az elvei jövődjében rajongva hívó ember fanatizmusával. Valóban nagy hiba, ha a gondolatok képviselőinek nem jut hely a magyar parlamentben. Joggal követelnek helyet ott!

A „Közművelődés”-nek. E lap, mely tudvalevőleg „az erdélyi római kath. irodalmi társulat Gyulafehérvárt megjelenő lapja, f. évi 15. számában „régí dal, régi gyűlölségről” czimen szóvá tette lapunk 14. számának azon megjegyzéseit, melyeket az újabb jezsuita fondorkodásokról irtunk, s melyek a legnagyobb mértékben veszélyeztetik Erdélyben a felekezeti közti békességet. Felelegetünk az udvarhelyszéki „Luther és Kálvin” füzetet is, melyet „ördögi”-nek nevezünk. Akkor azt írta a „Közművelődés”, hogy „nem ismeri e füzetet, de annyi rosszat mond reá az „Erd. Prot. Lap”: akkor úgy gondoljuk, derék munka lehet az a füzetke”. Majd hátrább megjegyzi, hogy lapzárta után jutott kezükbe a füzetke s vele egy s más felvilágosítások s jövő számunkban majd szólunk ezekről”. Tisztelt „Közművelődés”! Az önök 16. számát ma gondosan átforgattuk, de az ígért megemlékezést nem tudtuk benne felfedezni. Pedig ezt tisztelettel reklamálnunk kell. Két okból is. Tudnunk kell, hogy „az erdélyi róm. kath. irod. társaság” hogyan vélekedik erről a füzetéről? mert ebből kell megtudnunk azt is, hogy Majláth püspök ő ellentétje hogyan vélekedik róla. Mi ugyanis ettől tettük függővé a Majláth püspök közéleti személyiségéről való ítéletünket. Valóban magunk is „aljas”-nak ítélnék — nem a támadást, mely azokban a sorainkban nem foglaltatik — hanem azt az álláspontot, mely nyilvánvalóvá lenne, ha az ott felállított alternatívánk második része állana meg. Erre pedig — érthető okokból — nagyon kíváncsiak vagyunk. Azért e dolgról való megemlékezést a „Közművelődés”-nél tisztelettel reklamáljuk!

Bocskay-ünnep. Tudvalevő, hogy a bécsi békekötés 3 százados évfordulóját a prot. egyházak összes gyülekezetei és tanintézetei f. évi május 20-án ünneplik. A nagyenyedi egyházmegye egyházi értekezlete elhatározta, hogy ezt megelőzőleg május hó 13-án egyházmegyei nemzeti ünnepélyt rendez, még pedig a marosújvári egyházban. Az ünnepély sorrendje a következő: Május 13-án istenítisztelet az ev. ref. templomban. A könyörgést mondja Veress Károly gerendi lelkész, a templomi beszédet tartja Jancsó Sándor nagyenyedi lelkész. Alkalmi felolvasást tart Lovassy Andor Torda-Aranyos vármegye főjegyzője, a kitünő író; végre alkalmi költeményt szaval Roska Sándor számtiszt. Délben hölgyek részvétélével társasbéd lesz. Igen helyes és követésreméltó gondolat a Bocskai-ünnepélyből társadalmi-ünnepet csinálni. Nemzeti ünnepélynek kellene bizony ennek lenni, de a politikai klerikális nacionalizmusnak nincsen inyere s így marad: párciális felekezeti-ünnep. Nemzeti ujjászületés felett ujjongó prot. politikusok! hát nem kellene nemzeti ünnepet csinálni most ebből? Vagy most már ti kezelitek ama bizonyos „fátyolt”?!

A sárospataki főiskolában a magyar irodalmi tanszékre s a vele kapcsolatos főkönyvtárnoki állásra az igazgatóság április hó 15-iki határidővel pályázatot hirdetett. A kitűzött határidőig a következők küldötték be pályázati kérvényüket: 1. Dr. Kristóf György szászvárosi ev. ref. kollégiumi tanár. 2. Nagy Lajos sárospataki főgimn. tanár. 3. M. Szabó Miklós erzsébetvárosi ev. ref. lelkész, tanárjelölt. 4. Telegdy Bertalan máramarosszigeti főgimn. tanár. 5. Dr. Kiss István tanárjelölt, jelenleg önkéntes Bécsben. 6. Dr. Gyöngyössi László beregszászi állami főgimn. tanár. 7. Dr. Horváth József csurgói ref. főgimn. tanár. 8. Ifj. Bartók György okleveles lelkész, alapvizsgázott tanárjelölt, jelenleg egyetemi hallgató Heidelbergben.

Ausztria. A bécsi ev. theol. facultáson most életbe vágó reformok létesülnek, végleg rendszeresítették a seminariákat, még pedig ötöt: ó-testamentomi, új-testamentomi, egyháztörténeti, dogmatikai és praktikus seminariót. Célja ez intézkedésnek a hallgatókat önálló tudományos munkálkodásra és ítélkezésre nevelni. Minden seminarium élén egy nyilvános rendes tanár áll. A seminariák számára 3000 K. évi dotációt utalványoztak, a mely összegből 600 K. a hallgatók jutalmazására szolgál. A tannyelv német, de a tót ajkú hallgatóknak meg van engedve anyanyelvükön predikációkat tarthatni. A systematikai tanári tanszékre végre sikerült egy németországi professzort megnyerni, miután már kettő el nem fogadta a meghívást, most lyc. theol. dr. Beth berlini magántanár jó Bécsbe.

Szerkesztői üzenet.

G. L. lelkész. — Radnótfiája. Jelen számunkban helyszüke miatt nem közölhetük.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1719—1906.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságainak.

Tájékozódásul és szükség esetében alkalmazkodás végett közöljük, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. évi 25042. sz. alatt a következő körrendeletet adta ki a rendelkezése alatti középiskoláknak a főigazgatóságok útján:

„Mint mindinkább elharapózó baj és visszaélés jutott tudomásomra, hogy akadnak tanári testületek és tanintézetek, melyeknek tanárai, sőt sok esetben iskolaszolgái *tankönyvek elárúsításával* foglalkoznak, ami a hivatásos és jogosított könyvkereskedők feladata.

Mivel a jelzett visszaélés nemcsak könyvkiadókat és kereskedőket sújtja érzékenyen, hanem ferde színben tüntetheti fel az illető iskola tanári testületét: felhívom a főigazgatóságot, utasítsa a tankerületben az igazgatókat, miszerint őrködjének a felett, hogy intézeteiknél a jelölt visszaélések megszűnjének.“

Kolozsvárt, 1906. április 14.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

1718—1906. sz.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. évi 21,441. számú rendeletével kiadta „*A magyarországi iskolákból kitiltott könyvek és térképek jegyzékét, 1868—1905.*“ című füzetet. E jegyzékből felsoroljuk az alább következőket, mint olyanokat, a melyek lehetnek vagy talán még ma is lehetnek használatban némely iskola régi tanszerei között, de a melyek a használatból feltétlenül kiküszöbölendők:

1. Baur C. F. Neue Karte von Europa. A. Hartlebens Verlag. Wien u. Pest.

2. Baur C. F. Österreichung. Monarchie. Wien. Verlag von Ed. Hözel.

3. Holle L. Schulwandkarte von Europa (Wolfenbüttel).

4. Kiepert H. Schulwandkarte von Europa. Berlin. D. Reimer.

5. Kozenn B. Wandkarte von Europa. Verl. v. E. Hözel.

6. Kozzen Balázs. Európa fali abrosza. Bécs és Olmütz. Hözel Ede sajátja.

7. Kozzen B. Österreichung. Monarchie. Wien u. Olmütz. Verl. v. E. Hözel.

8. Prosvita társulat Lemberg. Az új súly- és mértérendszerrel való függelék a számtani könyvhöz. (1873.)

9. Ugyanaz. Függelék az új méterrendszerrel. (1873.)

10. Ugyanaz. Számtani könyv, városi és elemi iskolák számára. (1873.)

11. Stülpnagel. Politische Übersicht von Deutschland. Gotha. Justus Perthes.

12. Tóth A. J. F. Magyarország, szerb vajdaság és temesi bánóság. Erdély, Horvát- és Tótország és határvidéknek térképe. Arad. Bettelheim testvérek tulajdona.

13. Traux Miksa és Fried Fr. Neuste General-Post- und Strassen-Karte der österreichischen Monarchie. Artaria és társa. Wien. 1852.

Kolozsvárt, 1906. április 14.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

437—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *gegesi* lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom díjlevél szerint: tisztességes lakáson, meléképületeken kívül 4 h. 581 öf szántó, 485 öf rét, 204 öf szőlő, melynek értéke 20 korona. Kézpénz az egyházközség pénztárából 403 korona, hat (6) öf tűzifa, melyet az egyház erdejéből a hivek levágnak és beszállítanak, értéke 80 kor. Munkabeli szolgáltatás értéke 41 K 67 fillér, összes jövedelem 544 kor. 67 f., ebből levonva a kiadást 24 kor. 62 fillér, marad tiszta jövedelem 520 kor. 05 fill. Ehez járul állami fizetéskiegészítés 1079 kor. 95 f., összes jövedelem 1600 korona.

Pályázati határidő 1906. május 16.

Folyamodványok minősítvényvel s a pályázati hirdetés tartalma alatt kelt szolgálati bizonyítvánnyal felszerelten nt. Ravasz János esperes aához küldendőek Nyárad-szeredába.

Kolozsvárt, 1906. ápril hó 17-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 75—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület főhatósága alá tartozó romániai ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *bukaresti* rendes lelkészi állomásra pályázatot hirdetek.

A) *Javadalom.* A mélt. Igazgatótanács által 5775—1905. sz. a. megerősített díjlevél szerint: 1. Kényelmes első emeleti lakás (4 szoba, konyha, kamara és pincze). 2. Kézpénz évi 3000 frank, az egyházközség pénztárából havi utólagos részletekben. 3. Stóla évi átlaga 6—800 frank.

Az összes javadalom értéke 3600—3800 frank (1 fr. helyi forgalmi értéke körülbelül 1 korona.)

B) *Kötelessége* a törvényben és szabályrendeletekben előirt összes lelkészi teendőek és az ev. ref. fiu- és leányiskolában a hitoktatás teljesítése.

Minősítési fokozatra való tekintet nélkül, minden rendes uton képesített lelkész pályázhatik.

Pályázati határidő 1906. május 25.

Az állomás 1906. szeptember 1-ig elfoglalandó.

Szabályszerűleg felszerelt folyamodványok az erdélyi ev. ref. püspöki hivatalhoz nyújtandók be.

A folyamodók közül püspök által kijelöltek próbaszónoklatot kötelesek tartani; az utazási költséget azonban a bukaresti egyház fedezi.

Kolozsvárt, 1906. április 22-én.

Dr. Bartók, püspök.